

Pekka T. Manninen

IKUINEN PALUU

Friedrich Nietzschen ajattelussa

Tampereen Yliopisto
Filosofian Pro gradu-työ
maaliskuu 2005

Tampereen Yliopisto
Matematiikan, tilastotieteen ja filosofian laitos
Pekka T. Manninen
IKUINEN PALUU
Pro gradu-työ 90 sivua
Filosofia
maaliskuu 2005

Friedrich Wilhelm Nietzsche syntyi pappisperheen esikoisena lokakuun 15. päivänä 1844 Röckenissä Saksin maakunnassa. Lapsuutensa hän eli Naumburgissa, jonne perhe muutti isän kuoleman jälkeen kun Friedrich oli viisivuotias. Hän varttui nuorukaiseksi siskojensa, tätiensä ja äitinsä naisellisessa hoivassa hurskaan kristillisessä ilmapiirissä. Ylioppilaaksi tultuaan hän ryhtyi opiskelemaan klassista filologiaa ja hänet kutsuttiin 25-vuotiaana tämän aineen professoriksi Baselin yliopistoon. Nietzsche joutui kuitenkin luopumaan virastaan jo muutaman vuoden kuluttua terveydellisistä syistä. Sen jälkeen hän eli vapaana kirjailijana sairastumiseensa asti vuoteen 1890. Viimeiset kymmenen vuotta Nietzsche eli täydellisesti vieraantuneena ulkoisesta maailmasta.

Nietzschen filosofia elää vielä tänäkin päivänä, koska hänen filosofiansa edustaa elämää ja tiedostaa niiden elämänarvojen olemassaolon, jotka ovat yhteydessä inhimilliseen elämään. Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus sisältää hänen filosofiansa kaksi perusajatusta: elämä ja arvot yhdessä. Tämä tulee selvästi esille hänen myöhemmässä tuotannossaan, jossa Nietzschen filosofia ilmentää parhaiten hänen arvoja ja elämänfilosofiansa yhtenäistä rakennetta.

Pro gradu työssäni käsittelen Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatusta ja sen olemassaolon merkitystä ja suhdetta ihmisen ja maailman välisessä dialogissa. Tarkoitukseni on osoittaa ”ikuisen paluun” ajatuksen merkitys ihmisen arvoihin ja siihen kuinka ”ikuisen paluun” ajatus mahdollistaa ihmisen paluun osaksi kaikkeuden kokonaisuutta. Tarkasteluni lähtökohdaksi olen ottanut kolme pääkäsitettä, joiden kautta tuon ilmi tulkintani ”ikuisen paluun” ajatuksesta.

1. HETKI
2. KOKEMUS
3. MUUTOS

Näiden käsitteiden kautta tulkitan Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatusta ajatusrakennelmana, joka etsii ihmisyyden uutta moraalialueita kyseenalaistamalla ja arvioimalla kaikki arvot uudelleen. Lisäksi haluan tuoda esille Nietzschen vertauskuvallisen ja tulkinnallisen tavan luoda filosofiaa, joka ei anna lukijalle vastauksia elämästä vaan mahdollisuuden oman ajattelun ja kokemuksen synnylle. Nietzscheille ”ikuisen paluun” ajatus on palaamista ihmisyyden perimmäisten kysymysten äärelle, kysymysten, joiden ”vastukset” löytyvät jokaisesta ihmisestä itsestään. Tämän vuoksi Nietzschen filosofia elää aina filosofisen ajattelun ytimessä, koska sen tarkastelun keskipisteenä on itse elämä suhteessa maailmaan sekä ihmiseen, joka tahtoo lähestyä elämän arvoitusta itsetuntemuksensa kautta ja elää osana toiseutta ”ikuisen paluun” kokonaisvaltaisessa kierrossa.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	
1.1. Tutkimusongelma ja näkökulmat	1
1.2. Lähteiden käyttö	2
2. HETKI	
2.1. Paluu itseen	3
2.2. Itsensä ylittäminen	10
2.3. Kuoleman hetki	17
2.4. Todellisuus	24
2.5. ”Lapsi”	30
3. KOKEMUS	
3.1. Kohtalon rakastaminen	35
3.2. Järki-vaisto	40
3.3. Nauru	46
3.4. Joutilaisuus ja itsensä kuunteleminen	52
3.5. ”Leijona”	58
3.6. Ikuinen paluu samanlaisena	64
4. MUUTOS	
4.1. Yli-ihminen	70
4.2. Kuinka tulla sellaiseksi kuin on	75
4.3. Kaikkien arvojen uudelleenarviointi	81
5. PÄÄTELMÄT	88
6. LÄHTEET	89

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusongelma ja näkökulmat

Pro gradu tutkimukseni pääongelma on osoittaa Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatuksen olemassaolon merkitys ja sen virtaava läsnäolo erityisesti hänen myöhäisimmän kautensa (1881-1889) ajattelussa. Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus ja sen olemassaolon oikeutus hänen tuotannossaan ja filosofisessa ajattelussaan on nostattanut keskustelun piiriin hyvin ristiriitaisia ja eriäviä mielipiteitä sekä tulkintoja läpi vuosikymmenten. Monet filosofit tunnustavat ”ikuisen paluun” ajatuksen jopa hänen ajattelunsa kulmakiveksi. Sitä vastoin toiset pitävät ”ikuisen paluun” ajatusta Nietzschen keskeneräiseksi jääneenä ajatusrakennelmana, jota hän ei koskaan lopullisesti saanut päätökseen. Oli niin tai näin tai siltä väliltä, tulkitsen Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatusta seuraavien kolmen peruslähtökohdan puitteissa.

1. Hetki

2. Kokemus

3. Muutos

Päähuomioni olen kiinnittänyt ensisijaisesti ihmisen ja ”ikuisen paluun” ajatuksen väliseen suhteeseen. Tarkoitukseni on osoittaa ”ikuisen paluun” merkitys ihmisen arvoihin ja sen kuinka ”ikuisen paluun” ajatus mahdollistaa ihmisen paluun osaksi kaikkeuden kokonaisuutta. Nietzschen filosofia etsii ”ikuisen paluun” ajatuksesta ihmisyyden uutta moraalialueita. Tämän vuoksi haluan tuoda esille työssäni Nietzschen filosofian kyseenalaistavan voiman, joka tulee ilmi jatkuvana kaikkien arvojen uudelleenarvioimisena. Lisäksi haluan tuoda julki omalla tulkinnallani Nietzschen ajattelun ehdottaman tarpeen lähestyä ihmisyyden ja todellisen inhimillisyyden rajoja, jotka määrittelevät olemassaolomme tarkoituksen ihmisinä.

1.2. Lähteiden käyttö

Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus on kypsimmillään hänen tuotantonsa viimeisellä kautenaan 1881-1889. On kuitenkin huomattava, että jo aikaisemmassa tuotannossaan Nietzsche kirjoitti ”ikuisen paluun” ajatukseen liittyviä filosofisia pohdintoja, joista heijastuu ”ikuisen paluun” ajatuksen varjomainen läsnäolo. Nietzschen tapa kirjoittaa on tunnetusti ollut aina hyvin verauskuvallinen ja siksi se luo helposti erilaisia tulkintoja ja ristiriitaisuuksia samanaikaisesti kyseenalaistaen asioiden yksiselitteisyyden. Vasta teoksessaan ”Iloinen tiede” (1882) Nietzsche mainitsee ensikerran ”ikuisen paluun” ajatuksen sen varsinaisella nimellään. Mutta vasta Nietzschen pääteos ”Näin puhui Zarathustra” paljastaa lopullisesti hänen filosofiansa ytimen ”ikuisen paluun” ajatuksen muodossa, jonka avulla hänen ajattelunsa rakentuu yhtenäiseksi ajatuskokonaisuudeksi. Lisäksi Nietzschen omaelämäkerrallinen teos ”Ecce homo” liittyy Nietzschen oman elämän kokemukselliseksi osaksi ”ikuisen paluun” ajatusta. Tällä tavoin Nietzschestä itsestään tulee filosofiansa ja ”ikuisen paluun” oppinsa ruumiillistunut esimerkki, joka tahtoi omalla elämällään osoittaa ”ikuisen paluun” olemassaolon tarkoituksen sekä itselleen että muille. Näiden kolmen teoksen lisäksi on työssäni muiden Nietzschen teosten käyttö ollut vähäisempää, mutta ei vähemmän merkityksellisempää.

Työni ensisijainen pyrkimys on tuoda esille ”ikuisen paluun” ajatuksen tulkinta, jonka itse olen kokenut sopivan parhaiten Nietzschen ajattelun perimmäiseen luonteeseen. Sen vuoksi käyttämäni lähdekirjallisuus koostuu niiden henkilöiden tulkinnoista, joissa Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatusta on pidetty merkittävänä osana hänen filosofiaansa. Olen käyttänyt pääsääntöisesti kolmen tulkitsijan aineistoa. Nämä yleisesti tunnustetut Nietzschen filosofian tulkitsijat ovat Danto, Kaufmann ja Löwith. Lisäksi olen käyttänyt lähde-teoksiani muita Nietzschen filosofiaa tehtyjä tulkintoja tarpeen mukaan.

Määrällisesti suppeata lähde-teosteni lukumäärää pro gradu-työssäni perustelen sillä, että tarkoitukseni on antaa Nietzschen ajatusten kuulua ensisijaisesti ja tukea niitä muiden tutkijoiden tulkinnoilla siinä määrin kuin katson niiden edesauttavan oman tulkintani esilletuomista ”ikuisen paluun” ajatuksesta.

2. HETKI

2.1. Paluu itseen

Paluu itseen on ”tulemista sellaiseksi kuin on”.¹ Nietzscheille se merkitsee todelliseksi ihmiseksi tulemista, ihmiseksi, joka etsii uusia moraalisia elämänarvoja. ”Minä tarvitsen yksinäisyyttä, toisin sanoen toipumista, paluuta itseni luo, vapaan keveän leikkisän ilman hengittämistä.”² Paluu itseensä on paluuta yksinäisyyteen ja itsensä kuuntelemiseen. Nietzsche tarkastelee suhdettaan itsensä kuuntelemiseen ”Näin puhui Zarathustra”-teoksen lomoissa. ”Koko Zarathustran voisi ehkä lukea musiikiksi; - varmastikin sen yhtenä ennakkoehtona oli *kuulemisen* taidon uudelleensyntyminen”³ Paluu itseensä edellyttää uuden olemassaolon tavan kokemista. Nietzsche ”Näin puhui Zarathustra”-teoksen kirjoittaminen on itsensä kuuntelemisen kokemista, jonka tuloksena on syntynyt teos, jossa ikuisen paluun ajatus on saavuttanut korkeimman myöntämisen muodon.⁴ Zarathustra tahtoo sanoa: kyllä, elämälle, jossa toteutuu tahto palata ihmisyyden juurille, uuden syntysijoille. Paluu itseen on aina sidoksissa hetkeen ja elämään itseensä. Siksi itsensä voittaminen on sen hetkisen itsen voittamista sekä mahdollisuuden luomista tulevien uusien arvojen synnylle.

Nietzsche jatkaa: ”Ja tämän salaisuuden puhui minulle elämä itse: ’Katso’, se puhui, ’minä olen se, jonka täytyy aina voittaa itsensä’.”⁵ Itsekseen tuleminen tapahtuu moraalisten valintojen seurauksena. Syyt valintoihin eivät ole seurausta tiedosta, joka osaisi totuudellisesti osoittaa hyvän ja pahan eron vaan ihmisen itse on elämää puolustaen tehtävä valintansa. Nietzsche kirjoittaa: ”Totisesti, minä sanon teille: hyvää ja pahaa, joka olisi katoamatonta – sitä ei ole. Itsestänsä sen täytyy yhä uudelleen itsensä voittaa. (...) Ja jonka täytyy olla luoja hyvässä ja pahassa: totisesti, sen täytyy ensin olla tuhoaja

1. ”Tulla sellaiseksi kuin on” on Nietzschen postuumisti julkaistun ”Ecce Homo”-teoksen sisällöllinen perspektiivi.

2. Nietzsche: Ecce Homo, 33.

3. Nietzsche: Ecce Homo, 92.

4. Nietzsche: Ecce Homo, 92-94.

5. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 155.

ja murskata arvoja. (...) Ja murtukoon vain kaikki, mikä totuuskastamme voi murtua! Monta taloa on vielä rakennettava!”⁶

Nietzsche toteaa: Ihminen , joka tahtoo valtaan palaa itse⁷ Tahdossa valtaan on elämän perus, joka on elämänvoimaa sen varsinaisessa mielessä. ”Mistä minä löysin elävää, siitä minä löysin vallantahdon”⁸, Nietzsche julistaa. Kaufman kirjoittaa: Tahto valtaan eli tahtoa voimaa(will to power) on tahtoa elää. Tahtoa elää elämä suurena kokemuksena , jossa on merkitys. Merkitys on jokaisen ihmisen oma kokemus, joka on hetkessä oleva sisäinen kokemus. Nietzschen ajatus pohjautuu kokemukseen sen opettavasta voimasta, jonka elämä opettaa ihmiselle elämisen muodossa.⁹ Nietzsche-Zarathustra toteaa: ”Näin opetti minua keran elämä: ja siitä minä ratkaisen teille, te viisaimmat, vielä teidän sydämenne arvoituksen.”¹⁰

”Sydämen arvoitus” on ihmisen sisäisen prosessin ikuisuuskysymys, joka on vallantahtoa – tahtoa elää ja joka tulee ikuisesti olemaan arvoitus itse elämänä. Samalla elämä on aina arvojen kokonaisuus, joka on elämän hetken ilmituloa. Moraaliset tekomme paljastavat sen mitä me olemme itsellemme ja toisillemme. Mutta ikuista pahaa ja hyvää ei ole. Zarathustran sanoin: ”Totisesti, minä sanon teille: hyvää ja pahaa, joka olisi katoamatonta – sitä ei ole”¹¹ Paluu itse on hetkien jatkumo sisäisenä ajattomuutena, ikuisena hetkenä, ikuisesti palaavana tahtona elää elämä itsensä voittamisen kierrossa uusien arvojen äärelle.

Zarathustra jatkaa: ”Mutta teidän arvoistanne kasvaa väkevämpi mahti ja uusi itsensävoittaminen: siihen särkyy muna ja kuori.”¹² Arvot, jotka eivät palvele elämää, eivät ole arvoja joita kannattaisi säilyttää. Ne on tuhottava uusien arvojen tieltä. Se arvo, joka on elämää vastustavilla arvoilla on se, että ne edesauttavat uusien arvojen syntyä. Arvot, jotka ovat elämälle myönteisiä arvoja, ovat ”kuuliaisuuksia itselleen”. Uudet arvot

6. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 157.

7. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 154.

8. Kaufman: Philosopher, Psychologist, antichrist, 206.

9. Kaufman: Philosopher, psychologist, antichrist, 206-207.

10. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 156.

11. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 155.

12. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 156.

löytyvät matkalla itseen, arvoituksena, tulemisena, paluuna itseen. Zarathustra puhuu: ”Mutta mistä ikinä minä elävää löysin, siinä minä myös kuulin puheen kuuliaisuudesta. Elävä on aina kuuliaista. Ja tämä on toinen seikka: sitä käsketään, joka ei kykene olemaan kuuliainen itselle nsä. Sellainen on elävän laatu.”¹³ Arvojen luoja on joko ihmisen sisäpuolella tai ulkopuolella. Jos ihminen itse ei luo omia arvojaan, niin joku toinen tekee sen hänen puolestaan. Nietzsche julistaa, että ihmisen itsensä tulee olla uusien arvojen luoja, joka on kykenevä kyseenalaistamaan hyvän ja pahan olemassaolon . Sillä ”hyvän ja pahan tuolla puolen” oleminen mahdollistaa uuden perspektiivin löytämisen sekä uusien arvojen arvioimisen.

Sivenius kirjoittaa: ”Nietzschen mukaan tämä lause on vaarallinen, sillä siihen sisältyy käsite ’vaara’ (Gefahr) sekä uhkana että mahdollisuutena. Kysymys on näiden kahden kiistasta (Streit) ja tuon kiistan saamasta muodosta nykyaikana. Nietzschen mukaan kiistan sisältö, modernia ihmistä uhkaava ja samalla mahdollisuuksia avaava vaara, on tiivistettävä käsitteeseen ’kauna’ (das Ressentiment). Kaunassa, kaunaisuudessa näkyy käsitteen ’tuolla puolen’ immanentti, tämänpuoleinen merkitys ja siinä paljastuu myös paha jonakin tällä puolella olevana. Nietzscheä ei koskaan kiinnostanut hyvän ja pahan tuonpuoleisuus, kuten hän itse toteaa teoksessa *Ecce Homo*. ”¹⁴

Jos ”vaara” on ”kaunaan” perustuva pahan uhka, niin voidaananko ”vaaraan” perustuva hyvän mahdollisuus sisällyttää käsitteeseen ”tulla sellaiseksi kuin on”, johon kuuluu ihmisen paluu itseen? Nietzschen mielestä vaara uhkana ja mahdollisuutena on jokaisessa ihmisen moraalisessa teossa. Se on aina läsnä ikuisessa hetkessä, joka toistuu äärettömiä kertoja ihmisen palatessa itseensä. Tällä tavoin ”vaara” luo mahdollisuuden ”kaikkien arvojen uudelleenarviointiin”. ”Vaarassa” on mahdollisuus kokea elämäntahto. Tämä osoittaa Nietzschen mielestä, että ihmisen ei tarvitse elää itseään vastaan, sillä kaikki teot ovat hetken tekoja, joiden arvo mitataan ainoastaan teon suorittamisen hetkellä.

Teoksessaan ”*Ecce Homo*” Nietzsche kirjoittaa: ”En ole koskaan ymmärtänyt, millä tavalla olisin muka ’syntinen’. Samoin minulta puuttuu luotettava kriteeri omantunnonpistokselle; päätellen siitä, mitä omantunnonpistoksesta *kuulee*, ei se taida

13. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 153.

14. Sivenius: Nietzsche ja pahan genealogia, 175.

olla mitään kunnioitettavaa... En haluaisi jättää tekoa pulaan *jälkeenpäin*, haluaisin pikemminkin jättää huonon lopputuloksen, *seuraukset*, kokonaan arvokysymysten ulkopuolelle. Kun seuraukset ovat huonoja, menetetään aivan liian helposti *oikea* näkökulma siihen, mitä on tullut tehtyä: omantunnonpistos näyttää minusta eräänlaiselta ' *Pahalta* silmältä'. Kunnioittaa jotakin vikaanmennyttä enemmän *siksi*, että se on mennyt vikaan – tämä pikemminkin kuuluu minun moraaliini.”¹⁵

Todellinen itsensä kuunteleminen omantunnon kautta on paluuta tekoihin, joita ei ole mahdollista arvioida hyvän tai pahan määritelmillä. Sen vuoksi ”omantunnonpistos” ei oikeuta iloitsemaan tai suremaan tekojen moraalista onnistumista tai epäonnistumista, vaan teon hetki on teon tekijälle ainoa moraalinen todellisuus, joka on todella olemassa. Jos oletetaan, että vastuu on kuitenkin aina viimekädessä teon tekijällä sen seurauksista riippumatta, ja vaikka seuraukset olisivat arvokysymysten ulkopuolella, on vastuu teoista kuitenkin mahdollinen ilman henkilökohtaisen syntyisyyden tai omantunnonpiston kokemista. Nietzsche on armoton moraalin kyseenalaistaja ja uuden ihmisyyden etsijä, koska hän etsii vastauksia uusien arvojen ja inhimillisyyden syntyyn ihmisestä itsestään hänen tekojensa muodossa.

Nietzsche analysoi itseään: ”’Jumala’, ’sielun kuolemattomuus’, ’vapahdus’, ’tuonpuoleinen’ – kaikki käsitteitä, joille en koskaan ole lahjoittanut huomiota, en myöskään aikaa, edes lapsena – ehken ole koskaan ollut niiden suhteen kyllin lapsellinen? – En suinkaan tunne ateismia järkeilyn seurauksena, vielä vähemmän jonkinlaisena tapahtumana: minulle se on vaistomaisesti selvää.”¹⁶

Nietzsche peräänkuuluttaa elämän perusasioita. Paluu itse on samalla paluuta arkeen ja elämän perusaskareisiin, jossa on mahdollisuus uuden elämän aloittamiseen uusien arvojen kautta. Ihmisen itselleen suoma terve itsekkyyden synnyttää mahdollisuuden uusien arvojen luomiselle. Sitä vastoin elämää kieltävä arvomaailma, joka on peräisin huonoista vaistoista ehkäisevät todellisen elämän kokemisen. Nietzschele ne edustavat valhetta, joka ei ole todellisuutta vaan kuvitelmia asioista, joita ei todellisuudessa ole

15. Nietzsche: *Ecce Homo*, 37.

16. Nietzsche: *Ecce Homo*, 37-38.

olemassa. Sillä elämää tulisi aina tarkastella realiteettien pohjalta.¹⁷

Realiteettien kokeminen tapahtuu hetkessä. Hetki paljastaa elämän realiteetit. Kysymys on ainoastaan siitä, että onko ihmisellä tahtoa ja rohkeutta kohdata itsensä omien arvojensa kautta. Paluu itseen on jatkuvaa realiteettien todellista kokemista ja hyväksymistä. Sillä ihminen, joka tahtoo hyväksyä ja kohdata elämänsä tosiasiat, on hänellä myös mahdollisuus löytää elämälleen todellinen tarkoitus.

Danto kirjoittaa: Paluu itseen on itsensä ylittämistä: itsensä taakseen jättämistä ylittämällä jotain itsestämme. Saavuttaa jotain sellaista, joka on saavutettavissa olevaa ja jonka tulisi olla humaania ja pyhää elämää. Sillä ei ole moraalisesti turmelevaa vaikutusta vaan määrittelee arvomme itsensä ylittämisen hetkessä. Ihminen on enemmän kuin hän oli, mutta vähemmän kuin tulee olemaan ja se korkein täyttymys ihmisenä on se, jota jokaisiin tulee etsiä.¹⁸ Ihmisen matka itseen on etsimisen täyttymistä ja tulemista takaisin ihmiseksi, ihmiseksi, jota Nietzsche kutsuu nimellä ”yli-ihminen”. Itsensä ylittävä ihminen on mahdollisesti juuri se ihminen, ”yli-ihminen”, joka ei ole päämäärämme; se on loppumaton matka ikuisen paluun kehässä.

Nietzsche-Zarathustra kirjoittaa: ”Ihminen on nuora, eläimen ja yli-ihmisen välille jännitetty, -nuora kuilun yllä. Vaarallinen ylimeno, vaarallinen matkalla-olo, vaarallinen taaksekatsahdus, vaarallinen väristys ja pysähdys. Suurta ihmisessä on se, että hän on silta eikä mikään tarkoitus: rakastaa voidaan ihmistä siksi, että hän on *ylimeno* ja *mailleenmeno*.”¹⁹

Ikuisuus ajattomuutena, joka on liikettä liikkumattomuudessa. Tällöin ihmisen tuleminen ja oleminen nivoutuvat yhteen ikuisuuden hetkeksi. Sillä ihmisen päämäärä ei ole enää tulla joksikin pysyväksi ja valmiiksi vaan ihmisen suuruus ilmenee hänen keskeneräisyydessään ja haavoittuvuudessaan olla todellinen ihminen, joka tahtoo palata takaisin itseensä.

Danto kysyy: Onko ihmisen paluu itseen, jatkuvan itsensä ylittämisen prosessissa lainkaan suuntaa? Jos on niin mikä se voisi olla? Nietzsche ei anna vastauksia

17. Nietzsche: *Ecce Homo*, 55.

18. Danto: *Nietzsche as philosopher*, 198.

19. Nietzsche: *Näin puhui Zarathustra*, 14.

kysymyksiin vaan jättää asiat avoimiksi. Erään vastauksen yli-ihmiskysymykseen antoi Nietzschen sisko, joka väitti Hitlerin olevan vastaus hänen veljensä mielikuvaan ”yli-ihmisestä”.²⁰

Paluu itseen antaa mahdollisuuden uudelleen ihmisyyteen toteutumiseen. Tällaisen ihmisyyden arvoisältö määräytyy jokaisen yksilön itsensä kautta. Itsensä ylittäminen on hetki, jossa ihminen arvioi itsensä ja arvonsa aina yhä uudelleen ja ikuisesti. Onko tällöin edes mahdollista löytää pysyvää moraalista suuntaa teoilleen? Kyseena laistamalla itsensä ihminen arvoi samalla arvonsa yhä uudelleen sekä palaa ikuisesti toistuvaan muutoksen hetkeen.

Mutta kaikkea ei tahtokaan voi tahtoa. Kohtalolla on sormensa pelissä kun kysymyksessä on Nietzschen käsitys elämästä.

Löwith esittää teoksessaan ”Nietzsche`s Philosophy of the Eternal recurrence of the same” luomansa kaksoistahton termin ja siinä piilevän ristiriitaisen tahdon ongelman osana ikuisen paluun ajatusta. Kaksoistahto on tahto, jossa vapaa tahto tahtoo myös samanlaisuuden välttämättömyyttä. Tällöin kaksoistahto kieltää tahdonvapauden ja tahdon, joka tahtoo ”samanlaisuuden olemassaoloa”(being-thus-and-not-different). Kuinka voi tahtoa samanaikaisesti tahdonvapautta ja ei-tahdonvapautta? Poikkeuksena voidaan pitää ajatusta, joka ”tahtoo välttämättömyyttä”(a willing of what must be). Samoin välttämättömyys ja vapaudentahto ovat ristiriidassa keskenään. Sensijaan ”luova” tahto valtaan (”creative” will to power), jossa tahto vapautuu tahdoksi luovuuteen on ihmisen omaa tahtoa. Se ei palvele ulkopuolista tahtoa, joka käskee ja ohjaa elämää kieltäen ihmisen oman tahdon olemassaolon. Ihmisen oma tahto ei tahdo mitään kenenkään puolesta (for-the-sake-of). Luova tahto vapauttaa ihmisen taakasta, joka tekee elämästä elämän vastaista. Luova tahto on kyllin vahva toteuttamaan oman tahtonsa pyrkimykset ja lisäksi vastaanottamaan välttämättömän tahdon osaksi tahtoa. Siinä on tahdon olemassaolon lopullinen sinetöinti luonnon kokonaisuuden yhteyteen.²¹

20. Danto: Nietzsche as philosopher, 198.

21. Löwith: Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same, 74-75.

Kaksoistahto on monitahoinen ajatuskokonaisuus, jossa paljastuu ihmisyyden ristiriitaisuus niin ajatuksien kuin tekojenkin osalta. Sensijaan ”luova tahto” luo mahdollisuuden itsensä luoja ja uudistajana. ”Luovassa tahdossa” on tahtoa ”tulla sellaiseksi kuin on” ja samanaikaisesti tahtoa kohtaloon ikuisen paluun ajatuksena. Tahto, joka ohjaa ihmistä ei ole kuitenkaan ulkopuolelta saatua ”sinun pitää” ohjausta vaan tahto palvelee yksilön oman tahdon ensisijaisuutta vaikka oman tahdon määräysvalta ei tukeudu pelkästään omaan vapaaseen valintaan. Palatessa itseensä ihminen palaa aina myös perimmäisiin vaistoihinsa, jotka ilmenevät kohtalon sinetöimänä yhteytenä luontoon, joka ilmenee luonnon ja ihmisen yhteisenä kokonaisvaltaisena kokemuksena.

Teoksessa ”Iloinen tiede” puhuu demoni:..”Tämä elämä, sellaisena kuin sitä nyt elät ja olet elänyt, sinun täytyy elää vielä kerta ja vielä lukemattomia kertoja; eikä siinä ole oleva mitään uutta, vaan jokaisen tuskan ja jokaisen ilon ja jokaisen ajatuksen ja huokauksen ja sen sanomattoman pienen ja suuren, mitä elämäsi kuuluu, täytyy tulla sinulle takaisin, ja kaiken samassa järjestyksessä – niin myös tämän hämähäkin ja tuon puiden välistä kuumottavan kuunvalon, ja samaten tämän silmänräpäyksen ja minun itseni. Olemassaolon ikuisen hiekkakello kääntyy yhä uudelleen – ja sinä sen kanssa, sinä tomun hiukkanen!”²²

Ihmisen paluu on sinetöity osaksi luonnon ikuisen kiertokulun suurta kokonaisuutta. Kohtalon sinetöimä ihminen elää ”silmänräpäyksen” hetken osana kaikkeuden kokemusta, jossa hän palaa itseensä ja tekee mahdolliseksi itsensä ylittämisen kokemuksen. Tällöin kohtalo sinetöi ihmisen lopullisesti osaksi ikuisen paluun ajatusta, jossa kaikkien arvojen uudelleenarviointi avautuu uusien mahdollisuuksien laajana horisonttina hänen eteensä.

Nietzsche kyseenalaistaa oman oppinsa ikuisesta paluusta tarkastelemalla sitä rohkeuden perspektiivistä; rohkeudesta elää. Hänelle ”ikuisen paluun”ajatus merkitsee paluuta elämään, joka myöntää jokaisen ”silmänräpäyksen” kokemuksen suostumuksena paluuna itseen sekä elämänmyönteiseen tahtoon. Tahto ja kohtalo yhdessä vahvistavat hetken merkitystä ja elämän tarkoitusta. Tällöin ”suurin paino” ihmisen elämän yllä

22.Nietzsche: Iloinen tiede, 187-188.

vahvistaa immanentin tahdon voimaa. Tämä paino, joka kuuluu todelliseen ihmisyyteen eikä jumaluuteen ei ole taakka, sillä tämänkaltainen paino on tarkoitettu ”keveille jaloille”, jotka jaksavat kantaa sen iloisin mielin.

Zarathustra julistaa: ”Kaikkinaiset virheet ovat seurausta vaistojen rappiosta, tahdon hajoamisesta: se on miltei määritelmä sanalle huono. Kaikki hyvä on vaistoa – ja sen vuoksi helppoa, välttämätöntä, vapaata. Vaivalloisuus on epäilyttävää, jumala eroaa sankarista jo tyyppinsä puolesta (minun kiehelläni: keveät jalat ovat jumalaisuuden ensimmäinen ominaisuus).”²³

Ihmisellä on leppymätön tahto olla oman itsensä herra. Jumalallisuuden elkeet heijastuvat hänen teoistaan. Tällöin on syytä kysyä, että voiko ihminen itse olla moraalinsa vartija? Tähän kysymykseen Nietzschen filosofia ei suoranaisesti vastaa. Hän ainoastaan tarjoaa ratkaisuksi jotain jo ihmisessä itsessään olevaa voimaa, jonka kokonaisvaltaisessa kokemisessa kohtalo ja tahto ovat painona ja keveytenä luomassa mahdollisuutta itsensä ylittämiseksi.

2.2. Itsensä ylittäminen

Paluu itseen on koko ihmisen elämänajan kestävä kokemuksellinen ”tahto elää hetkessä”-projekti. Se on tahtoa elää elämä suurena kokemuksena, merkityksellisenä elämänä, jonka tahtoisuutta elää uudelleen jos se vain olisi mahdollista. Ja jotta ihmisellä olisi mahdollisuus kokea elämä merkityksellisenä ja tarkoituksenmukaisena on hänen kyseenalaistettava oma arvomaailmansa ja tekonsa, jotta hän voisi saada mahdollisuuden ”kaikkien arvojen uudelleenarviointiin” ja elämänmuutokseen sekä uusien merkitysten moninaisuuteen. Paluu itseen on ihmisen iäisyysprosessi hetkien jatkumossa.

Tässä kappaleessa tarkennan kuinka itseen palaamisen prosessi on sidoksissa ”itsensä ylittämisen” hetkeen. Koska hetkessä on ikuinen mahdollisuus itsensä ylittämiseen, on

23. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 39-40.

itsensä ylittäminen fokusoitunut hetkellisyyteen itseän palaamisen prosessista siitä erottuvana tapahtumana, muutoksena, ikäänkuin jonkin nykyisen jälkeenjättämisenä ja uuden alkamisena. Itsensä ylittäminen on kokemus, joka sisältää hetken mahdollisuuden arvojen uudelleenarviointiin ja on samalla vallantahdon osoitus myös vallitsevia arvoja vastaan. Kuitenkin itsensä ylittäminen on ensisijaisesti vallantahtoa itseään kohtaan, joka tahtoo ikuista paluuta ”tullakseen sellaiseksi kuin on”.

Ihmiset olivat kokoontuneet torille katsomaan nuorallatanssia. Ja Zarathustra alkoi puhua kansalle: ”*Minä opetan teille yli-ihmisen*. Ihminen on jotain, mikä pitää voittaa. Mitä olette te tehneet hänet voittaakseen?

Kaikki olennot ovat tähän asti luoneet jotakin itseänsä korkeampaa: ja tekö tahdotte olla tämän suuren vuoksen pakovesi ja taantua vaikka eläimeksi, kuin voittaa ihmisen?

Mikä on apina ihmiselle? Naurun ja tuskallisen häpeän aihe. Ja juuri se pitää ihmisen olla yli-ihmiselle: naurun tai tuskallisen häpeän aihe.

Te olette kulkeneet tien madosta ihmiseen, ja paljon on teissä vielä matoa. Te olitte ennen apinoita, ja ihminen on vieläkin apinampi kuin mikään apina.”²⁴

Zarathustra julistaa kansalle yli-ihmistä, joka kuvastuu ikäänkuin ideaalina mallina, mutta on kuitenkin itseasiassa itseensä palaava ihminen itse ikuisuuden kiertokulussa. Sillä itsensä ylittämisen hetkellä ihminen kyseenalaistaa itsensä moraalisenä oliona ja tällöin ihminen palaa takaisin ihmisyyden lähteelle, josta hän on erkaantunut halveksittavaksi ”viimeiseksi ihmiseksi”.

Nietzsche jatkaa: ”Niinpä tahdonkin puhua heille kaikkein halveksittavammasta: ja se on *viimeinen ihminen*.

Ja näin Zarathustra puhui kansalle:

On jo aika, että ihminen asettaa itselleen päämäärän. On jo aika, että ihminen istuttaa korkeimman toivonsa taimen.”²⁵

Nietzsche kritisoi ”viimeisen ihmisen” ulkokultaisuutta, jolla hän varjelee itseään muutoksen mahdollisuudelta. Etenkin tämänkaltaisten ihmisten ylpeys omasta

24. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 11.

25. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra; 17.

paremmuudentunnostaan rakentamansa kulttuurin ja sivistyksen suojissa mahdollistaa mitä parhaiten heidän todellisen kosketuksensa omaan itseensä. Nietzsche he edustavat kaaosta ja maan riesaa, josta maailma ei pääse eroon vaikka syytä olisi.²⁶

Ihminen, joka ylittää itsensä luopuu jostain sellaisesta mitä hän ei tahdo ja hän tahtoo jotain sellaista mitä on jo aiemmin ollut. Itsestään luopuminen synnyttää jotain jo ihmisessä olevaa. Mitään ei luovuteta ulospäin eikä ulkopuolelta tule tilalle mitään uutta, jota siellä ei aiemmin olisi jo ollut. Itsensä ylittämisen hetki on intuitiivinen oivalluksen hetki.

Nietzsche saarnaa Zarathustran sanoin:

Mikä on suurinta, mitä te saatatte kokea? Se suuren ylenkatseen hetki. Hetki, jona onnennekin alkaa teitä inhottaa ja samoin teidän järkenne ja teidän hyveenne.

Hetki, jona te sanotte: ”Mitä minun onnestani! Se on köyhyyttä ja lokaa ja viheliäistä mukavuutta. Mutta minun onneni pitäisi oikeuttaa itse olemassaolo!”

Hetki, jona te sanotte: ”Mitä minun järjestäni! Himoitseeko se tietoa niinkuin leijona ravintoaan? Se on köyhyyttä ja lokaa ja viheliäistä mukavuutta!”

Hetki, jona te sanotte: ”Mitä minun hyveestäni! Se ei ole vielä saanut minua raivoamaan. Kuinka väsynyt olenkaan hyväni ja pahaani! Se kaikki on köyhyyttä ja lokaa ja viheliäistä mukavuutta!”

Hetki, jona te sanotte: ”Mitä minun oikeamielisyydestäni! Minä en näe olevani hehkua ja hiiltä. Mutta oikeamielinen on hehkua ja hiiltä!”

Hetki, jona te sanotte: ”Mitä minun säälistäni! Eikö sääli ole risti, johon nautitaan hän, joka rakastaa ihmisiä? Mutta minun säälimiseni ei ole ristiinnaulitsemista.”²⁷

Nietzsche opettaa, että ”suuren ylenkatseen hetki” on kyseenalaistamisen ja todellisen kokemisen hetki, jolloin ihminen on uusien arvojen äärellä. Hänen ylenkatseensa muita kohtaan palaa häneen itseensä ja hän alkaa tarkastelemaan itseään ja arvojaan uudesta perspektiivistä. Tämä hetki on ihmisen itsensä ylittämisen hetki, jolloin ihminen löytää olemassaolonsa arvon uutena elämäntahtona. Vanhat käsitteet kuten onni, järki, hyve,

26. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 17-18.

27. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 12-13.

oikeamielisyys ja sääli eivät menetä merkitystään, mutta ne saavat uuden sisällön ”kaikkien arvojen uudelleenarvioinnin” seurauksena.

Karl Löwith tulkitsee itsensä ylittämisen kokemuksesta ihmisen ” korkeimpana hetkenä, johon sisältyy ikuisuusajatus sekä ikuisen paluun ennustaminen”²⁸ Hänelle yli-ihmiskäsitys ja oppi ikuisesta paluusta ovat nivoutuneet yhteen. ”Oppi yli-ihmisestä on edellytys ikuisen paluun opille, koska ainoastaan ihminen, joka on ylittänyt itsensä voi myös tahtoa ikuista paluuta sen kaikessa merkityksessä”²⁹ Löwith katsoo, että oppi ikuisesta paluusta jää mahdollisesti lopulliseksi vastaukseksi nihilismille, joka on seurausta jumalan kuolemasta. ” Nihilismin ylittäminen, mikä tarkoittaa ihmistä, joka ylittää itsensä on edellytys ikuisen paluun ennustamiselle, ja Nietzsche’n filosofia ei periaatteessa mene ennustuksen taakse. Nietzsche’n ”viimeinen tahto” ja ”viimeinen ajatus” on yli-ihmisen ja ikuisen paluun tahtomista ja tähän myös hänen kokeilunsa on aina systemaattisesti kiteytynyt.”³⁰

Keskipäivä, päivän korkein hetki, on merkityksettömän ja tarkoituksettoman elämän taaksejättämisen hetki, joka luo mahdollisuuden tahtoa ”ikuista paluuta”. Itsensä ylittämisen hetkeen sisältyy Nietzsche’n ”viimeinen tahto ja ”viimeinen ajatus”. Se mitä on Nietzsche’n ”ikuisen paluun ennustuksen takana” jää arvoitukseksi ja samalla vaaraksi ja mahdollisuudeksi ihmisen luovan ja omakohtaisen ajattelun synnylle. Ajattelun, joka ei ole ajattelua jonkin tähden; se on ajattelua joka palvelee elämäntahtoa.

28. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 55. ”Noon and eternity,” or the prophecy of the eternal recurrence.

29. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 55. “The teaching of the superman is the precondition for the teaching of the eternal recurrence, because on the man who has overcome himself can also will the eternal recurrence of that is.”

30. Löwith: Nietzsche’s philosophy of eternal recurrence of the same 55. “The overcoming of nihilism by means of the man who overcomes himself is the precondition for the prophecy of the eternal recurrence, and Nietzsche’s philosophy does not, in principle, go beyond this prophecy. The will to the superman and to the eternal recurrence is Nietzsche’s “last will” and his “last idea”, in which the whole of his experiment is systematically summarized.”

Löwith kirjoittaa: ”Perimmäinen yhteys ikuisen paluun ja nihilismin välille tuottaa Nietzschen opetukseen kaksoisaspektin, joka on ”itsensä ylittävä nihilismi”, jossa ”ylittäjä” ja ”mikä on ylitetty” ovat yhtä. Zarathustra ylittää itsensä (joka on tahtoa ei-mihinkään ja josta syntyy vapaus sekä ihmisen tuleva pahoinvointi) ja saavuttaa ikuisen paluun olemassaolona tahdon sen kaikessa merkityksessä.”³¹

Itsensä ylittävä nihilismi on ihmisen voimannäyte oman elämänsä elämäntahdosta. Ihminen poistaa itsestään jotain sellaista mikä ei kuulu todelliseen ihmisyyteen, mutta on aina oleva osa ihmisyyttä. Nihilismin on kuitenkin ylitettävä itse itsensä, josta se saa myös lopullisen tarkoituksensa olemassaololleen.

Löwith jatkaa: Itsensä ylittämisessä tapahtuu suunnanmuutos ”tahdosta ei-mihinkään tahtomaan ikuista paluuta”.³²

Suunnanmuutos on tapahtuma hetkessä, jonka arvo korostuu päämäärättömyytenä ei-mihinkään. Päämäärättömyyden ajatus sisältää suurimman hetken ja elämän merkityksen kokemuksen. Päämäärättömyyden kokemus ei ole kuitenkaan päämäärätöntä harhailua vaan sen kautta ihminen saa mahdollisuuden osoittaa elämän rohkeutensa ja voimansa elämällä tässä ja nyt-hetkessä.

Löwith tulkitsee: ”Nietzsche luonnehtii opetustaan ”kaikkein korkeimpana nihilismin muotona” ja samaan aikaan ”itsensä ylittävänä” nihilisminä, koska hänen opetuksellaan on tarkoitus tunnistaa tarkasti olemassaolon merkityksettömyys, joka palaa ilman mitään päämäärää.”³³

Rohkeutta on palatata itseen ja tarkastella rehellisesti elämän tosiasioita. Vaaran kohtaaminen itsessämme luo aina mahdollisuuden suunnanmuutokseen.

Löwith kirjoittaa: Ikuinen paluu nihilismin korkeimpana muotona on samalla nihilismin kriisi, jossa tapahtuu täyskäännös päinvastaiseen opetukseen, oppiin ikuisesta paluusta.³⁴

31. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 55-56.

32. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 56.

33. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 56. “Nietzsche characterizes his teaching as the “most extreme form of nihilism” and at the same time as the “self-overcoming” of nihilism, because his teaching is intended to recognize precisely the meaninglessness of an existence that recurs without any goal”.

34. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 56.

”Usko ikuiseen paluuseen antaa ihmisen olemassaololle ”uuden painon” menetettyään vanhan painon, joka sisältyi kristinuskoon. Kristinuskon tapaan on usko ikuiseen paluuseen ”vastapaino” tahdolle ei-mihinkään. ”Tulevaisuuden lunastajana ihminen” ei ole ainoastaan jumalan voittaja vaan lisäksi ”ei-minkään” voittaja...”³⁵

Suunnanmuutos täyskäännöksenä on mahdollista ainoastaan uskon avulla. Usko torjuu nihilismin. Uskoa nihilismiin eli ei-mihinkään on mahdottomuudessaan itsensä poissulkeva ristiriita, koska nihilismi itsessään edustaa olemassaoloa vailla uskoa. Usko on uuden painon edellytys. Samoin usko on nihilismin seurausta sekä ikuista paluuta itsensä ylittämisen hetkeen, jolloin ”vastapaino” siirtyy jumalalta ihmiselle, joka saa mahdollisuuden luoda uuden tulevaisuuden.

Löwith analysoi: Itsensä ylittämisen hetki on myös vapauden hetki. Nietzschelle vapaus on ihmisen arvojen uudelleenarvioimista. Vapautta on luoda omia arvoja matkalla takaisin itseän.

Maailman päämäärä on samanaikaisesti päämäärättömyyttä omassa paluussaan samoin kuin tahto ikuiseen paluuseen on vapaa päämääristä ja tarkoituksista kenenkään tähden.³⁶ Ihminen palaa takaisin osaksi luonnon kokonaisuutta. Ihminen tahtoo luoda omat arvonsa vapaana vanhoista arvoista ja taakoista vaeltamalla kohti ihmisyyden vastuuta.

Löwith toteaa: Zarathustra, joka on ikuisen paluun vertauskuvallinen hahmo, edustaa nihilismin suunnanmuutosta oman olemisensa kautta. Zarathustran elämä on kamppailua itsensä kanssa ja itsensä etsintää tahtona ”itsensä-ikuistaminen (*self-eternalization*) tai vaihtoehtoisesti perverssinomainen houkutus itsensä tuhoamiseen (*self-destruction*).³⁷

35. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 56. ”The belief in it gives man’s existence “the new gravity” after man has lost the old gravity that he had in the Christian faith. Like the Christian faith, the belief in the eternal recurrence is a “counterweight” against the will to the nothing. The “redeeming man of the future” is therefore not only the conqueror of God but also the conqueror of the nothing...”

36. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 57.

37. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 58.

Zarathustran tahdon päätös horjuu ”hiljaisessa hetkessä”, jolloin Zarathustran on vastahakoisesti palattava vielä kerran yksinäisyyteen kuuntelemaan omaa käskijäänsä. Nietzsche kirjoittaa:

Mitä minulle tapahtuikaan? Kuka minua näin kääntää? – Oi, minun vihainen valtiattareni niin tahtoo, hän puhui minulle; olenko vielä milloinkaan maininnut teille hänen nimeänsä?

Eilen illan suussa minulle puhui *minun hiljaisin hetkeni*: tämä on minun peljättävän valtiattareni nimi. (...)

Tunneteko te kauhun, joka valtaa uneen vaipuvan? –

Hän peljästyä varpaitaan myöten siksi, että pohja hänen altansa pakenee ja unennäkö alkaa.

Tämän minä sanon teille vertaukseksi. Eilen, hiljaisimpana hetkenä, pakeni pohja minun altani: unennäkö alkoi.

Osoittaja liikahti, elämäni kello veti henkeänsä -, en ole koskaan kuullut sellaista hiljaisuutta ympärilläni: niin että sydämeni peljästy.

Silloin minulle puhuttiin äänettömästi...³⁸

Itsensä ylittämisen hetki on ”hiljaisin hetki”, jolloin ihminen palaa itseensä.

”Hiljaisuuden hetki” painostaa Zarathustraa. Nietzsche kirjoittaa:

”Tiedäthän sinä sen, Zarathustra?”

Ja minä huusin kauhusta kuullessani tuon kuiskauksen, ja veri pakeni minun kasvoistani: mutta minä olin vaiti.

Silloin minulle taas puhuttiin äänettömästi: ”Sinä tiedät sen, Zarathustra, mutta sinä et sitä lausua!” –

Ja minä vastasin vihdoon uhmaavan lailla: ”Niin, minä tiedän sen, mutta minä en tahdo sitä lausua!”

Silloin minulle taas puhuttiin äänettömästi: ”Etkö sinä *tahdo*, Zarathustra? Onko tämä totista totta? Etkö sinä piiloudu uhmaasi?” –

Ja minä itkien ja vapaisin kuin lapsi ja puhuin: ”Oi, tahtoisinhan minä, mutta kuinka siihen kykenen! Päästä minut tästä ainoasta! Minun voimani ei siihen riitä!”

Silloin minulle taas puhuttiin äänettömästi: ”Mitä sinusta, Zarathustra! Lausu sanasi ja särjy!” –

Ja minä vastasin: ”Oi, onko se *minun* sanani? Kuka *minä* olen? Minä odotan arvoisempaa; minä en ole kyllin arvokas edes häneen särkymään.”³⁹

38. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 200-201.

39. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 201.

Löwith tulkitsee: Ajatus ikuisesta paluusta opettaa ihmisen olemassaolon uutta tarkoitusta tahtona itsensä- ikuistamiseen ja samalla se opettaa sen vastakohtaan: maailman luonnollisen kierron, joka itsessään on itsetön ja päämäärätön ja johon kuuluu myös ihmisen elämä.⁴⁰

Itsensä- ikuistaminen ja itsensä-tuhoaminen ovat saman kokonaisuuden eri perspektiivejä. Itsensä ylittämisen hetkellä liikutaan kuoleman ja elämän rajapinnalla. Nietzschen filosofiassa kuolema ja elämä ovat yhtä ja samaa kokonaisuutta. Ne ovat kaksi eri perspektiiviä todellisen elämäntahdon mukaisen elämän synnylle. On kuoltava elämän puolesta Nietzsche toteaa ja kysyy teoksessaan ”Iloinen tiede”: ”*Mitä elämä on? – Elämä – se on: lakkaamatonta sellaisen itsestään poistamista, mikä tahtoo kuolla.*”⁴¹

2.3. Kuoleman hetki

Nietzschele kuolema ja elämä ovat toisiaan tukevia voimia todellisen elämän puolesta. Kuolema ja elämä ovat myös moraalisia arvokysymyksiä. Nietzsche kysyy: millaisia ovat ne arvot, jotka lisäävät elämäntahtoa tai vastustavat sitä?

Nietzsche on löytänyt kristinuskosta ne arvot, jotka eivät palvele todellista elämää. Nietzschen koko kirjallinen tuotanto käsittelee kristinuskon elämänvastaista olemusta monista eri perspektiiveistä.

On totta, että Nietzschen suhtautuminen kirkon tulkitsemää kristillisyyttä kohtaan saa välillä ylitsevuotavat mittasuhteet, joka on paatoksellisuudessaan ja mahtipontisuudessaan on vaikeata ymmärtää pelkästään kirkkoa kohtaan suunnatuksi kritiikiksi. Itse tarkastelen Nietzschen käsitystä kristillisen moraalin vahingollisuudesta ihmiselle sen elämänvastaisesta perspektiivistä, joka kieltää ihmisen mahdollisuuden

40. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 60.

41. Nietzsche: Iloinen tiede, 53.

luoda todellisia elämänmyönteisiä arvoja, mutta kuitenkin unohtamatta kristillisten arvojen olemassaolon välttämättömyyttä, joka on ehto vallitsevien arvojen muutokseen. Kaikki ulkopuolelta saadut arvot, jotka käskevä ovat kuolevia arvoja. Mutta arvot, jotka ovat ”minä tahdon” arvoja, ovat todellisia elämää puolustavia elämänarvoja.

Myös hänen kuolemansa jälkeen postuumisti julkaistu teos ”Ecce homo” (”Katso ihmistä” tai ”Tässä hän on” – Pontius Pilatuksen sanat, kun hän toi Jeesus Nasaretilaisen kansan eteen”),⁴² käsittelee kristinuskkoa dekadenssin oppina, joka on suoranainen rikos elämää kohtaan.

Nietzsche kirjoittaa: ”Sokeus kristillisyyden suhteen on rikos *par excellence* – rikos *elämää vastaan*...(...) Minua ei kaikkea tätä katsellessani kauhistuta niinkään erehdys erehdyksenä, ei kristillisen moraalin voitossa ilmi käyvä vuosituhantinen ’hyvän tahdon’, kurin, hyvien tapojen ja rohkeuden puute kaikessa henkisessä, vaan luonnon puute, se kammottava asiantila, että juuri *luonnonvastaisuus* on moraalina saanut osakseen korkeimmat kunnianosoitukset ja jäänyt roikkumaan ihmiskunnan päälle lakina ja kategorisena imperatiivina!...(...) Että on opittu halveksimaan elämän ensisijaisia vaistoja; että on *valehdeltu* olemassa oleviksi ’sielu’ ja ’henki’, jotta ruumis saataisiin perikatoon; (...)

Varmaa on ainakin se, että sille on ylimpinä arvoina aina *opetettu* vain dekadenssin arvoja. Itsensä kadottamisen⁴³ moraaliksi on rappion moraaliksi *par excellence*,⁴⁴ tosin seikka ’minä tuhoudun’ käännettynä imperatiiviksi ’teidän kaikkien pitää tuhoutua’ – *eikä ainoastaan* tuoksi imperatiiviksi!...Tästä ainoasta tähän mennessä opetetusta moraalista, itsensä kadottamisen moraalista, paljastuu tahto loppuun; se *kieltää* elämän syvimmän perustan.”⁴⁵

Nietzschen käsitys on, että ”itsensä kadottamisen” moraaliksi on vastakkaista moraaliksi ”tulla sellaiseksi kuin on” moraaliksi. Itsensä kadottanut ihminen ei palaa takaisin itseensä, elämän ja kuoleman hetkeen, jossa kaikki arvot uudelleenarvioidaan ikuisesti.

42. Nietzsche: *Ecce homo*, 7.

43. ”Entselbstung”, ilmeisesti Nietzschen luoma sana, joka tarkoittaa kutakuinkin ”itsen poistamista, hylkäämistä tai kadottamista”.

44. Tyypillinen, varsinainen tai vapaasti käännettynä: varsinaisessa mielessä.

45. Nietzsche: *Ecce homo*, 127-129.

Kaufmann tulkitsee: Nietzschen ajattelussa on selvä yhteys ”ilon” ja ikuisen paluun välillä. Ilo tahtoo ikuista paluuta sen kaikkianaisuudessaan; ilo haluaa kokea ikuisuuden, sen hurmion hetken perimmäisen syvyyden. Se on kaikkien uskojen antiteesi, joka julistaa uskontunnustustaan lupaamalla ikuista elämää maanpäällä eikä taivaissa. Nietzscheille itselleen ikuinen paluu oli enemmänkin kokemus kuin ajatus. Hänen mielestään ihminen jalostuu kohtaamaan ilon hetkeä nautinnon ja kärsimysten kautta. Hän katsoi, että kreikkalaisessa tragediassa on elämänilon perimmäiset periaatteet; vaikka heidän elämässään oli paljon kärsimystä, osasivat he iloita elämästä voiman tunnoissaan. Nietzscheille ilon hetki merkitsi elämän vapaaksi lunastamista. Se oli myös ”kohtalon rakastamista”, joka on ihmisen suuruuden saavuttamista.⁴⁶

Nietzsche kirjoittaa: Kristillisen moraalin *paljastaminen* on tapahtuma vailla vertaa, todellinen katastrofi. Se joka tämän paljastuksen tekee on *force majeure*⁴⁷, kohtalo – hän leikkaa ihmiskunnan historian kahtia: ihminen elää joko häntä *ennen* tai hänen *jälkeensä*...(…) Pyhä tekosyy ”parantaa” maailmaa on tunnistettu juoneksi *imeä* elämä itse *tyhjiin*, verettömäksi. Moraali vampyrismina...Se, joka paljastaa moraalin, on samalla paljastanut myös kaikkien niiden arvojen arvottomuuden, joihin uskotaan tai joihin on uskottu.⁴⁸

Elämä ei ole elämisen arvoista arvottomilla arvoilla. Ainoastaan todelliset elämän arvot luovat elämälle vakaan perustan. Sensijaan elämänvastaiset arvot tekevät ihmisistä vampyyrejä, joiden tahto on ulkopuolisen herran käsissä ja joille luvataan ikuinen elämä vasta lopullisen kuoleman lahjana. Moraali vampyrisminä on ikuista ja epätoivoista harhailua tämänpuoleisessa maailmassa sekä ikuisen ja paremman elämän odotusta, joka hävittää todellisen elämän mahdollisuuden.

Zarathustra liikkuu unen ja valvetilan rajamailla kertomuksessa ”näystä ja arvoituksesta”. Hetki on Zarathustralle elämän ja kuoleman hetki, joka on unenomainen, mutta todellinen, ajaton ja paikaton tila, jossa hetki ”silmänräpäyksenä” on portti ikuisen

46. Kaufmann: *Philosopher, psychologist, antichrist*, 320-324.

47. Suuri, valtava voima, kyky.

48. Nietzsche: *Ecce homo*, 129.

paluun mahdollisuudelle ja arvojen uudelleenarvioinnille. ”Silmänräpäys” on valinnan mahdollisuus elämän puolesta tai sitä vastaan.

Zarathustra saapuu portille hartioillaan ”kääpiö”, joka symboloi elämänvastaisia arvoja.

Nietzsche-Zarathustra kirjoittaa:

”Seis! Kääpiö!” sanoin. ”Minä! Tai sinä! Mutta minä olen sinua väkevämpi -: sinä et tunne minun pohjattomuusajustani! *Sitä* -: sinä et voisi kestää!” –

Silloin tapahtui jotain, mikä kevensi minua: sillä kääpiö hyppäsi pois minun hartioiltani, se utelias! Ja se kyyristyi kivelle minun eteeni. Mutta juuri siinä, mihin pysähdyimme, oli portti.

”Katso tätä porttia! Kääpiö!” minä jatkoin puhuttani: ”sillä on kahdet kasvot. Kaksi tietä tulee tässä yhteen: niitä ei ole vielä kukaan kulkenut loppuun asti.

Tämä pitkä tie taaksepäin: sen kulkemiseen kuluu iäisyys. Ja tuo pitkä tie ulospäin – se on toinen iäisyys. Ne vastustavat toisiansa, nämä tiet; ne ihan puskevat toisiansa: - ja tässä, tällä portilla, ne sattuvat yhteen. Portin nimi on kirjoitettu tuonne ylös: ”Silmänräpäys.”⁴⁹

Zarathustran ”pohjattomuusajatus” on liikaa kääpiölle. Tahto ikuiseen paluuseen ja kaikkien arvojen uudelleenarvioimiseen kuvastaa Zarathustran myöntymistä todelliselle elämälle. Portti teiden yhtymäkohdassa kuvastaa elämää hetkenä, jossa on valittava suunta kahdeksi kasvoiksi paljastuvalle elämälle. Näillä rajamailla Zarathustra vaeltaa. Kuten Nietzsche itse valistaa kirjassaan ”Ecce homo”, että kaikkea suurta tietoa ja maailmaa on tarkasteltava yhtäaikaisesti *kaksoiskatseella*.⁵⁰

Nietzsche jatkaa:

”Mutta jos joku kulkisi eteenpäin toista tietä – ja yhä eteenpäin ja yhä kauemmaksi: luuletko, kääpiö, että nämä tiet ovat iäti vastakkaiset?” –

”Kaikki, mikä on suoraa, valheteele”, mutisi kääpiö halveksivasti. ”Totuus on aina käyrä, itse aika on ympyrä.”

”Sinä painavuuden henki!” puhuin minä vihoissani, ”älä tee asiaa itsellesi liian helpoksi! Muuten minä jätän sinut kyyhöttämään siihen, missä kyykötät, sinä rampio, - ja minä kannoin sinut korkealle!

49. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 215.

50. Nietzsche: Ecce homo, 87.

Katso”, näin minä jatkoin puhettani, ”tätä silmänräpäystä! Tältä silmänräpäyksen portilta kulkee pitkä iäinen *tietaaksepäin*: meidän takanamme on iäisyys.

Eikö kaikista olevaisista sen , mikä *voi* kulkea, ole täytynyt jo kerran kulkea tämä tie? Eikö kaikista olevaisista sen, mikä *voi* tapahtua, ole täytynyt jo kerran tapahtua, olla tehty, olla mennyt ohitse?

Ja jos kaikki on jo ollut olemassa: mitä sinä, kääpiö, ajattelet tästä silmänräpäyksestä? Eikö tämän portin täydy olla jo – ollut?

Ja eivätkö kaikki olevaiset ole niin lujasti yhteen solmitut, että tämä silmänräpäys vetää jäljessään *kaikki* tulevat olevaiset? *Siiis* - -vielä itsensäkin?

Sillä sen, mikä kaikista olevaisista *voi* kulkea: myös tätä ylöspäin vievää pitkää tietä – täytyy kulkea se vielä kerran! –

Ja tuon hitaan hämähäkin, joka hipertää kuutamossa, ja tämän kuutamon itsensä, ja minun ja sinun tässä portilla, yhdessä kuiskailemassa, ikuisista olevaisista kuiskailemassa – eikö meidän kaikkien ole täytynyt jo olla tässä? -

ja tulla takaisin ja kulkea tuota edessämme olevaa toista tietä ulos, tuota pitkää kammottavaa tietä – eikö meidän täydy iäisesti tulla takaisin? -”⁵¹

Löwith tulkitsee Zarathustran edesottamuksia seuraavasti: Zarathustran rohkeus pakottaa paljastamaan tahdon voiman; On kysyttävä mitä elämä on? On tahdottava sitä vielä kerran, silläkin uhalla että elämä olisi kärsimystä, hulluutta, kuolemantaistelua tai jopa itse kuoleman kohtaamista. Silläkin uhalla on kysyttävä itseltään: mitä elämä on? Zarathustra on ajattelunsa kriittisessä käännekohdassa; kuoleman kieltämisestä ehdottomaan oman olemassaolonsa vahvistamiseen osana kokonaisvaltaista olemista. Kääpiölle ikuisen paluun ajatus on liian syvä ja sietämätön ajatus, joten se hyppää pois Zarathustran olkapäiltä. Mutta Zarathustralle, joka on kantanut oman olemassaolonsa taakan huipulle asti, on tuleva kestämään ikuisen paluun ajatuksen. Portti, johon Zarathustra ja kääpiö saapuvat, on symbolisesti ikuisen paluun ajatuksen hetki osoittaa ajatuksen todenmukaisuus. Portti on saanut nimekseen ”hetki”, koska se on sekä keskipäivän hetki ja ikuisuus ja lisäksi portilla hetken aika saa täyttymyksensä. Siellä kaksi ajallista tietä kohtaavat ”hetken portilla”, ikuisen menneen ja tulevan kierrossa. Zarathustralle ajatus ikuisesta paluusta varmistumassa, mutta kääpiölle, olemassaolon taakalle, itsensä ylittäminen on mahdotonta, koska se ei voi ymmärtää ikuisen paluun

51. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 215-217.

monimutkaista ajatusta. Ja lisäksi se kokee ajatuksen sotivan elämän tarkoituksellisuutta ja harmoniaan vastaan.⁵²

Koiran ulvonta palauttaa Zarathustran takaisin lapsuuden maailmaan. Se kaikki mikä oli hetki sitten ollut hänen edessään oli kadonnut. Oliko elämä sittenkin ollut vain unta. Nietzsche kirjoittaa:

Minne oli kääpiö nyt joutunut? Entä portti? Ja hämähäkki? Entä kaikki kuiskailu? Olinko siis nähnyt unta? Olinko herännyt? Kolkkojen kallioiden keskellä minä yhtäkkiä seisoin, yksin, autiona, kaikkien autioimmassa kuun valossa.

Mutta siellä makasi ihminen! Ja tuossa! Koira, joka hyppi, karvat pystyssä, vinkui, - nyt se näki minun tulevan – samassa se taas ulvoi, *se huusi:* - olenko milloinkaan kuullut koiran niin huutavan apua? Ja totisesti, sen kaltaista, mitä näin, en ollut koskaan nähnyt. Minä näin nuoren paimenen vääntelehtivän, tukehtumaisillaan, vavahtelevan, kasvot vääristyneinä, ja hänen suustaan riippuvan mustan vahvan käärmeen.

Olinko milloinkaan nähnyt niin paljon inhoa ja kalpeata kauhua yksissä kasvoissa? Hän oli kaikesti nukkunut? Silloin käärme matoi hänen nieluunsa – silloin se pureutui häneen.

Minun käteni tempoi käärmettä ja tempoi taas: - turhaan! Se ei saanut käärmettä kurkusta pois temmatuksi. Silloin kuului huuto minusta itsestäni: ”Pure! Pure!

Pää poikki! Pure!” – näin huusi minusta itsestäni minun kammoni, minun vihani, minun inhoni, minun säälini, kaikki minun hyväni ja pahani huusi minusta yhteen ääneen. –

(...) *Kuka* on paimen, jonka nieluun käärme niin matoi? *Kuka* on se ihminen, jonka nieluun niin matava kaikki kaikista vaikein kaikista mustin? -

Mutta paimen puri. Niinkuin huutoni häntä neuvoi; hän puri kelpo puraisulla! Kauas hän sylki käärmeen pään -: ja hypähti seisoalleen.-

Ei enää paimenena, ei enää ihmisenä, -muuttuneena, valonhohtoisena olentona, joka *nauroi!* Ei ole vielä ikinä kukaan ihminen maan päällä nauranut niin kuin *hän* nauroi!

Oi minun veljeni, minä kuulin naurun, joka ei ollut kenenkään ihmisen naurua, - - ja nyt minua kalvaa jano, kaipaus, joka ei koskaan sammu.⁵³

52. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 69.

53. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 217-219.

Löwith tulkitsee: Kaksitahoinen tulkinta näystä portilla ja paimenesta ilmentää Zarathustran omaa toipumista kuolemansairaudesta. Itsetuhon pelko ilmaantuu paimenen muodossa, joka ei voi parantaa itseään sairaudesta, koska hän on vain ihminen. Sensijaan itsensä ylittävä ihminen on kykenevä toteuttamaan oman paranemisensa Zarathustran tavoin. Tätä toteutumista symboloi käärme ikuisuuden symbolina. Näky paimenesta on ennustus Zarathustran toipumisesta. Hän kokee pelastuksen kaikkein pohjattomimman ajatuksen kautta. Zarathustrasta tulee ihmisen ja ajan ylittäjä liittämällä päättymättömät polut toisiinsa; ei-mihinkään päättyvän polun ikuisen olemisen kiertoon ("circle of Being"). Ajattelemalla "circulus vitiosus deus".⁵⁴ Se on sairaus, koska kristitty ajattelee ikuisuudella katoamattomuutta ja ajattomuutta ikuisella elämällä, kun taas ikuinen paluu samanlaisena palvelee ikuisen elinvoiman ajatusta hetken kokemisena.⁵⁵ Nietzsche-Zarathustra kirjoittaa: "Tuon naurun kaipaus minua kalvaa: oi kuinka minä jaksan vielä elää! Ja kuinka jaksaisinkaan kuolla!" -⁵⁶

Löwith tulkitsee ihmisen ja maailman dialogisuutta: Viimeisen muodonmuutoksen edessä Zarathustra kokee kuolemanpelkoa ja samanaikaisesti voimakasta elämäntahtoa. Zarathustra palaa jälleen yksinäisyyteen paljaan taivaan ja avoimen meren äärelle. Siellä päivät vaihtuvat öiksi sekä nousu ja laskuveden vuorottelevat ikuisen paluun ajatuksen vertauskuvallisena sielunmaisemana.⁵⁷

54. Walter Kaufmannin mukaan latinankielinen lause on moniselitteinen. Se voi tarkoittaa: "A vicious circle is made god." Tai: "God is a vicious circle." Tai: "The circle is a vicious god." Teoksesta Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 261. (Translator's Notes.)

55. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 70-71.

56. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 219.

57. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 71.

2.4. Todellisuus

Mitä Nietzsche tarkoittaa todellisuudella?

Lähestyn Nietzschen todellisuus käsitettä vertaamalla sitä elämän hetken kokemiseen ja todellisen elämän löytämiseen.

Ydinajatukseni on tuoda esiin ajatus, että se mikä on ikäänkuin todellisuutta on aina ihmisen heijastumaa omasta itsestämme ja arvoistamme joilla elämme. Palaamalla itseemme palaamme samalla todellisuuteen. Tullaksemme sellaisiksi kuin olemme on todellisuuden kokemista, joka kuitenkin osoittautuu Nietzschen mukaan fiktioksi, sillä hänen käsityksensä mukaan elämä näyttäytyy ihmiselle aina epätodellisena. Mutta onko sama ntekevää millaista fiktiota elämämme on?

Pyrin löytämään tarkastelussani fiktiolle todellisuuden hetken ikäänkuin tahdottuna fiktiona. Tahdottu fiktio todellistaa elämän elämisen arvoiseksi kokemukseksi ja tahdoksi ikuiseen paluuseen.

Kunnas kirjoittaa: ”Perimmäiseltä luonteeltaan todellisuus jää ihmisaivoille tuntemattomaksi ja käsittämättömäksi. Kuitenkin ihminen voi olla olemassa vain tulkitsemalla jollain tavoin edessään avautuvaa subjektiivista todellisuutta. Hän tekee sen omien vaillinaisten aistiensa ja puutteellisen järkensä avulla. Hän pitää todellisena ja oikeina niitä käsitteitä, jotka tuntuvat parhaiten palvelevan häntä itseään tuossa todellisuudessa. Hän ei kuitenkaan tiedosta, että tuo hänen ”ymmärtämänsä” maailma on hänen oma luomuksensa. Sen lainalaisuudet, järjestys, symmetria ovat syntyneet inhimillisestä järjestyksentarpeesta. Ihminen kaavoittaa, yksinkertaistaa ja ”inhimillistaa” kaoottista ja yksilön kannalta järjetöntä maailmaa voidakseen paremmin hallita sitä.⁵⁸ Nietzsche kritisoi elämän hallintapyrkimyksiä ”mielettömyydeksi”. Sensijaan ”uusi ääretön”, äärettömine tulkintoineen, on vaihtoehto totuudelliselle ja hallitulle elämänuskolle.

Nietzsche jatkaa: ”Uusi ’äärettömämme’. – Kuinka pitkälle perspektiivinen luonne ulottuu tai, vielä enemmän, onko sillä vielä jokin toinen luonne, eikö olemassaolo ilman

58. Kunnas: Nietzsche – Zarathustran varjo, 35.

tulkintaa, ilman 'mieltä' juuri siten tule 'mielettömyydeksi', eikö, toisaalta, kaikki olemassaolo ole olennaisesti *tulkitsevaa* olemassaoloa – sitä, kuten kohtuullista on, ei voi ratkaista älyn uutterinkaan ja tuikitunnollisinkaan analyysi ja itsensä tutkiskelu: koska inhimillinen äly ei tätä analyysiä suorittaessaan voi olla näkemättä itseään perspektiivisten muistojen joukossa ja näkemättä niissä *vain* itseään.⁵⁹

Ihminen on oman itsensä vanki. Sillä ihminen kokee maailman aina itsensä kautta. Subjektiiivinen todellisuuden kokeminen ei voi olla objektiivisesti totuudellista todellisuutta. Koska Nietzschen käsityksen mukaan olemassaolomme on sidottu aina viimekädessä subjektiivisuuteemme, niin elämämme on fiktiota tahdostamme riippumatta. Mutta samanaikaisesti maailma muuttuu äärettömäksi tulkintojen moninaisuudeksi ja luo mahdollisuuden yhä merkityksellisemmän ja todellisemmän elämän kokemiselle.. Hallittu elämä ja usko ulkopuolisiin totuuksiin kieltää elämän arvot. Sensijaan tulkintojen ääretön mahdollisuus luo äärettömyyden horisontin ”kaikkien arvojen uudelleenarviointiin” hetken mahdollisuutena ”tulla sellaiseksi kuin on”.

Nietzsche kirjoittaa: ”Me emme voi nähdä oman kulmamme taakse: on toivotonta uteliaisuutta tahtoa tietää, mitä muita älyn ja perspektiivien lajeja vielä *voisi* olla: esimerkiksi, voivatko jotku olennot kokea ajan taaksepäin tai vuorotellen eteen- ja taaksepäin (mistä johtuisi toisenlainen elämän suunta ja toisenlainen syyn ja vaikutuksen käsite). Mutta minä ajattelen olevamme nykyisin ainakin kaukana siitä naurettavasta vaateliaisuudesta, että tahtoisimme omasta loukostamme käsin määrätä, että perspektiivit ovat *luvallisia* ainoastaan tästä loukosta käsin. Maailma on päinvastoin tullut meille vielä kerran 'äärettömäksi': sikäli kuin emme voi torjua sitä mahdollisuutta, että *siihen sisältyy äärettömän paljon tulkintoja*”.⁶⁰

Nietzschen filosofia ei edes pyri löytämään vastauksia asioihin, jotka ovat ihmisen ymmärryksen ulkopuolella. Kuitenkin paluu ihmisyyteen ja todelliseksi ihmiseksi tuleminen on mahdollista ja välttämätöntä. Perspektiivismin avulla maailma avartuu ihmiselle vielä kerran ”äärettömäksi” mahdollisuuksien kentäksi, jossa tulkinnat avaavat ovet todellisuuteen.

59. Nietzsche: Iloinen tiede, 232.

60. Nietzsche: Iloinen tiede, 232.

Nietzsche kirjoittaa: ”Meidät valtaa vielä kerran suuri väristys: - mutta kenellä olisikaan halu vanhaan tapaan taas heti jumalaistaa *tämä* suunnaton tuntematon maailma? (...) Ei, tähän tuntemattomaan on laskettu mukaan liian paljon *ei-jumalaisia* tulkinnan mahdollisuuksia, liian paljon tulkinnan pirullisuutta, tyhmyyttä, narrimaisuutta, - myös oma inhimillinen, liian-inhimillinen, jonka tunnemme...⁶¹

Tulkintojen äärettömyyteen sisältyy perusajatus: tulkinnat ovat samanarvoisia keskenään luoden nihilismia, mutta samanaikaisesti tulkintojen samanarvoisuus ja äärettömyys luovat mahdollisuuden uusien merkitysten synnylle sekä vanhojen merkitysten kyseenalaistamiselle, synnyttäen mahdollisuuden uusille arvoille. ”Minä tahdon” on hetki luoda subjektiivinen todellisuus ”tahtona ikuiseen paluuseen”, elämänä, jonka ihminen tahtoo elää ikuisesti yhä uudelleen. Fiktio todellistuu hetkessä.

Millainen tämä todellisuus olisi, sitä Nietzschen filosofia ei lopullisesti selvitä vaan antaa jokaisen yksilön etsiä itse oman todellisuutensa eikä pyri esittämään todellisuudesta yleistä mallia, joka soveltuisi jokaiselle yksilölle.

Danton mielestä Nietzschen filosofian pääkysymys on: voisiko olla mahdollista torjua terveen järjen käyttö sekä yleinen käytäntö elämän puolesta.⁶²

Mitä Danto tarkoittaa ”terveellä järjellä”⁶³ ja ”yleisellä käytännöllä”⁶⁴ tarkastellessaan niiden yhteyttä Nietzschen käsitykseen elämästä?

Danto analysoi: Nietzsche ei hyökkää suoranaisesti tervettä järkeä vastaan vaan hänen mielestään terve järki edustaa yhtä tulkintaa äärettömien tulkintojen joukosta. Ja lisäksi terve järki on osoittanut perusteettomuutensa todellisuudessa sekä heikon suhteensa totuuteen. On olemassa vain kilpailevia tulkintoja. Maailma itsessään on tulkintaa.

61. Nietzsche: Iloinen tiede, 232.

62. Danto: Nietzsche as philosopher, 78.

63. ”Common sense”.

64. ”The perspective of the herd”.

Faktoja ei ole , on vain tulkintoja. Tällöin tulkinnat eivät voi vääristää olemassaolevaa todellisuutta, koska sitä ei ole olemassa lainkaan. Samoin totuus on vain yksi tulkinta muiden joukossa ja totuudelliseksi sen tekee ainoastaan perusteltu päätös, että kyseinen asia on totta. Totuudellista perspektiiviä ei voi olla, ainoastaan perspektiivi joka on tällöin vallalla. Terveen järjen käyttäjä on siis erään perspektiivin esilletuoja pyrkien saattamaan sen käytön yleiseksi käytännöksi niin usealle kuin mahdollista. Se on massojen metafysiikka tai Nietzschen sanoin; laumojen metafysiikkaa. Perspektiivi on aina suhteessa johonkin ja se on aina jonkun perspektiivi. Maailma ei ole perspektiivinsä summa ja se on joka tapauksessa epätarkoituksenmukainen ja ristiriitainen kokonaisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen meistä voi ainoastaan puhua maailmasta oman itsensä kautta, oman perspektiivinsä kautta. Jokaisen perspektiivinen näkemys on terveen järjen perspektiiviä, johon jokainen on aikaa myöten kasvanut kiinni. Ihmisen pitäisi kyseenalaistaa terveen järjen käyttö tutkimalla sen syntyperä ja toteamalla se virheelliseksi ja ymmärtämällä, että virheet ovat elämän kannalta välttämättömiä. Nietzschen filosofia on yritys osoittaa kuinka ihmisen on mahdollista seisoa kasvatusten virheiden ja merkityksettömyyden edessä – taipumatta.⁶⁵

Nietzsche kirjoittaa: ”Edellyttäen , että me tahdomme totuutta: *Miksi emme mielummin* erhettä? Ja epävarmuutta? Jopa tietämättömyyttäkin? – Totuuden arvon ongelma astui meidän eteemme, - vai mekö astuimme ongelman eteen? (..) kuin me olisimme sen ensimmäisen kerran nähneet, kohdistaneet siihen huomiomme, *uskaltaneet sen?*”⁶⁶

Todellisuuden kohtaaminen on rohkeutta kohdata maailma pelkkänä fiktiona, tulkintojen äärettömyytenä, jossa ihmisen on itse löydettävä totuus ja todellisuus itsestään eikä itsensä ulkopuolelta. Rohkeutta palata itseen hetkessä, joka on todellisuutta itsessään ja itseni kautta.

Nietzsche valitsee läpi hänen koko tuotantonsa perspektiiviksi kristinuskon moraalin, joka on hänen mielestään ollut läpi historian täyttä erhettä. Nietzsche käy henkistä sotaa

65. Danto: Nietzsche as philosopher, 76-79.

66. Nietzsche: Hyvän ja pahan tuolla puolen, 7.

kristinuskoa vastaan, mutta kristinuskon moraalit on silti yksi äärettömistä perspektiiveistä ja samanarvoinen muiden perspektiivien kanssa.

Itse tulkitse Nietschen ajattelun pohjautuvan kaikkea elämää vastustavia voimia vastaan suunnattuna kyseenalaistamisena eikä ainoastaan kristinuskon vääristynyttä moraalit tai kirkkoa vastaan suunnattuna hyökkäyksenä.

Kirjassaan ”Epäjumalten hämähä” Nietzsche julistaa miten tosi maailma viimein muuttui taruksi.

Nietzsche kirjoittaa:

1. Tosi maailma, jonka viisas, hurskas ja hyveellinen tavoittaa, - hän elää siinä, *hän on yhtä sen kanssa*.

(Vanhin idean muoto, suhteellisen älykäs, yksinkertainen, vakuuttava. Muunnelma lauseesta ”minä, Platon, olen totuus”.)

2. Tosi maailma, jota juuri nyt ei voida tavoittaa, mutta joka on luvattu viisaalle, hurskaalle ja hyveelliselle (”katuvaiselle syntiselle”).

Idea etenee: se käy hienommaksi, viekottelevammaksi, käsittämättömämmäksi, - *siitä tulee nainen*, siitä tulee kristillinen...)

3. Tosi maailma, saavuttamaton, jota ei voida todistaa eikä luvata, mutta joka jo ajateltuna on lohtu, velvoite, imperatiivi.

(Pohjimmitaan vanha aurinki, mutta usvan ja epäilyksen läpi nähtynä; idea on käynyt vaikeammin tavoiteltavaksi, kalvokkaaksi, pohjoiseksi, königsbergiläiseksi.)

4. Tosi maailma – saavuttamatonko? Joka tapauksessa sitä ei ole saavutettu. Näin ollen se on myös *tuntematon*. Niinpä se ei ole myöskään lohdullinen, vapahtava eikä velvoittava: miksi jokin tuntematon voisi meitä velvoittaa?...

(Harmaa aamu. Järjen ensi houkutus. Positivismin kukonkiekaisu.)

5. ”Tosi” maailma – idea, joka ei enää kelpaa mihinkään, ei enää edes velvoita, - hyödytön kapistus, turhaksi käynyt idea, *siispä* torjuttu idea: heittäkäämme se pois!

(Kirkas päivä: aamiainen; *bon sensin* ja iloisuuden paluu; Platonin häpeänpuna; kaikkien vapaiden henkien pirallinen häly.)

6. Olemme syrjäyttäneet toden maailman: mikä maailma on jäänyt jäljelle? Ehkä näennäinen?...Ei sittenkään! *Toden maailman mukana olemme hävittäneet näennäisenkin!*

(Keskipäivä: lyhyimmän varjon hetki; pisimmän erehdyksen loppu; ihmiskunnan kohokohta; INCIPIT ZARATHUSTRA.)⁶⁷

Nietzschen perspektiivisen maailmankuvan takana ei ole mahdollista olla muita maailmoja. Maailma on yksitasoinen tulkintojen kenttä, jossa ironia yhtenä perspektiivinä paljastaa valheellisuuden saavuttamattomaksi naisenkaltaiseksi totuudeksi, joka on erhe muiden erheiden joukossa.

Kuinka on mahdollista ylipäätään tehdä moraalisia valintoja maailmassa, jossa kaikki arvot ovat samanarvoisia? Kuinka on mahdollista kiinnittyä määrättyihin arvoihin, jos arvoilla ei ole olemassa minkäänlaista perustetta?

Nietzsche uhoaa, että arvot, jotka puolustavat tahtoa elää, ovat todellisia ”terveitä” arvoja. Elämä itsessään opettaa kokemuksen kautta erottamaan itselleen myönteiset ja kielteiset arvot toisistaan. Paluu itseen, ”arvojen uudelleenarvioiminen” ja ”itsensä ylittäminen” korkeimman keskipäivän hetkessä ovat paluuta todellisuuteen.

Nietzsche kirjoittaa: ”Katsoa yhtäältä sairaan optiikasta *terveempiin* käsitteisiin ja arvoihin ja toisaalta päinvastaiseen suuntaa, korkealta *rikkaan* elämän täyteydestä ja itsevarmuudesta dekadenssin salaiseen työhön – tämä on ollutv minun pisin harjoitukseni, minun varsinainen kokemukseni, ja jos jossain niin tässä olen tullut mestariksi. Nyt minulla on käsissäni taito, minulla on kädet joilla siirtää *perspektiivejä*: ensimmäinen peruste sille, että ehkä yksin minulle on ylipäänsä mahdollinen jokin sellainen kuin ’arvojen uudelleenarvioiminen’”.⁶⁸

Löwith tulkitsee: Unohdus ja vapautus elämänvastaisesta elämästä on paluuta ”lapseksi”; ”silmänräpäyksen” hetkestä tulee ”ikuinen” hetki. Tällöin aika pysyy paikoillaan ja tämä hetki on ”keskipäivän hetki”.⁶⁹

67. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 29-30.

68. Nietzsche: Ecce homo, 23.

69. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 132.

2.5. ”Lapsi”

Nietzsche kirjoittaa: ”Viattomuutta on lapsi ja unohdusta, uusi alku, leikki, itsestään vierivä pyörä, ensimmäinen liike, pyhä myönteisyys.

Niin, luomisen leikkiin, veljeni, tarvitaan pyhää myönteisyyttä: *Omaa* tahtoansa tahtoo nyt henki, *oman* maailmansa saavuttaa maailmastahukkunut.”⁷⁰

Kirjassaan ”Näin puhui Zarathustra” Nietzsche puhuu ”kolmesta muutoksesta” Zarathustran metaforisella kielellä symbolisoiden ihmisen muutosprosessia eläinten hahmoihin puettuina. ” Kolmen hengen muutoksesta minä mainitsen teille: kuinka henki tulee kameliksi, ja leijonaksi kameli sekä lapseksi vihdoinkin leijona”⁷¹

Tarkastelen viimeistä muutosta, ”lasta”, paluun mahdollisuutena elämän tahtoon, jossa ”minä elän” on muuttunut ajatukseen ”elää tässä ja nyt”.

Kirjassaan ”Historian hyödyistä ja haitoista”, Nietzsche lähestyy lapsen maailmaa historiallisuuden ja epähistoriallisuuden teemojen kautta.

Nietzsche kirjoittaa: ”(...) ottaaksemme vertauksen lähempää, lapsen näkeminen, lapsen, jolla ei vielä ole taakkanaan menneisyyden painolastia, ja joka leikkii onnellisessa sokeudessaan menneen ja tulevan välimaastossa, vaikuttaa häneen kuin näkymä kadotetusta paratiisista. Pian lapsen leikki kuitenkin häiriintyy ja hänet kutsutaan pois unohduksen tilasta. Silloin hän oppii ymmärtämään mitä sanat ’niin oli’ tarkoittavat, oppii nuo taikasanat, jotka avaavat väylän taistelulle, kärsimykselle ja tylsistymiselle tunkeutuu ihmiseen niin, että hän muistaisi, mitä hänen olemassaolonsa todella on – imperfekti, joka ei voi koskaan tulla perfektiksi.”⁷²

Löwith tulkitsee: Lapsi elää eläimen lailla epähistoriallisesti eroten aikuisesta, joka elää historiallisesti.

”Epähistoriallisuus” tarkoittaa elämää, jossa lapsi elä menneessä eikä tulevassa vaan lapsi elää itsenäisessä nyt-hetkessä. ”Historiallisuus” on aikuisten elämää, koska aikuinen lakkaamatta palauttaa mieleensä menneen ja odottaa tulevaa. Elämä on jatkuvaa

70. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 31-32.

71. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 29.

72. Nietzsche: Historian hyödyistä ja haitoista, 11-12.

tulevaisuuden ja menneen ajan välistä vuorottelua. Nyt-hetki on vain ”ei vielä” ja ”ei enää” välissä oleva tilapäinen nyt. Aikuisen elämä menneen ja tulevan välillä ehkäisee nyt-hetken saavuttamisen. Täten eläimet ja lapset ovat luonnostaan kykeneviä olemaan sitä mitä ovat, koska hetki jossa lapsi ja eläin elää, on heille kuuluva oma keskeyttämätön hetki.⁷³

Lapsi elää nyt ja tässä-hetkessä kohti tulevaa. Lapsi elää ikäänkuin elämä olisi jatkuvaa ”tulemista sellaiseksi kuin on”. Lapselle elämä ja itse on sama ja yksi kokonaisuus. Mutta unohtaminen on välttämätön edellytys elämälle, joka elää hetkessä.

Nietzsche kirjoittaa: ”Mutta ihminen ihmettelee myös itseään, sitä ettei opi unohtamaan vaan takertuu menneeseen. Kuinka kauas tai kuinka nopeasti tahansa hän juoksekaan, tuo lieka raahautuu hänen perässään. Sitä sopiikin ihmetellä: hetki on ensin tässä ja sitten se on jo poissa, ei mikään mikä oli ennen sitä tai tuli sen jälkeen, mutta se hetki joka tapauksessa palaa kuin haamu ja häiritsee myöhemmän hetken rauhaa. Ajan puusta putoaa lehti, leijailee pois, mutta yhtäkkiä se lennähtää takaisin ja putoaakin ihmisen syliin. Silloin hän sanoo: ’Nyt muistan...’, ja on kateellinen eläimelle, joka hetkessä unohtaa, ja jolle jokainen hetki todella kuolee, katoaa yöhön ja usvaan, sammuu ikiajoiksi.”⁷⁴

Nietzsche jatkaa: ”Siispä on mahdollista elää lähes ilman muistia ja vieläpä onnellisesti, kuten eläimistä nähdään, mutta on täysin mahdotonta ylipäänsä elää ilman unohdusta. (...) Se, joka ei pysty astumaan itsensä ulkopuolelle hetken tullessa ja unohtamaan kaikkea mennyttä, se joka ei kykene seisomaan liikkumatta, pelkäämättä ja huimausta tuntematta kuin voitonjumalatar ei saa koskaan tietää, mitä onni on. Ja mikä pahempaa, hän ei koskaan tule tekemään mitään suodakseen toisille onnea. (...) Unohtaminen on oleellista kaikelle toiminnalle, samoin kuin pimeys on valon rinnalla välttämätön kaikelle orgaaniselle elämälle.”⁷⁵

Löwith tulkitsee: ”Epäajanmukaisissa kirjoituksissa” Nietzsche tuo esille uutena mahdollisuutena käsitteen suprahistoriallisuus. Se, joka on ymmärtänyt, että kaikki suuret

73. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 130.

74. Nietzsche: Historian hyödyistä ja haitoista, 11.

75. Nietzsche: Historian hyödyistä ja haitoista, 12-13.

tapahtumat ovat saaneet alkunsa ei-kuvitelluista olosuhteista, voi ehkä nousta suprahistorilliselle ymmärryksen tasolle. Tällöin hän on kykenevä arvioimaan historian liiallisen yliarvioimisen ja toteamaan länsimaisen ennakkoluuloisuuden.

Suprahistoriallinen näkökanta tuo esille merkittävän kysymyksen: mikä on elämän tarkoitus yleensä? On harhaluulo, että historia päämäärään pyrkivänä prosessina johtaisi parempaan käsitykseen maailmasta tai ratkaisemaan historian ongelmia. Tämä on pelkkää harhaluuloa, jos maailman oletetaan olevan joka hetki täydellisimmillään, koska sillä ei ole alkua eikä loppua. Tämä suprahistoriallinen näkökanta antaa aavistaa Nietzschen tulevaa opetusta Zarathustran opista ”ikuinen paluu samanlaisena”.⁷⁶

Pierre Klossowski käsittelee kirjassaan ”Nietzsche and the vicious circle” unohtamista elettyinä kokemuksena liittyen ajatukseen ”ikuisesta paluusta samanlaisena”. Ajatus ”ikuisesta paluusta samanlaisena” oli Nietzschele eräänlainen odottamaton sielun sointi, Stimmung, joka paljasti jotain yhtäkkisenä paljastuksena. Unohtaminen paljastaa ikuisen paluun ajatuksen ja hetkessä tapahtuvan identiteetin muutoksen. Nietzschen eettinen oppi, joka ehdottaa toimimaan ikuisen paluun ajatuksen mukaisesti: sinun tulee elää elämäsi uudelleen lukemattomia kertoja ja tahtoa elämää uudelleen lukemattomia kertoja. Tällainen ehto kutsuu avukseen tahdon välttämättömälle unohduksen saavuttamiselle tietäen ennakoita unohduksen välttämättömyyden kätkeytyä salaisuutena. Merkittävä hetki palaa takaisin ikuisen ympyrän kulminaatiopisteessä, jossa välttämättömyyden paluu paljastuu. Samaan aikaan ihminen oppii olleensa toinen kuin on nyt, unohtamalla totuuden ja opettelemalla sitä, on ihmisestä tullut toinen. Tahto muuttua on ikuinen samoin kuin unohtaminenkin on. Ihminen tulee muuttumaan ikuisesti ja oppimaan yhä uudelleen tämän paljastuksen. ”Jumalan kuolema” avaa mahdollisuuden kaikkiin mahdollisiin identiteetteihin ikuisen paluun paljastumisena. Stimmung, hetkenä on ”ikuisen paluun” ja ”jumalan kuoleman” hurmion hetki.⁷⁷ Salaisuuden paljastuminen on elämän itsensä paljastumista. Elämä paljastaa itsensä paljastamalla hetken merkityksen. Se oma elämä, jota kukin elää on itsessään salaisuus.

76. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 133.

77. Klossowski: Nietzsche and the vicious circle, 56-57.

”Lapsi”, joka elää hetkessä on salaisuuden elävä todiste, joka ei voi, eikä osaa paljastaa salaisuuttaan. Sillä paljastamalla salaisuutensa lapsi ei ole enää ”lapsi”, eikä ole enää kykenevä paljastamaan kadotettua salaisuuttaan.

Löwith tulkitsee: Nietzsche ”Stimmung” merkitsi jotain ikäänkuin tiedostetumpaa hetkeä, jossa ihminen voi itsereflektoida olemassaolonsa hetken. Nietzsche viimeinen muodonmuutos ”lapseksi” merkitsee Zarathustran uudelleentulemistä aikuis-lapseksi, joka on uusien arvojen mahdollinen luoja tiedostaen menneen ja tulevan - hetken ”lapsena”.

Symbolinen keskipäivä on verauskuva Zarathustran hetkestä heränneenä ihmisenä, josta on tullut ”lapsi”. Keskipäivä ja ikuisuus kuvaavat sekä ajan seisausta, jossa maailma näyttäytyy täydellisenä, että kriittistä kulminaatiopistettä jossa menneisyys ja tulevaisuus kohtaavat hetkessä. Hetkessä on avoin kysymys siitä tahtooko Zarathustra itseään vielä tulevaisuudessa. ”Lapsi” viimeisenä muodonmuutoksena on uusi alku ja itseään liikuttava pyörä, jolle luominen on ”leikki”.⁷⁸

Nietzsche –Zarathustra kirjoittaa: ”(..) Uneen vaipueessaan Zarathustra puhui näin sydämelleen:

”Hiljaa! Hiljaa! Eikö maailma saavuttanut vastikään täydellisyytensä? Mitä minulle tapahtuukaan?”⁷⁹

Löwith kirjoittaa: Zarathustra on menettämässä maailman, mutta hän voi saavuttaa sen takaisin uudelleen luomalla itselleen oman maailman lapsen tavoin. Lapsi uuden luojana palauttaa Zarathustralle hänen oman tahtonsa, jonka hän on hetkittäin menettänyt.⁸⁰

Zarathustra tuskailee lapsenomaisessa unessaan omaa tahdottomuuttaan.

Nietzsche jatkaa:

Ole varuillasi! Kuuma keskipäivä nukkuu kedoilla. Älä laula! Hiljaa! Maailma on täydellinen. Älä laula, sinä nurmilintu, oi minun sieluni! Älä edes kuiskaa! Katsohan – hiljaa! Vanha keskipäivä nukkuu, hän liikuttaa huuliansa: eikö hän juuri nyt juo onnen tippaa –

78. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 100.

79. Nietzsche, Näin puhui Zarathustra, 386.

80. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 101.

Kultaisen onnen, kultaisen viinin vanhaa ruskeaa tippaa? Jokin väike käy hänen ylitsensä, hänen onnensa nauraa. Niin – nauraa jumala. Hiljaa! –

- Onneen, kuinka vähän riittääkään onneen! Näin minä kerran puhuin ja olin älykäs omasta mielestäni.

Mutta se oli herjausta: *sen* minä opin nyt. Älykkäät houkat puhuvat paremmin.

- Juuri kaikkein vähin, hiljaisin, kevein, sisiliskon kahahdus, tuulahdus, väike silmänräpäys – *Vähän* luo parhaimman onnen laadun. Hiljaa.

Mitä minulle tapahtui? Kuule! Onko aika lentänyt pois? Enkö minä putoa? Enkö ole pudonnut – kuule!

Ikuisuuden kaivoon?

Mitä minulle tapahtuu? Hiljaa Minua pistää –oi! – sydämeenkö? Sydämeen! Oi särjy, särjy, sydän, saatuasi kokea tälläisen onnen, tälläisen pis ton!

Mitä? Eikö maailma tullut vastikään valmiiksi? Pyöreäksi ja kypsäksi? Oi tuota kultaista pyöreätä vannetta – minne se lentääkään? Juoksenko sen jäljessä! Hei!⁸¹

Löwith tulkitsee: Suuri keskipäivä on teiden risteyskohta, jossa on päätettävä siitä, että haluaako ihminen vajota ”viimeiseksi ihmiseksi” vai kohota ”yli-ihmiseksi”.

Viimeinen muodonmuutos on ratkaiseva hetki, joka on ratkaiseva kerran ja ikuisesti. Se eroaa hetkellisyydestä siinä, että hetki (ratkaiseva hetki) on sidoksissa menneeseen ja tulevaan.⁸²

Zarathustra on tietoinen lapsi, joka lähestyy itseään elämäntahdon voimassaan, jossa vapaus oman tahdon käytölle on edellytys ”kaikkien arvojen uudelleenarvioimiselle”. Zarathustra tahtoo elää ja siksi hänen on unohdettava vanhat arvot. Hän haluaa kokea maailman todellisena kokemuksena, joka on oman tahdon kautta koettua elämää.

Nietzsche on kirjoittanut filosofiansa ihmisille, jotka tahtovat elää elämänsä niin voimakkaasti ja täyteläisesti, että he voisivat tahtoa sen toistuvan jatkuvasti samanlaisena. Nietzschen filosofia on tahdon filosofiaa. Hänen filosofiansa lähtökohtana on ihminen, joka tahtoo löytää itsensä ja samalla elämän. Nietzsche katsoo, että rakastamalla elämää juuri sellaisena kuin se on, elämä muuttuu todelliseksi kokemukseksi. Ja todellinen kokemus syntyy ainoastaan elämällä niiden elämänarvojen mukaisesti, jotka eivät ole elämänvastaisia arvoja.

81. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 387-388.

82. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 103.

3. KOKEMUS

3.1. Kohtalon rakastaminen

Nietzsche julistaa: ”Kaavani ihmisen suuruudelle on *amor fati*.⁸³ se, ettei halua minkään olevan toisin, ei edessä-eikä takanapäin eikä koko ikuisuudessa. Välttämätöntä ei ole ainoastaan kestettävä, vielä vähemmän sitä on salailtava – kaikki idealismi on valheellisuutta välttämättömän edessä -, välttämätöntä on *rakastettava*...”⁸⁴

Nietzsche kehottaa ihmistä rakastamaan elämää ja kohtaamaan elämä todellisena kokemuksena. Sillä kohtaloon rakastamalla ihminen löytää tahdolleen oikean suunnan ja elämänvoiman. Vain tunnustamalla kohtalon voiman välttämättömyys, on ihmisellä mahdollisuus tehdä omasta elämästään suuri kokemus. Sillä elämä voi olla joko nöyryyttävä taakka tai mahdollisuus arvokkaan ja ylevän elämän kokemiselle. Tämän valinnan suorittaa ihminen itse oman tahtonsa avulla tahtoessaan ikuista paluuta. Sillä tahtoessaan ikuista paluuta ihminen tahtoo samalla rakastaa välttämätöntä. Se on kohtalonrakkautta: *amor fati*.

Nietzschen mielestä idealismi elämänvastainen valhe. Tämän vuoksi tämä valhe on paljastettava elämän puolesta, sillä idealismi tuhoaa ihmisen yksilöllisen elämäkokemuksen ja sen merkityksellisyyden. Kohtaloon rakastava ihminen on sitävastoin löytänyt elämänsä merkityksen itse todellisena elämäntahtona.

Kaufmann kirjoittaa: Nietzsche vastaa kysymykseen: kuinka yksilö olisi kykenevä antamaan tarkoituksen elämälleen niin, ettei hänen elämänsä jäisi pelkäksi sattumaksi? Ihmisen täytyy ensin tietää itse oma totuutensa, jotta hän voi etsiä vastausta sille, että kuinka hän voi tietää tämän totuuden itse. Ratkaisu löytyy hänestä itsestään itsensä avulla.⁸⁵

Kohtalon rakastaminen on ideaalisuuden valheellisesta totuudesta luopumista ja itsensä ylittämistä ”tullaakseen sellaiseksi kuin on”. Yksilöllisyyden kautta on ihmisen

85. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 308-309.

86. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 308-309.

mahdollisuus luoda oma suuruutensa. Yksilöllisyys on ehto kohtalon rakastamiselle. Totuudesta luopuminen on luopumista ihmisen oman olemassaolonsa samanlaisuuden kokemisesta paluuna oman yksilöllisen kohtalonsa herraksi. Yli-ihminen, jumalat, puolijumalat, sankarit ja muinaiset kreikkalaiset ovat itsensä ylittäjiä, jotka edustavat symbolisesti kaiken yhdenmukaisuuden kieltämistä kohti yksilöllisiä ohjeita sekä on antiteesi keskinkertaisuudelle ja muuttumattomuudelle.⁸⁶

Samoin kohtalooaan rakastava ihminen on riittävän rohkea kokemaan itsensä ainutkertaisena oman elämänsä sankarina.

Kaufmann jatkaa: Nietzsche itselleen ”ikuisen paluun” ajatus oli enemmän kokemus kuin ajatus. Se oli äärimmäinen kokemus, jossa elämä koetaan harvinaislaatuisen rikkaana kärsimyksenä, tuskana ja taisteluna, jonka Nietzsche koki hetkenä, joka pelasti hänen elämänsä. Tähän kokemukseen kiteytyy ilo, joka oikeuttaa elämän. Valta on arvojen mitta, mutta ilo on tietoinen tunne, amor fati, joka on ratkaisemattomasti yhteydessä ihmisen vallan hallintaan.⁸⁷

Kaufmannin tulkinta kohtalonrakastamisesta on tietoista tunnetta ihmisen omakohtaisesta olemassaolon kokemuksesta. Kohtalonrakastaminen on vallantahtoa itsessämme, joka tulee ilmi itsensä ylittämisen kokemuksessa. Tällöin ihminen kokee elämänsä suurena ja merkittävänä. Kaiken tämän ehtona on kuitenkin tahtoa ”ikuista paluuta”.

Nietzsche Zarathustran tarinan syntyhistoria ja siihen olennaisena osana liittyvän ”ikuisen paluun” ajatuksen kristalloituminen olivat Nietzsche merkittäviä kokemuksia, jotka hän koki osaksi itseään.. Nietzschen kokemus on ilon kokemus kohtalonsa rakastamisena. Oman kokemuksensa kautta Nietzsche valottaa filosofiansa yksilökokemusta korostaen elämää kokemuksena ja tahtona elää. Kohtalon rakastaminen ruumiillistuu elämäksi ja ihmisen yksilölliseksi ”suureksi kokemukseksi”, jonka ihminen omalla elämällään toteuttaa.⁸⁸

Teoksessaan ”Ecce homo” Nietzsche tarkastelee kohtalooaan rakastavan kokemusta inspiraationa.

87. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 323-324.

88. Nietzsche: Ecce homo, 92-99.

Nietzsche kirjoittaa:

Jos itsessä on jäljellä vähäisinkin määrä taikauskoa, kykenee itse asiassa tuskin torjumaan ajatusta, että on valtaviin voimien pelkkä väline, pelkkä suokappale, pelkkä inkarnaatio. Tätä asiantilaa kuvaa yksinkertaisesti ilmestyksen käsite, sikäli kuin ilmestyksessä jokin yhtäkkiä tulee sanomattoman varmasti ja hienosti *näkyville* ja kuuluville, jokin joka ravistelee ja riepotelee mitä syvällisimmin. Tällöin ollaan kuulolla, ei etsitä; otetaan vastaan kysymättä, kuka antaa; ajatus leimahtaa kuin salama, välttämättömästi, omassa muodossaan vailla epäilyksiä – minulla ei ole koskaan ollut valinnan mahdollisuutta. Haltioituneisuus, jonka valtava jännite toisinaan purkautuu kyynelten virtana; haltioituneisuus, jossa askel tahattomasti vuoroin kiihtyy, vuoroin hidastuu; täydellinen ekstaasi yhdistyneenä mitä tarkimpaan tietoisuuteen luvattomasta joukosta hienon hienoja vavahduksia ja värityksiä aina varpaisiin saakka; onnen syvyys, jossa kaikkein kivuliain ja synkinkin vaikuttaa ei vastakohtana, vaateena, *välttämättömänä* värityksenä sellaisen valon ylenmääräisyyden sisällä; rytmisten suhteiden vaisto, joka ulottuu pitkälle y li erilaisten muotojen vaihteluiden – pituus, *pitkäjännitteisen* rytmien tarve on melkein pä inspiiraation voimakkuuden mitta, eräänlainen korvaus sen paineesta ja jännitteestä...⁸⁹

Nietzschellä ei ole koskaan ollut valinnanmahdollisuutta toimia toisin kuin on toiminut. Hän on kohtalonrakastaja, jonka ”oli vallanut *kyllä-sanomisen* päätös *par excellence* –jota kutsutaan traagiseksi päätökseksi.”⁹⁰ Nietzsche tunsi olevansa valtaviin voimien väline, joka koki tietoisesti olemassaolonsa kokonaisvaltaisena mielen ja ruumiin kokemuksena, eräänlaisina värityksinä onnen ja kärsimyksen välttämättömyydessä, joiden kautta hän palasi vaistojensa äärelle.

Nietzsche kirjoittaa:

Kaikki tämä tapahtuu mitä suurimmassa määrin tahattomasti, mutta kuin vapauden tunteen, riippumattomuuden, vallan, jumalallisuuden pyörteessä...Kielikuvan, vertauksen tahattomuus on merkillisintä; ei ole enää mitään käsitystä siitä, mikä on kielikuvaa, mikä vertausta, kaikki tarjoutuu lähimmäksi, oikeimmaksi, yksinkertaisimmaksi ilmaukseksi. Näyttää todellakin siltä, muistuttaakseni Zarathustran sanoista, kuinka oliot astuisivat esille itse ja tarjoutuisivat metaforiin (..)

89. Nietzsche, *Ecce homo*, 96.

90. Nietzsche, *Ecce homo*, 93.

Tämä on minun kokemukseni inspiraatiosta; en lainkaan epäile, että on palattava vuosituhansia taaksepäin löytääkseen jonkun, joka voisi sanoa minulle: ”Tuo on minunkin kokemukseni ” -⁹¹

Nietzsche tahtoo tulla ”ikuisen paluun” opettajaksi Zarathustran hahmossa. Hän tahtoo opettaa ihmisille kuinka kohtaloon voi rakastaa ja palauttaa samalla takaisin ihmiselle mahdollisuuden omaan ja yksilölliseen elämäkokemukseen antamalla elämälle sen todellisen arvon.

Nietzschen omaelämäkerrassaan ”Ecce homo” hän julistaa omalla äänellään ”miksi olen kohtalo”.

Tiedän osani . Jonakin päivänä nimeeni liitetään muisto jostakin kauheasta –kriisistä, jollaista ei ennen ole maan päällä ollut, syvällisimmästä omantunnon törmäyksestä, esillemanatusta ratkaisusta kaikkea sitä *vastaan*, mihin tähän asti on uskottu, mitä on vaadittu ja pidetty pyhänä. Minä en ole ihminen, olen dynamiittia. (...) *Kaikkien arvojen uudelleenarviointi*: tämä on kaavani ihmiskunnan korkeimman tajuhiinsa tulemisen tapahtumalle, joka minussa on tullut lihaksi ja neroudeksi. Kohtaloni tahtoo, että minun täytyy olla ensimmäinen *kunniallinen* ihminen, että tiedän olevani vastakohta vuosituhantiselle valheellisuudelle.. Vasta minä olen löytänyt totuuden, siten että minä ensimmäisenä havaitsin – *haistoin* – valheen valheeksi...Nerouteni on sieraimissani...⁹²

Nietzsche ruumiillistuu filosofiansa osaksi ikuisen paluun opettajana, joka tahtoo tuhota valheen ja ennustaa tulevaisuutta ja luoda uutta pyhyyttä.

Nietzsche jatkaa:

Sillä kun totuus käy taistoon vuosituhansien valheen kanssa, saamme kokea sellaista maan vavahteluja, maanjäristysten repeämiä, vuorten ja laaksojen siirtymiä, jollaisista ei koskaan ennen ole edes uneksittu. Poliitiikan käsite on silloin muuttunut täysin henkien sodaksi, kaikki vanhat yhteiskunnan valtarakennelmat on räjäytetty ilmaan – ne lepäsivät kaikki valheen varassa. Tulee sotia, jollaisia ei maan päällä vielä ole ollut. Vasta minusta lähtien maan päällä on *suurta politiikkaa*.⁹³

91. Nietzsche: Ecce homo, 97.

92. Nietzsche: Ecce homo, 121-122.

93. Nietzsche: Ecce homo, 122.

Löwith kirjoittaa: Teoksessa ”Näin puhui Zarathustra” jaksossa ”Lunastuksesta” Nietzsche tuo esille ”amor fatin” vastakäsitteenä kostolle, ”siunakselle” ja sairaalle tahdolle, jotka Nietzsche yhdistää käsitteeseen ”kauna”. Hänelle kristillisen moraalin hyöty on ainoastaan sen tiedostamisessa ja sen hylkäämisessä. ”Kauna”, joka estää ja kieltää ihmiskunnan uuden kohtalon, on olemassaolon ja elämän vastainen rangaistus. Zarathustra, tulevaisuuden tahdon tahtojana, täytyy kääntyä itse itseään vastaan kyetäkseen tahtomaan ”ikuista paluuta”.⁹⁴ Nietzsche kutsuu tätä käännettyä tahtoa, joka jatkuvasti tahtoo sitä, mitä on aina täytynyt tahtoa, nimellä ”amor fati”. ”Amor fatissa” ajan kaikkeus oleminen yhdistyvät tulevaan - joka on ollut kerran –olemiseen, joka jatkuvasti kehittyy.⁹⁵

Löwith jatkaa: ”Ainoastaan kohtalon rakkaudessa luova tahto myös täydellistyy⁹⁶ itsessään. (Luova tahto luo oman kohtalonsa jättäen taakseen kaiken sen, joka yrittää muuttaa sitä erilaiseksi.) (...) Tahto, joka tahtoo juuri ikuisen paluun kohtalona ”tavoitteenaan saavuttaa korkein voima”, on tervetullut ikuisena kohtalona osaksi maallista kohtalona, ja se mikä syntyy tahtoon, ei ole mielivaltainen yksilöllinen tapaus vaan on sen sijaan yhteydessä koko maailmaan.”⁹⁷

Nietzsche kirjoittaa:

Nykyinen ja mennyt maan päällä – oi, minun ystäväni! – se on *minun* sietämättömintäni; enkä minä voisi elää, ellen ellen olisi myös näkijä, sen näkijä, minkä täytyy tulla.

94. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 77.

95. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 79.

96. “Vollendung”, kirjalliseen tyyliin “fully ending.” ”Vollendung” tarkoittaa “completion” or “perfection”.

97 Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 79.. “Only in the love of fate does the creative will, too, complete itself. (The creative will creates its own destiny out of everything that falls to it as something different.) (...) The will that wills precisely the fate of the eternal recurrence” in order to gain the highest strength” welcomes eternal fate in its own temporal destiny; and what falls to the will is no arbitrary individual case, but instead affiliation with the whole of the world.”

Näkijä, tahtova, luova, itse tulevaisuus ja silta tulevaisuuteen – ja ah, vielä ikäänkuin raajarikko tällä sillalla: tätä kaikkea on Zarathustra. (...) Minä vaellan ihmisten joukossa kuin tulevaisuuden palasten keskellä: sen tulevaisuuden, jonka minä näen. (...) Lunastaa menneet ja luoda kaikki ”Oli” uudeksi ”Niin minä tahdoin sen olevan!” – tämä vasta olisi minulle lunastusta. (...) Mutta oppikaa nyt lisäksi vielä tämä: itse tahto on vielä vanki. (...) Takaisin tahto ei voi tahtoa. (...) Näin on tahdosta, vapauttajasta, tullut tuskantuottaja. (...) Ja koska tahtovassa itsessään on kärsimystä siitä, ettei hän voi tahtoa taaksepäin, - siksi pitäisi itse tahtomisen ja kaiken elämän - olla rangaistusta! (...) Paitsi siinä tapauksessa, että tahto vihdoinkin lunastaisi itsensä ja tahtominen vaihtuisi ei-tahtomiseksi –”: mutta tähän tunnette, minun veljeni, tämän hulluuden valhevirren!

Minä vein teidät pois näiden valhevirsiensä kuuluvilta, kun teille opetin: ”tahto on luova.”

Kaikki ”oli” on vain palasia, arvoitusta, kaameata sattumaa – kunnes luova tahto sanoo siihen: ”mutta niin minä sen tahdoin!”⁹⁸

Zarathustra tietää, että se joka tahtoo ”ikuista paluuta” tahtoo myös oman kohtalonsa yhtyvän ”ikuisen paluun” yhteiseen kohtaloon. Tämä yhteinen kohtalo muodostaa yhden suuren kokonaisuuden ja samalla yhden yhteisen kokemuksen.

3.2. Järki – vaisto

Nietzschen perspektiivinen lähestymistapa on luonteenomaisimmillaan hänen käsitellessään vaistojen perimmäistä merkitystä. Hän käyttää sanaa ”vaisto(t)” luoden useita merkityksiä sanan käyttötavasta ja kontekstista riippuen. Mutta tämän asian tunnistaminen on edellytys ”vaisto”-käsitteen merkityksen ymmärtämiselle ja selvittämiselle sekä pyrkimykselle välttää yksinkertaistamista Nietzschen käsitystä ihmisen todellisesta rakenteesta suhteessa käsitteiden soveltuvuuteen.⁹⁹

On selvää, ettei Nietzschen filosofia poikkea tässä suhteessa muista hänen käsitteidensä tulkinnallisuuden monimuotoisuudesta. Kaikesta huolimatta lähestyn hänen ”vaisto”-käsitteensä sisällöllistä perimmäisyyttä seuraavien Schachtin esittämien väittelauseiden perusteella.

98. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 190-194.

99. Schacht: Nietzsche, 282.

1. Vaistot ja tietoinen ajattelu ovat vastakohtia toisilleen
2. Vaistot ja tieto ovat vastakohtia toisilleen
3. Vaistot , tietoinen ajattelu ja tieto yhdessä ovat vaistomaista toimintaa.
4. Vaistot ovat ensisijaisesti hankittuja ominaisuuksia ja toissijaisesti valmiiksi annettuja sisäisiä ominaisuuksia.
5. Ihminen on irti eläimen vaistoista ja on tietoinen korkeasta roolistaan luomakunnassa askeltaessaan kohti ihmisyyden syntyä.
6. Mutta ”nerous”elää vaistoissa ja ”nerous”on täydellisimmillään ”vaistomaisena” toimintana.¹⁰⁰

Ota lähtökohdakseni oletuksen, että ”vaistomainen” toiminta on kokemus, joka liittyy ”itsensä ylittämisen” hetkelliseen kokemiseen ja on yhteydessä ”ikuisen paluun” ajatukseen johon sisältyy ajatus ”tahdosta elää”.

Vältän asioiden liiallista yksinkertaistamista Schachtin ohjeiden mukaisesti, joten luon mahdollisimman laajan horisontin Nietzschen käsitteestä ”vaisto(t)”.

Tulkinnallisuus tulee ilmi oletusten 1-6 pohjalta.

Nietzschele ”vaistomaisuus” edusti jotain sellaista todellisuutta mitä järjellä ei voi todistaa.

Nietzsche kirjoittaa:

Suuresti kunnioittaen asetan erilleen *Herakleitoksen* nimen. Kun muut filosofiväki hylkäsi aistien todistuksen, koska ne osoittivat moninaisuutta ja muutosta, hän puolestaan torjui niiden todistuksen, koska ne esittivät oliot ikään kuin niillä olisi jatkuvuus ja ykseys. Herakleitoskin oli aisteille epäoikeudenmukainen. Ne eivät valehtele siten kuin elealaiset uskovat, eivätkä kuten hän uskoi, - ne eivät valehtele ensinkään. Vasta se, mitä me *tulkitsimme* niiden antaman todistuksen, synnyttää valheen, esimerkiksi valheen ykseydestä, valheen aineellisuudesta, substanssista, jatkuvuudesta... ”Järkeä” on syy siihen, että me vääristämme aistien todistuksen. Sikäli kuin aistit osoittavat kehkeytymistä, tuhoutumista, muuttumista, ne eivät valehtele...Mutta siinä missä mielessä Herakleitos on ikuisesti oikeassa, että oleminen on tyhjä fiktio. ”Näennäinen” maailma on ainoa: ”tosi” maailma on vain valehdeltu oheen...¹⁰¹

100. Schacht, Nietzsche, 279.

101. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 24.

Nietzschelle maailma on epätosi, koska ihminen itse ei ole kykenevä tulkitsemaan maailmaa oikein. Ihminen havaitsee maailman sellaisena kuin se todellisuudessa on, mutta ihmisen järki estää ihmistä kokemasta maailmaa totuudenmukaisesti.

”Kaikkien arvojen uudelleenarvioiminen” on paluuta itseen, elämä puolustavien elämänarvojen puolesta, jossa vaistomaisuus on toiminnan ehto.

Nietzsche kirjoittaa:

Minun suussani kaikki kaavat muttuivat vastakohtikseen – *Ensimmäinen* esimerkki minun ”Kaikkien arvojen uudelleenarvioinnistani”: onnistuneen, ”onnellisen” ihmisen *täytyy* toimia tietyllä tavalla, ja hän kaihtaa vaistomaisesti muunlaisia tekoja; hän tuo konkreettisen olemuksensa ja toimintatapansa mukaan niihin suhteisiin, joita hänellä on ihmisiin ja olevaiseen ylipäätään. Kaavan muodossa: hänen hyveensä on hänen onnensa *vaikutusta*...(...) Kaikkinaiset virheet ovat seurausta vaistojen rappiosta, tahdon hajoamisesta: se miltei määritelmä sanalle *huono*. Kaikki *hyvä* on vaistoa – ja sen vuoksi helppoa, välttämätöntä, vapaata.¹⁰²

Nietzschelle vapaus on käsite, joka on olennaisesti sidoksissa vaistoihin. Vaistojen kuunteleminen on itsensä kuuntelemista ja elämänmyönteisten arvojen toteuttamista. Vaistot puolustavat todellisia elämänarvoja ja vapautta kasvaa todelliseksi ihmiseksi. Hänen aikalaisensa on helposti rinnastettavissa oman aikamme ihmiskuvaan, joten on syytä vastata Nietzschen esittämiin kysymyksiin: onko mahdollista, että ihminen voi olla ”eheä” ja samanaikaisesti ”oppinut” tai millaista on oikea järjenkäyttö?

Nietzsche julistaa:

”Vapaus, jollaista *en* tarkoita...” – Nykyisenlaisina aikoina on vain kohtalokasta joutua vaistojensa varaan. Nämä vaistot ovat ristiriitaisia, häiritsevät toisiaan, joskus jopa tuhoavat; johan olen määrittänyt *modernisuuden* sisäiseksi fysiologiseksi ristiriidaksi. Koulutuksen järkevyyttä vaatisi, että rautaisessa paineessa edes yksi näistä vaistosysteemeistä *halvaannutettaisiin*, jotta toinen pääsisi valtaan, vahvistuisi, kehittyisi valtiaaksi. Nykyään yksilö olisi ensin tehtävä mahdolliseksi *karsimalla* hänet: Mahdollisella tarkoitan *eheää*... Tapahtuu painavastoin: vaatimuksen riippumattomuudesta,

102. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 39-40.

vapaasta kehityksestä, *laissez aller`* sta esittävät pontevimmin juuri ne, joille mikään rajoitus eri olisi liian *ankara* – tämä pätee *in politicis*, tämä pätee taiteessa. Mutta tämä on dekadenssin oire: meidän moderni ”vapaus” -käsitteemme on taas yksi osoitus vaistojen rappiosta. -¹⁰³

Nietzsche kirjoittaa huonojen vaistojen seurauksista ottamalla esille järjen kyvyttömyyden ratkaista ihmisen degeneroitumisen ongelmaa. Sekä lisäksi hän käsittelee velttoutta elämäntapana, joka on vaistoja tuhoavaa ja samalla elämänvastaista toimintaa.

Nietzsche kysyy:

Miten on oikeastaan mahdollista, että nuoret miehet, jotka omistavat elämänsä mitä henkisimmille päämäärille, eivät tunne itsessään ensimmäistä henkisyyden vaistoa, *hengen itsesäilytysvaistoa* - vaan ryystävät kaljaa?...Oppineiden nuorison alkoholismi ei ehkä vielä ole kysymysmerkki heidän oppineisuuteensa nähden – suurikin tiedemies voi olla vailla henkevyyttä -, mutta muissa suhteissa se on pysyvä se on pysyvä ongelma. Sitä löytyy vähän kaikkialta, tuota hienointa degeneroitumista, jota olut saa aikaan henkisyydessä.¹⁰⁴

Nietzschen ajatus ”takaisin luontoon” ei tarkoita paluuta takaisin luontoon sanan varsinaisessa merkityksessä vaan nousua korkeuksiin, vapautta, jossa luonto ja luonnottomuus ovat ihmiselle eräänlaista leikkiä, jota ihmisen tulisi olla kykenevä leikkimään.¹⁰⁵

Nietzsche kirjoittaa:

Jumalakäsité käy välikappaleeksi papillisten agitaattorien käsissä, jotka nyt selittävät kaiken onnen palkkioksi, kaiken onnettomuuden rangaistukseksi tottelemattomuudesta ja jumalaa vastaan, ”synnin” rangaistukseksi: tämä valheellisin kaikista tavoista tulkita luuloteltua ”siveellistä maailmanjärjestystä”, ja jolla luonnonkäsité ”syy” ja ”seuraus” on kerta kaikkiaan asetettu päälle. Jos vasta palkkiolla ja rangaistuksella on poistettu maailmasta luonnollinen syysuhteisuus, niin tarvitaan *luonnotonta* syysuhteisuutta: ja nyt seuraa epäluonnollisuuden koko jäännös. Jumala joka *vaatii*, - jumalan asemesta, joka auttaa, joka tietää neuvoja, joka on oikeastaan rohkeuden ja itseluottamuksen jokaisen

103. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 98-99.

104. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 54.

105. Schacht: Nietzsche, 282.

onnellisen inspiratsioonin sana.. *Moraali* ei enää kansan elämän-ja kasvavuusehtojen ilmaisuna, ei enää sen sisimpänä elämänvaistona, vaan abstraktisesti käyneenä, elämän vastakohtaksi käyneenä, -moraali mielikuvituksen periaatteellisena huonontumisena, kaikkien olioiden ”pahana katseena”.¹⁰⁶

Nietzschen filosofian ydin on aina elämä ja sen suhde moraalisiin.

Salomaa tulkitsee: ”Moraalissaan, niinkuin kaikkialla filosofiassaan, Nietzsche korostaa vaistojen merkitystä. Ihmisen moraalinen käyttäytyminen perustuu vaistoihin, eikä teoreettiseen harkintaan. Vaistot ilmaisevat hänen moraalisen luonteensa. Menetellään väärin, kun arvostellaan ihmisen moraalista teoreettisten mielipiteiden mukaan, sillä nämä usein vain peittävät hänen moraalisen olemuksensa. Moraalittomilla ihmisillä on tavallisesti kauniit mielipiteet moraalista ja ovat niistä arkoja. Esim. häikäilemättömille ihmisille ei sovi puhua mitään säälistä, pelkureille ei urhoollisuutta vastaan jne. Mielipiteet ja periaatteet merkitsevät vähän, kun ihmisen moraalista tulee koetukselle. Silloin ratkaisevat hänen perusvihtinsä. Sentähden Nietzsche pitää, parempana, että moraalista puhutaan mahdollisimman vähän, sillä tämä vain heikentää vaistoa.”¹⁰⁷

Nietzschelle ”sankaruus” on käsite, joka pitää sisällään kaikkien arvojen uudelleenarvioijan, joka ei kuitenkaan ole vielä kykenevä luomaan uusia arvoja itse. Sankari on leijonan tavoin luopumassa vanhoista arvoista ja liikkuu nihilistisen arvomaailman äärellä. Viimeinen muodonmuutos ”lapseksi” on samalla sankaruudesta luopumista sellaisesta sankaruudesta, jossa vaistot ja tietoinen ajattelu yhdessä tiedon kanssa sotivat keskenään. Vaistomainen toiminta on ihmisen paluuta itseensä ja elämäntahtoon, jotka eivät ole vielä saavuttanut tasapainoaan.¹⁰⁸

Nietzsche kirjoittaa:

Hän on palannut kotiin taistelusta villieläimiä vastaan: mutta hänen totisuudestaankin katsoo vielä villi eläin – jota ei ole voitettu! (...) Kun hän kyllästyi ylevyyteensä, tämä ylevä: vasta sitten alkaisi hänen kauneutensa, - ja vasta sitten minä tahdon häntä maistaa ja havaita hänet maittavaksi.

106. Nietzsche: Antikristus, 34.

107. J.E. Salomaa: Friedrich Nietzsche, 50.

108. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 157-160.

Ja vasta, kun hän kääntyy pois itsestensä, hän hyppää oman varjonsa yli – ja, totisesti, *omaan* aurinkoonsa. (...) Ylenkatsetta on vielä hänen silmissään; ja hänen suupielessään piilee inho. Tosin hän nyt lepää, mutta hänen leponsa ei ole vielä asettunut aurinkoon. (...) Pimeät ovat vielä hänen kasvonsa; käden varjo leikkii niissä. Varjoon peittynyt on vielä hänen silmänsä mieli.

Varjo hänen yllänsä on sekin vielä hänen oma tekonsa: käsi peittää varjoon kättä käyttävän. Hän ei ole vielä voittanut tekoansa. (...) Sankarin-tahtonsakin hänen täytyy vielä unohtaa: hänen pitää olla ylennetty eikä vain ylevä: - hänen, tahdottoman, pitäisi saada itse eetteri ylentäjäkseen!

Hän on voittanut hirmuja, hän on ratkaissut arvoituksia: mutta hänen pitäisi vielä lunastaakin hirmunsa ja arvoituksensa, taivaisiksi lapsiksi hänen vielä pitäisi ne muuttaa. (...) Käsivarsi pään päällä : näin pitäisi sankarin levätä, niin pitäisi hänen myös lepäämisensäkin voittaa.¹⁰⁹

Sankaruus on elämän löytämistä; ” se, että käy yhtä haavaa korkeinta kärsimystään ja korkeinta toivoansa kohti”¹¹⁰

Nietzsche koki teoksensa ”Näin puhui Zarathustra” kirjoitusprosessin vaistonvaraiseksi toiminnaksi, jossa elämä yhdistyi tasapainoiseksi hengen ja ruumiin kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi.¹¹¹”Lihaksieni suorituskyky on aina ollut suurimmillaan silloin, kun luomisvoimani on virrannut vuolaimillaan. *Ruumis* on innostunut: unohtakaamme ’sielu’...¹¹² Minun on usein voitu nähdä tanssivan; saatoin tuolloin kulkea vuorilla seitsemän, kahdeksan tuntia ilman jälkeäkään väsymyksestä. Nukuin hyvin, nauroin paljon – olin täydellisen tarmokas ja kärsivällinen.”¹¹³

Nauru edustaa Nietzschen filosofiassa elämänvoiman ruumiillista ilmituloa sekä kuvastaa Zarathustran ikuista uudelleensyntymisen prosessia. Siellä missä on naurua on myös todellista elämäntahtoa.

109. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 157-160.

110. Nietzsche: Iloinen tiede, 147.

111. Nietzsche: Ecce homo, 98.

112. ”Ruumis on innostunut”, Der Leib ist begeistert” – ”bebeistert”-sanassa on mukana ”Geist”, ”henki”.

113. Nietzsche: Ecce homo, 98.

3.3. Nauru

Naurulla on Nietzschen filosofiassa monet kasvot, mutta yksi peruspiirre naurulla on aina olemassa; nauru syntyy ihmisen yksilöllisen kokemuksen ja tulkinnan kautta. Lisäksi nauru syntyy aina osana jotain kokonaisvaltaista kokemusta, joka tulee ilmi ruumiin kokemuksena ja paljastaa itsestämme hetkellisesti ei-tiedostettua itseämme.

Kunnas tulkitsee: ”Nietzschen nauru perustuu näkemykseen kaiken totuuden subjektiivisesta luonteesta”¹¹⁴

Samoin Zarathustran nauru ilmentää itseensä palaavaa ihmistä ja hänen ikuista kamppailuaan elämää puoltavien arvojen puolesta. Zarathustra kaikkien arvojen uudelleenarvioijana tahtoo ”tulla sellaiseksi kuin on”. Hänelle nauru on ruumiillistunutta kokemusta nihilismin ja ”ikuisen paluun” ajatuksen välimaastossa.

Nietzsche kirjoittaa: ”Nauraakseen itselleen, niin kuin täytyisi nauraa, jotta nauru pohjautuisi *koko totuuteen*, - siihen on parhaimmissa ollut toistaiseksi riittämätön määrä totuudellisuutta ja lahjakkaimmissa aivan liian vähän neroutta! Naurullakin voi vielä olla tulevaisuutensa! (...) Toistaiseksi on aivan toisin laita, toistaiseksi ei olemassaolon komedia ole ”tullut tietoiseksi” itsestään – toistaiseksi eletään yhä vielä tragedian aikaa, moraalien ja uskontojen aikaa.”¹¹⁵

Ihmisessä itsessään on totuus, jota kohti pitää kulkea. On uusien sankareiden aika.

Nietzsche jatkaa: ”Siksi astuu esiin eetillisyyden opettaja ”*olemassaolon tarkoituksen*” opettajana; siksi hän keksii toisen ja toisenlaisen olemassaolon ja nostaa uuden mekaniikkansa avulla tämän vanhan vaivaisen olemassaolon vanhoilta vaivaisilta sanoiltaan. Niin! Hän ei tahdo ensinkään, että me *nauramme* olemassaololle, tai itsellemme – tai hänelle.”¹¹⁶

Nauramalla itsellemme, nauramme samalla omalle elämällemme, joka vastustaa elämää.

Naurussa on itsensä ylittämisen mahdollisuus jättää taakseen elämänvastaiset arvot ja

114. Kunnas: Nietzsche – Zarathustran varjo, 98.

115. Nietzsche: Iloinen tiede, 29.

116. Nietzsche: Iloinen tiede, 30.

valheelliset sankarit. On kaikkien arvojen uudellenarvioinnin aika. Elämästä on tullut ikuista paluuta itseemme uusien arvojen muodossa.¹¹⁷

Nietzsche kirjoittaa: ”Ei ainoastaan nauru ja iloinen viisaus, vaan traagillinen ja kaikki sen ylevä järjettömyys kuuluu lajinsäilytyksen välineisiin ja välttämättömyyksiin!” – Ja siis! Siis! Oi ymmärrettekö minua, veljeni? Ymmärrättekö tämän vuorovesien uuden lain? Meilläkin on oma aikamme!”¹¹⁸

Kunnas tulkitsee: ”Nauru on ajattelijalle ennen kaikkea älyn ase, inhimillisen typeryyden ja henkisen rajoittuneisuuden murskaaja.”¹¹⁹

Ihminen, joka tahtoo elää, tahtoo myös jatkuvaa muutosta. Sillä ihmisellä tulisi olla luontainen tarve rikkoa olemisensa rajoja ja kasvaa ihmisenä osaksi kaikkeuden tarkoituksenmukaisuutta. Sillä vaikka ihminen tietäisikin, että elämä olisi tragedia, tulisi hänen silti elää elämänsä mahdollisimman merkityksellisenä ja tarkoituksenmukaisena kokemuksena.

Teoksessaan ”Näin puhui Zarathustra” Nietzschen luoma Zarathustra paljastaa ihmisyyden perimmäisen salaisuuden: elämä on tragedia. Tragedia on elämän ehto ja seuraus, jossa naurulla on tarkoituksensa.

Nietzsche kirjoittaa:

Lyhyt tragedia on lopulta aina muuttunut ja palautunut olemassaolon ikuisiksi komediaksi ja ”lukemattomien naurun aaltojen” – käyttäkäsemme Aiskhyloksen kieltä – täytyy viimein hukuttaa kuohuihinsa suurinkin tällainen murhenäytelmän esittäjä. Mutta kaikkea tästä asian korjaavasta naurusta huolimatta on tuo olemassaolon tarkoituksen opettajien yhä uusi ilmaantuminen yleensä kuitenkin muuttanut ihmisluontoa – *sillä on nyt yksi tarve lisää*, se kaipaa sellaisten ”tarkoitukseen” opettajien ja oppien yhä uutta ilmaantumista. Ihmisestä on vähitellen tullut haaveellinen eläin, jonka on täytettävä muiden lisäksi vielä eräs olemassaolon-ehto, jota ei ole millään muulla eläimellä: ihmisen täytyy tavan takaa uskoa tietävänsä, *miksi* hän on olemassa, hänen sukunsa ei voi menestyä, ellei se ajoittain luota elämään! Ellei se usko elämän järjellisyteen!¹²⁰

117. Nietzsche: Iloinen tiede, 30-31.

118. Nietzsche: Iloinen tiede, 31.

119. Kunnas: Nietzsche – Zarathustran varjo, 98.

120. Nietzsche: Iloinen tiede, 30.

Nietzschen ironia kohdistuu ihmisen kyseenalaistamattomaan uskoon järjen voimasta ratkaista elämän arvoituksia.

Zarathustralle elämä on suuri arvoitus. Hän kysyy alinomaa itseltään: Mitä elämä on? Mitä elämä on minulle? Zarathustra etsii elämän merkitystä, jossa elämä paljastaisi todellisen luonteensa. Mutta elämä paljastuu Zarathustralle tragi-koomisuudessaan, sillä hän on mahdottoman tehtävän edessä. Zarathustra tahtoo kuitenkin ”tulla sellaiseksi kuin on” ja löytää itsensä. Se tapa, kuinka nauru tulee ilmi Zarathustran elämänvaelluksen eri vaiheissa ilmentää paluuta ihmisyyteen ja niihin arvoihin, jotka etsivät elämää. Nauru sisältää tahdon ”ikuiseen paluuseen”.

Nietzsche kirjoittaa:

- ”Oi Zarathustra”, sanoivat siihen eläimet, ”niille, jotka ajattelevat niinkuin me, tanssivat kaikki olevaiset itse: siinä tullaan takaisin.

Kaikki menee, kaikki tulee takaisin; iäti vierii olemisen pyörä. Kaikki kuolee, kaikki puhkeaa taas kukkaan, iäti jatkuu olemisen vuosi.

Kaikki murtuu, kaikki liittyy taas yhteen; iäti rakentuu sama olemisen asumus. Kaikki eroaa, kaikki tervehtii toistaan jälleen; iäti pysyy itselleen uskollisena olemisen kehä.

Jokaisessa nykytuokiassa alkaa oleminen; jokaisen ”Tässä”-kohdan ympärillä vierii pallo ”tuolla”. Keskus on kaikkialla. Käyrä on iäisyuden kulku-ura.”¹²¹

Zarathustra on väärinymmärrettyjen käsitteiden kyseenalaistaja. Hän nauraa ylemmyyden naurua hävittääkseen valheellisen totuudenuskon ihmisten mielistä.

Nietzsche jatkaa:

Puhunko minä likaisista asioista? Sitä minä en pidä pahimpana.

Tietävä ei ole haluton astumaan totuuden veteen, jos totuus on likainen, vaan jos se on matala.

Totisesti, on peräti siveellisiä: he ovat sydämeltään lempeämpiä, he nauravat mieluummin ja runsaammin kuin te.

He nauravat siveyttäkin ja kysyvät: ”Mitä siveys on?”

”Eikö siveys ole hulluutta?” Mutta tämä hulluus tuli meidän tykömme, emme me sen tykö.

121. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 305-306.

”Me tarjosimme tälle vieraille majapaikan ja sydämen: Nyt hän asuu meidän tykönämme, - viipyköön hän niin kauan kuin tahtoo!”¹²²

Hulluus puhuu todellisten elämänarvojen puolesta. Sillä nauru on ristiriitojen luoja ja elämää ylläpitävä voima, joka kyseenalaistaa totuuden.

Zarathustra palaa ikuisen paluun kierrosta ”ikuisen paluun” opettajana nauraen aikalaisilleen. Hän nauraa ylemmydentunteestaan ja pelosta, sillä Zarathustralle ihmisten usko valheen totuuteen ”kirjavaläikkäisen” ilmentymänä pelästyttää hänet. Kaikesta huolimatta Zarathustran kokee kaipuuta palata ihmisten luo ihmiseksi, joka tahtoo tuoda uuden tulevaisuuden opin ihmisten tietoisuuteen heidän itsensä vuoksi. Zarathustran kamppailu itsensä kanssa jatkuu tahdon kamppailuna ”tulla sellaiseksi kuin on”.¹²³

Nietzsche kirjoittaa:

Liian kauas tulevaisuuteen minä lensin: kammo valtasi minut.

Ja kun katselin ympärilleni, katso! Silloin oli aika minun ainoa aikalaiseni:

Silloin minä pakenin taaksepäin, kotiin päin – ja yhä kiireemmin: niin minä tulin teidän luoksenne, te nykyiset, ja sivistyksen maahan.

Ensimmäisen kerran minä toin kerallani katseen teitä varten ja hyvän pyyteen: totisesti, minä tulin kaipaus sydämessäni.

Mutta kuinka minun kävi? Niin pelon vallassa kuin olinkin, - minun täytyi nauraa! Koskaan ei ole minun silmäni ollut nähnyt mitään näin kirjavaläikkäistä!

Minä nauroin nauramistani, jalkani vielä vavistessa ja sydämenikin: ”täällähän on kaikkien väripyttyjen kotimaa!” – minä sanoin.

Viisikymmentä maalityttöä kasvoissa ja jäsenissä: niin te istutte siinä minun ihmeekseni, te nykyiset!

Ja ympärillänne viisikymmentä peiliä, jotka mairittelivat ja jäljittelivät teidän värileikkiänne!

Totisesti, te ette voisi käyttää parempaa naamiota, te nykyiset, kuin teidän omat kasvonne ovat! Kuka voisikaan teidät – *tuntea!*¹²⁴

122. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 71.

123. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 160-164.

124. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra; 160-161.

Zarathustra etsii kadotettuja ihmisiä, ”kadotetun isän- ja äidinmaansa lapsia”, halveksien valheellista todellisuutta, jossa nykyihmiset elävät.¹²⁵

Nietzsche julistaa: ”Puoliavoimia portteja te olette, joiden suulla on haudankaivajia odottamassa. Ja tämä on *teidän* todellisuutenne.” Kaikki ansaitsee tuhoutumisensa.” (...) Niin nauraa minun täytyy teille, te nykyiset! Ja varsinkin silloin, kun te itse ihmettelette itseänne!

Ja voi minua, ellen voisi nauraa teidän ihmetystänne, ja jos minun täytyisi juoda kaikki inha teidän kupeistanne.”¹²⁶

Nietzsche liittää naurun välttämättömäksi osaksi totuutta. Totuus on aina kyseenalaistettava. Nauru on paluuta uuteen todellisuuteen valheen maailmasta. Se palauttaa ihmisen ymmärtämään oman elämänsä tragi-koomisuuden suhteuttamalla ihmisen oman olemassaolon osaksi maailmankaikkeutta. Totuus on ihmisessä itsessään ja hänen elämässään ja tämäkin totuus tulee vielä kyseenalaistaa.

Nietzsche kirjoittaa: ”Ja hukkaan olkoon meiltä mennyt päivä, jona ei ole kertaakaan tanssittu! Ja väärä olkoon meille jokainen totuus, jonka ohessa ei ole kaikunut nauru!”¹²⁷

Ja tämä on se laulu, jonka lauloi Zarathustra, kun Cupido ja tytöt yhdessä tanssivat:

Sinun silmiisi minä katsoin taannoin, oi elämä! Ja minusta tuntui, kuin olisin vajonnut tutkimattomaan.

Mitta sinä vedit minut ylös kultaisella ongella; ilkkuen sinä nauroit, kun sanoin sinua tutkimattomaksi.

”Se on kaikkien kalojen puhetta”, sanoit sinä, ”mitä he eivät kykene tutkimaan, se on tutkimatonta.

Mutta minä olen vain vaihtuvainen ja villi ja kaikessa nainen, enkä mikään hyveinen:

Vaikka saankin teiltä miehiltä nimen ”syvyys” tai ”uskollisuus”, ”Ikuinen”, ”salamyhkäinen”.

Lahjoittatthan te miehet meille aina omia hyveitänne – oi, te hyveiset!”

Näin hän nauroi tuo käsittämätön; mutta minä en usko milloinkaan häntä enkä hänen nauruansa, kun hän puhuu pahasti itsestään.¹²⁸

125. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 163-164.

126. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 163.

127. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 295.

128. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 145.

Elämä nauraa itselleen ironisesti, koska elämä jää aina ihmiselle salaisuudeksi. Elämän nauru on naurua mahdottomuuden ja käsittämättömyyden edessä. Zarathustralle ”tahto elää” on suuri haaste, jonka hän tahtoo kokea mahdollisimman suurena elämänä. Nietzsche kirjoittaa:

Ja kun minä puhuin kahden kesken villin viisauteni kanssa, tämä sanoi minulle vihaisesti: ”Sinä tahdot, sinä himoitset, sinä rakastat, vain sentähden sinä *ylität* elämää!”

(...) Syvimmästäni minä rakastan vain elämää – ja totisesti, enimmän silloin, kun kun sitä vihaan! Mutta että viisaus on minulle rakas ja usein liian rakas: se johtuu siitä, että se kovin muistuttaa elämää. Sillä on elämän silmät, sen nauru, vieläpä sen pieni kultainen ongenvapakin: mitä minä mahdan sille, että ne ovat niin toistensa näköiset?¹²⁹

Zarathustra tuo esille elämän kahtiajakoisuuden: elämää myöntävinä ja elämää vastustavina arvoina. Hän tahtoo tuhota elää vastustavat arvot todellisen elämän puolesta.¹³⁰

Nietzsche kirjoittaa:

Kun olin sanonut tämän elämälle, se nauroi ilkkuen ja sulki silmänsä. ”Kenestä sinä puhutkaan?” se sanoi, ”kaiketi minusta?”

Ja jos olisitkin oikeassa, - sanotaanko *uo* minulle näin vasten kasvoja! Mutta puhu toki myös viisaudestasi!”

Ah, ja nyt sinä avasit jälleen silmäsi, oi rakas elämä! Ja minusta tuntui taas kuin olisin vajonnut tutkimattomaan. -¹³¹

Ihmiselle elämä on käsittämätön arvoitus, jota on mahdollisuus lähestyä ainoastaan oman elämänsä kokemuksen kautta. ”Ikuisen paluun” kehässä ihminen kohtaa itsensä yhä uudelleen ja yhä uudelleen nauraen ja itkien oman elämänsä käsittämättömyyttä.

Zarathustra ihmettelee elämää: ”Miksi? Mitä varten? Mistä? Mihin? Missä? Miten? Eikö ole hulluutta elää yhä vielä? –

129. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 145-146.

130. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 141-146.

131. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 146.

Oi minun ystäväni, ilta se on, joka niin minulta kysyy.”¹³²

Zarathustra jatkaa keskustelua itsensä kanssa läpi teoksen – kuunnellen itseään ja välillä nauraen.

3.4. Joutilaisuus – itsensä kuunteleminen

Lähestyn joutilaisuuden käsitettä itsensä kuuntelemisen taidon osana, joka on välttämätön edellytys joutilaisuudelle samoin kuin joutilaisuus on ehto itsensä kuuntelemiselle.

Nietzsche on sisällyttänyt teoksiinsa joutilaisuuden ajatuksen filosofian synnyn ja sen olemassaolon ehdoksi. Joutilaisuus on elämäntapa, jossa aika on muuttunut kokemukselliseksi tilaksi, jossa yksilön kokemus paljastuu osaksi kaikkeuden yhteistä olemassaoloa. Tällöin joutilaisuus luo todellisen muutoksen edellytykset kaikkien arvojen uudelleenarviointiin.

Nietzscheille joutilaisuus oli ”tulemista sellaiseksi kuin on”. Omaelämäkerrallinen teos ”Ecce homo” on alaotsikoitu nimellä ”Miten tulla sellaiseksi kuin on”. Teos on omistettu itsensä kuuntelemiselle ja on ylistyspuhe joutilaisuuden suurille hetkille, joita Nietzsche kuvaa ikään kuin valaistumisen hetkinä. Nietzsche kirjoittaa: ”Empimättä ja hetkeäkään hukkaamatta ryhdyin taas työhön: teoksesta puuttui enää viimeinen neljännes. Syyskuun 30. päivänä suuri voitto, valmistuminen; jumalan joutilaisuutta Pon varrella.”¹³³ Joutilaisuus on tahdon seuraus, jossa elämä virtaa ikään kuin joki: ajattomasti ikuisessa hetkessä. Tahdosta on tullut olemisen osa kaikkeuden olemassaoloa.

Nietzsche kertoo itsestään: ”Äärimmäisen työntäyteisinä aikoina lähelläni ei näy kirjoja: varoisin päästämästä muita lähistölleni pitämään puheitaan tai edes ajattelemaan. Ja sitähan lukeminen merkitsisi...Onko ylipäätään huomattu , että siinä syvällisen

132. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 147.

133. Nietzsche: Ecce homo, 112.

”Uudelleenarviointi” viitanee Nietzschen suunnittelemaan ”Kaikkien arvojen uudelleenarviointi” –teokseen, josta valmistui ainoastaan ensimmäinen osa, *Antikristus*.

Lainaus teoksesta ”Ecce homo”, 152. (selitykset)

jännityksen tilassa, johon raskaustila hengen ja pohjimmiltaan koko elimistön välttämättä tuomitsee, mikä tahansa sattumus tai ulkoinen ärsytys on liian rajua ja ”iskee” liian syvälle? Ulkoisia sattumuksia ja ärsytystä on vältettävä niin paljon kuin suinkin; eräänlainen itsensä linnoittaminen on henkisesti raskaana olevan tärkeintä vaistomaista älykkyyttä. Sallinko, että jokin *vieras* ajatus kapuaisi salaa yli muurieni?”¹³⁴

Itsensä kuunteleminen on sisäisen ääneen kuuntelemista sekä samanaikaisesti liialliseksi koetun ulkopuolisuuden torjumista. Nietzschen ajattelu on johdonmukaisesti ulkoisen uhan hävittämistä sisäisen olemassaolon puolesta. Ulkopuolisuus, joka määrää liikaa yksilön tahtoa, on vaara ihmisen oman tahdon mukaiselle elämälle. Sitä vastoin jos ulkopuolisuuden vastaanottaminen on yksilön tahdonalaista toimintaa, luo se myös mahdollisuuden kokonaisvaltaisen ja tasapainoisen elämän synnylle yhdessä sisäisen äänen kuuntelemisen kanssa.

Nietzsche kirjoittaa: ”Itse olen jossakin sanonut: Mikä on tähän asti ollut suurin vastaväite olemassa oloa vastaan? *Jumala...*”¹³⁵

Nietzschen ajattelussa ihminen on aina ensisijainen itselleen. Tämän vuoksi ihminen on velvollinen tutkimaan itseään rehellisesti ja lapsenomaisen avoimin mielin. Tällöin ihminen saavuttaa pyhyiden tilan, joka on todellista olemassaolon vastuuta sekä itsestään että toisista.

”Ecce homo”-teoksen jaksossa ”Miksi olen niin viisas” Nietzsche kirjoittaa:

Kuten tapanani on aina ollut – äärimmäinen puhtaus itseäni kohtaan on olemassaoloni edellytys, epäpuhtaissa oloissa menedyn -, uin ja kylven ja loiskuttelen jossakin täysin läpinäkyvässä ja kirkaassa elementissä ikäänkuin kuin olisin koko ajan vedessä. Siksi ihmisten kanssa seurusteluni ei olekaan kärsivällisyydelleni mikään pieni koettelemus; humaaniuteni *ei* koostu myötätunnosta ihmisiä kohtaan vaan sen *kestämisestä*, että tunnen myötätuntoa heitä kohtaan...Humaaniuteni on jatkuvaa itseni voittamista. Mutta tarvitsen yksinäisyyttä, toisin sanoen toipumista, paluuta itseni luo, vapaan keveän leikkisän ilman hengittämistä... Koko *Zarathustrani* on dityrambi¹³⁶ yksinäisyydelle, tai jos minut on

134. Nietzsche: Ecce homo, 43.

135. Nietzsche: Ecce homo, 45.

136. Dityrambi on Dionysos-kultin ekstaattinen ylistyslaulu. Kreikkalaisella tragedialla on juurensa osin näissä dityrambeissa. Lainaus teoksesta ” Ecce homo”, 138. (selitykset)

ymmärretty, *puhtaudelle*... Onneksi ei kuitenkaan *puhtaalle tyhmyydelle*... – Se, jolla on silmät nähdä värejä, tunnistaa *Zarathustrani* timantiksi. – Suurin vaarani on aina ollut inho ihmistä, ”roskaväkeä” kohtaan...¹³⁷

Se kaikki, joka on itseyttä vastaan on elämää vastaan, julistaa Nietzsche omaelämäkerrassaan ”*Ecce homo*”, jossa hän käsittelee kirjansa ”Inhimillistä, aivan liian inhimillistä” perusteemaa humanisuus. Hänelle humanisuus merkitsee todellista inhimillisyyttä ja rohkeata rehellisyyttä itseään ja muita kohtaan. Nietzschen mielestä todellinen humanisuus ei ole tunteiden luomaa epäaitoa välittämistä tai velvollisuuteen perustuvaa vastuuntuntoa. Se on uuden ihmisyyden löytämistä sekä tulemista osaksi olemassaolon kaikkeutta. Lähes koko hänen tuotansa käsittelee tavalla tai toisella humanisuuden väärinymmärtämistä sekä sen tietoista hyväksikäyttämistä vallan välineenä. Nietzschen ajattelu käy taistelua humanisuuden väärinymmärtäjiä sekä totuuden julistajia vastaan siinä toivossa, että ihmisten silmät avautuisivat lopultakin uusille ”väreille”.

Nietzsche julistaa: ”’Inhimillistä, aivan liian inhimillistä’ on erään kriisin muistomerkki. Se sanoo itseään kirjaksi *vapaille* hengille: Melkein jokainen sen lause on ilmaus voitosta – olen sen avulla vapauttanut itseni siitä, mikä ei *kuulu luontooni*. Luuntooni ei kuulu idealismi: otsikko sanoo, että ’siinä, missä te näette ideaaleja, *minä* näen – inhimillistä, ah, vain aivan liian inhimillistä!’... Minä tunnen ihmisen *paremmin*... - Käsite ’vapaa henki’ tahtoo tässä teoksessa tulla ymmärretyksi vain jälleen omaksi herrakseen päässeenä *vapautuneena* henkenä.”¹³⁸

Nietzsche jatkaa inhimillisyyden käsitteen sisällöllistä uudelleenarvioimista ylistämällä Voltairen näkemyksen samankaltaisuutta omaan näkemykseensä oikeasta hengen luonteesta.

Nietzsche kirjoittaa: ”Voltairen nimi omassa teoksessani – se oli todellakin edistystä – *kohti itseäni*...Jos katsoo tarkemmin, löytää leppymättömän hengen, joka tuntee kaikki ideaalin kotinaan pitämät lymyapaikat – joissa sillä on vankityrmänsä ja ikään kuin viimeinen turvansa. Tätä ideaalin maanalaisuutta valaistaan teoksessa häikäisevän

137. Nietzsche: *Ecce homo*, 33.

138. Nietzsche: *Ecce homo*, 81.

kirkkaasti soihdulla, jonka valo ei väräjä. Kyse on sodasta, mutta sodasta ilman ruutia ja savua, ilman sotaisaa asennetta, ilman paatosta ja silvottuja ruumiinjäseniä. – tämä kaikki olisi 'idealismia'.”¹³⁹

Itseään kuunteleva Nietzsche hyväksyy aika ajoin ulkopuolisin äänen oman äänensä lisäksi. Voltaire oli Nietzschele yksi tällaisista henkilöistä. Nietzschen mielestä tämänkaltaiset henkilöt voivat parhaimmillaan tukea matkanteko itseän, jotta ihminen saisi mahdollisuuden tulla sellaiseksi kuin on.

Nietzsche jatkaa merkitysten uudelleenarviointia inhimillisemmän ja humanimman elämän puolesta.

Nietzsche kirjoittaa: ”Erhe toisensa jälkeen pannaan tyynesti jäihin, ideaalia ei kumota – *se jäätyy*...Tässä esimerkiksi jäätyy 'nero'; seuraavan kulman takana jäätyy 'pyhimys'; paksun jääpuikon alla jäätyy 'sankari'; lopulta jäätyy 'usko', niin kutsuttu 'vakaumus', myös 'säälä' jäätyy merkittävästi – melkein joka puolella jäätyy 'olio sinänsä'...”¹⁴⁰

Nietzschen ajattelussa ”olio sinänsä” edusti uhkaa todelliselle humanisuudelle ja rehelliselle itsetuntemukselle. ”Olio sinänsä” oli jotain liian yleistä ja kaukana ihmisen todellisesta elämästä sekä yksilön oman elämän ja maailman kokemisesta. Teoksessaan ”Historian hyödyistä ja haitoista” Nietzsche siteeraa markkinakojun ilmoitusta hänelle ominaisella ironisella tavallaan, jolla hän kyseenalaistaa yleisyyden ja todellisuuden suhteen. Ilmoituksessa luki: ”Täällä voitte nähdä maailman suurimman elefantin sitä itseään lukuunottamatta.”¹⁴¹

Tarmo Kunnas kirjoittaa: ”Hän (Nietzsche) ei ensinkään uskonut Kantin näkemykseen, jonka mukaan subjektiivisen miellemaailmamme takana piilevä todellisuus olisi jollakin tavalla tätä todellisuutta syvempi, parempi tai ”korkeampi”. (...) Sen sijaan runoilija-filosofi hyväksyi edeltäjiensä ajatuksen siitä, että maailma sellaisena kuin me sen näemme ja koemme, on subjektiivista tulkintaamme. Mutta hän ymmärsi edeltäjiään

139. Nietzsche: *Ecce homo*, 81-82.

140. Nietzsche: *Ecce homo*, 82.

”Olio sinänsä”, ”das Ding an sich”. Lainaus teoksesta *Ecce homo*, 147. (selitykset)

141. Nietzsche: *Historian hyödyistä ja haitoista*, 48.

paremmin, että aistien tuolla puolella olevasta todellisuudesta emme voi sanoa mitään. (...) Kantin mukaan tuohon salattuun todellisuuteen kätkeytyi ilmiöiden todellinen olemus, ”olio sinänsä”.¹⁴²

Itsensä kuuntelemisen perusehtoihin kuuluu opetella taito suojautua ulkopuolisuutta vastaan. Ennaltaehkaisevä toiminta on osa koko toiminnan onnistumista. Kun ihminen opettelee kuuntelemaan itseään ja valitsemaan arvoja, jotka puolustavat todellista elämää, ihminen lähestyy joutilaisuuden suurta kokemusta.

Nietzsche valistaa ihmisiä yksinolon puolesta, mutta ei suinkaan yksinäisyyden puolesta. Nietzsche kirjoittaa omaelämäkerrassaan: ”Kaikessa tässä – ravinnon, paikan ja ilmaston sekä virkistäytymislähteiden valinnassa – vallitsevana on itsesäilytyksen vaisto, joka selkeimmillään ilmenee *itsepuolustusvaistona*. Ettei näe liikaa kaikenlaista, ettei kuule liikaa, ettei päästä luokseen liikaa – tämä on ensimmäinen osoitus älykkyydestä, ensimmäinen todiste siitä, ettei ole sattumaa vaan välttämättömyys.”¹⁴³

Itsensä kuunteleminen on palaamista itsen tahdon avulla, johon sisältyy mahdollisuus muutokseen, jossa sattumasta tulee osa välttämättömyyden kokona isuutta. Se on liittymistä ”ikuisen paluun” kiertokulkuun, jossa itsensä hukanneet ihmiset löytyvät uudenlaisen mahdollisuuden elämälleen.

Nietzsche jatkaa: ”Käypä sana tälle itsepuolustusvaistolle on *maku*. Sen imperatiivi ei ainoastaan käske sanomaan Ei silloin, kun Kyllä olisi ’epäitsekkyyttä’; se käskee myös sanomaan *Ei niin harvoin kuin mahdollista*. Erottautua, irrottautua siitä, missä Ei tulisi olemaan tarpeen yhä uudelleen. Järkeä tässä on siinä, että puolustautumiseen kuluvat voimat, vaikka pienetkin, johtavat säännöksi tai tavaksi tultuaan ylimääräiseen ja täysin turhaan köyhtymiseen. *Suuret* kulumme syntyvät useimmin toistuvista pienistä kuluista. Suojautuminen, ei-lähelleen-päästäminen on kulu – älköön tässä erehdyttävä -, kielteisiin tarkoituksiin *haaskattua* voimaa.”¹⁴⁴

Nietzschele ”maku” on välttämätön edellytys oman itsensä suojelemiseksi. ”Maku” on vaistomaista, mutta ei-tiedostamatonta olemassaolon ilmituloa. ”Maku” on

142. Kunnas: Nietzsche – Zarathustran varjo, 34-35.

143. Nietzsche: Ecce homo, 51.

144. Nietzsche: Ecce homo, 51.

yksilöllisyyden ilmaus itsestämme. Mutta ”maussa” on myös jotain yleisyyteen viittavaa suhdetta, jota ilman ”maku” olisi ainoastaan yksilön oma mielipide tai näkemys jostakin asiasta tai tilanteesta.

Nietzsche jatkaa: ”Eikö minun olisi muututtava *siiliksi*? – Mutta piikit ovat haaskausta, eräänlaista kaksinkertaista ylellisyyttä, jos on mahdollista, ettei ole piikkejä lainkaan, vaan *avoimet kädet*...”¹⁴⁵

”Avoimien käsien” aika symboloivat ihmisen ”ikuista paluuta” itsensä luo. Rohkeutta elää avoimesti uusien arvojen puolesta sekä taistella ulkopuolelta tulevia elämänvastaisia arvoja vastaan. Nietzscheille yksilön itsemääräämisoikeus ja vapaus toteuttaa oman elämänsä tarkoitusta ovat peruslähtökohtia todellisen elämän synnylle. Nietzsche opettaa: ”Toinen älykkyyden ja itsevarjelu osoitus on *reagoida niin harvoin kuin mahdollista* ja välttää tilanteita ja olosuhteita, joissa olisi pakotettu ikään kuin pidättäytymään ”vapaudestaan” ja aloitekyvystään ja ryhtymään pelkäksi reagoijaksi.”¹⁴⁶

Itsensä löytäminen on jokaisen ihmisen oma henkilökohtainen tehtävä, jota kukaan toinen ei voi hänen puolestaan suorittaa. Itseään kuuntelemalla ihmisen eteen avautuu lopulta monimerkityksellinen elämän horisontti, joka tarjoaa hänelle elämän suurena kokonaisvaltaisena kokemuksena.

Nietzscheille julistaa joutilaisuuden puolesta. Ihmisen itsensä löytäminen ja kuunteleminen ei ole yrittämistä vaan asioiden silleen jättämistä.

Nietzsche toteaa: ”En muista, että olisin koskaan nähnyt erityistä vaivaa minkään eteen – elämässäni ei ole jälkeäkään tuskaisista *ponnistelusta*; olen sankarillisen luonte en vastakohta. ’Haluta’ jotakin, ’tavoitella’ jotakin, pitää silmällä jotakin ’tavoitetta’ tai ’toivetta’ – mitään tällaista en tunne omasta kokemuksestani. (...) En lainkaan tahdo, että mikään tulee muuksi kuin se on; minä itse en tahdo tulla miksikään muuksi.”¹⁴⁷

Nietzschen filosofia julistaa ”ikuisen paluun” ajatusta, jossa elämä on tässä ja nyt.

”Tullakseen sellaiseksi kuin on” edellyttää hetkessä elämistä. Muutos ei ole enää tahdon kysymys vaan se muuttuu elämän kysymykseksi.

145. Nietzsche: *Ecce homo*, 51-52.

146. Nietzsche: *Ecce homo*, 52.

147. Nietzsche: *Ecce homo*, 54.

Mutta ilman tahtoa ei elämältä voi saada sille kuuluvaa arvoa. Nietzschen luoma ”leijona” symboloi tahtoa, joka tahtoo tuhota menneen valheellisen arvomaailman ja kohdata elämä oman tahtonsa voimasta.

Nietzsche arvostelee:

Vastaus: nämä pienet asiat – ravinto, paikka, ilmasto, virkistäytyminen, koko itsekkyyden kasuistiikka – ovat suunnattoman paljon tärkeämpiä kuin kaikki se, mitä tähän saakka on pidetty tärkeänä. Juuri tässä täytyy alkaa *oppia uudelleen*. Ihmiskunnan tähän asti vakavasti pohtimat asiat eivät ole mitään realiteetteja, vaan kuvitelmia, ankarimmin sanottuna sairaiden, syvimmissä mielessä vahingollisten luontojen huonoista vaistoista peräisin olevia *valheita* – kaikki sentapaiset käsitteet kuin ”Jumala”, ”sielu”, ”hyve”, ”synti”, ”tuonpuoleinen”, ”totuus”, ”ikuinen elämä”... Kuitenkin niistä on etsitty ihmisluonnon suuruutta, sen ”jumalallisuutta”...Kaikki politiikan, yhteiskuntajärjestyksen ja kasvatuksen kysymykset on väärennetty pohjiaan myöten siten, että vahingollisempia ihmisiä on pidetty suurina ihmisinä -, että on opittu halveksimaan ”pieniä” asioita, mikä tahtoo sanoa: elämän perusasioita.¹⁴⁸

”Leijona” edustaa hyviä vaistoja, jotka eivät vahingoita ihmisyyden olemusta. ”Leijona” on ihmisyyden ja yksilön oman tahdon puolustaja, joka taistelee jokapäiväisten perusasioiden puolesta.

3.5. ”Leijona”

Nietzschen luoma symbolinen ”leijona” on vertauskuva elämää puolustavien arvojen palauttajasta. ”Leijona” jättää vanhat arvot taakseen ja raivaa tilaa uusien arvojen mahdolliselle luomiselle. ”Leijona” on osoittaa voimansa palauttamalla ihmiselle hänelle kuuluvan oman tahdon ja ruumiin kokemuksen. ”Leijona” paljastaa intohimon elämää ja maailmaa kohtaan vaistomaisesti –elämäntahtona.

Nietzsche toteaa teoksessaan ”Näin puhui Zarathustra” seuraavaa:

148. Nietzsche: Ecce homo, 55.

Mutta autioimmassa erämaassa tapahtuu toinen muutos: Leijonaksi tulee täällä henki, vapauden se tahtoo saada saaliikseen ja olla herra omassa erämaassaan.

Viimeisen herransa se etsii itselleen täältä: viholliseksi se tahtoo tulla hänelle ja viimeiselle jumalalleen, voitosta hän tahtoo kamppailla suuren lohikäärmeen kanssa.

Mikä on se suuri lohikäärme, jota henki ei enää mieli sanoa herraksi ja jumalaksi? ”Sinun pitää” on suuren lohikäärmeen nimi. Mutta leijonan henki sanoo ”minä tahdon”.

(...) ”Kaikki arvo on jo luotu, ja kaikki luotu arvo – se olen minä. Totisesti, ei pidä enää olla mitään ’minä tahdon’!” Näin puhui lohikäärme.

Veljeni, mihin tarvitaan hengen leijonaa? Miksi ei riitä se kuormitettava eläin, joka tyytyy vähään ja tuntee syvää kunnioitusta?

Luomaan uusia arvoja – siihen ei leijonakaan vielä pysty: mutta hankkimaan itselleen vapautta uuteen luomiseen – sen mahtaa leijonan mahti.

Vapauden hankintaan ja pyhään kieltämiseen velvollisuudenkin edessä: siihen, minun veljeni, tarvitaan leijonaa.¹⁴⁹

Karl Löwith kirjoittaa teoksessaan ”Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same” Nietzschen filosofiaa yhdistävästä perimmäisestä ajatuksesta, jonka hän on alaotsikoinut nimellä ”The Liberation from ”Thou Shalt” to ”I Will”.

Löwith toteaa: Tämä on Nietzschen ensimmäinen askel irti vanhoista totutusta maailmasta ja sen perinteisistä mielipiteistä kohti ihmisten todellisia ja heitä lähellä olevia arvoja. Ihmisten on löydettävä oma tahto eikä olla ulkopuolisten käskettävänä. Siksi aluksi on tahdottava vapaata tahtoa, jotta olisi kykenevä itse tahtomaan sekä kyseenalaistamaan ja uudelleenarvioimaan kaikki arvot.¹⁵⁰

Teoksessaan ”Ecce homo” Nietzsche kertoo ”Tragedian synty” (1872) teoksensa sisällöllisestä perusajatuksesta, joka on dionyysisen ja apollonisen vastakohtaisuuden ykseys. Jo tässä hänen yhdessä varhaisimmista tutkimuksista ilmenee hänen tarkastelutapansa kaksinaisuus. Nietzsche toteaa, että maailmaa on tarkasteltava *kaksoiskatseella*, kuten kaikkea suurta tietoa.¹⁵¹

149. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 30-31.

150. Löwith: Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same, 29.

151. Nietzsche: Ecce homo, 87.

Myös teoksen ”Näin puhui Zarathustra” ”leijona” on kaksoiskatseen alla toimiva vastakohtaisuuksiensa kokonaisuus, jota on tarkasteltava vaaran ja mahdollisuuden yhtenäisenä ykseytenä.

Nietzsche kirjoittaa: ”Yksi ’idea’– dionyysisen ja apollonisen vastakohta – metafysiikan kielelle käännettynä; historia tämän ’idean’ kehittymisenä; tämä vastakohtaisuus kohotettuna ykseyteen tragediassa; tämän optiikan valossa asiat, jotka eivät vielä koskaan olleet kohdanneet toisiaan kasvokkain, yhtäkkiä vastatusten asetettuina, toisistaan käsin valotettuina ja *käsitettyinä*...”¹⁵²

Teos ”Tragedian synty” tuo esille Nietzschen filosofian perusteemat, jotka liittyvät hänen ajatukseensa ”kaikkien arvojen uudelleenarvioimisesta”. Jo ”Tragedian synnyssä” puhuu ”leijona” dionyysisellä tahdollaan. ”Leijona” vastaa elämälle ”kyllä” ja itselleen ”minä tahdon”. Nietzsche ylistää muinaisten kreikkalaisten leijonamaisuutta ja jatkaa:

Kirjan kaksi ratkaisevaa uutuutta ovat ensiksikin ymmärrys kreikkalaisten dionyysisestä ilmiöstä: teos tarjoaa siitä sen ensimmäisen psykologisen selityksen ja näkee siinä koko kreikkalaisen taiteen perusjuuren. Toinen uutuus on se, miten teoksessa ymmärretään sokratismi: Sokrates tunnustetaan siinä ensimmäistä kertaa kreikkalaisten häviön välineeksi, tyypilliseksi dekadentiksi. ”Järkevyys” vaistoa *vastaan*. ”Järkevyys” hinnalla- millä-hyvänsä vaarallisena, elämän pohjaa vievänä väkivaltana! – Kristinuskon suhteen syvä, vihamielinen vaikeneminen läpi kirjan. Kristinuskon ei apolloonista eikä dionyysisistä; se *kieltää kaikki esteettiset* arvot – ainoat arvot, jotka *Tragedian synty* tunnustaa: kristinuskon syvällisimmässä mielessä nihilististä, kun taas dionyysisessä symbolissa on saavutettu myöntämisen¹⁵³ äärimmäinen raja.¹⁵⁴

Nietzschen filosofiassa dionyysisuus ja elämää rakastava ihminen ovat yhden ajatuksen kaksi eri puolta, joissa yhdistyy kokemus todellisen elämän ”ylimpänä muotona”.

Nietzsche kertoo itsestään:

152. Nietzsche: *Ecce homo*, 70.

153. ”Myöntäminen” on käänös sanalle ”Bejahung”; ”kyllä-sanominen” puolestaan termille ”Jasagen”.
Lainaus: *Ecce homo*, 144. (selitykset).

154. Nietzsche: *Ecce homo*, 70-71.

Olin löytänyt ainoan historiasta löytyvän vertauskohdan ja vastineen sisimmälle kokemukselleni – olin teokseni myötä ensimmäinen, joka oli ymmärtänyt *dionyysisen* ihmeellisen ilmiön. (...) Näin ensimmäisenä varsinaisen vastakohtaisuuden: yhtäältä on rappeutuva vaisto, joka kääntyy elämään vastaan maanlaisessa kostonhimossaan (- kristinusko, Schopenhauerin filosofia ja tietystä mielessä jo Platonin filosofia, koko idealismi tyyppillisissä muodoissaan), ja toisaalta ylimmän myöntämisen muoto, joka on syntynyt täyteydestä, ylenpalttisuudesta, pidäkkeetön kyllä-sanominen – myös kärsimykselle, myös syyllisyydelle, myös kaikelle sille, mikä olemassaolossa on arveluttavaa ja vierasta...(...) Ihmisen, joka ei ainoastaan käsitä sanaa ”dionyysinen” vaan käsittää itsensä sanassa ”dionyysinen” ei tarvitse kumota Platonia tai kristinuskoa tai Schopenhaueria – hän haistaa mädännäisyyden...¹⁵⁵

Löwith kirjoittaa itsensä vapauttavasta ”leijonasta” seuraavasti: Ensimmäinen kokeilu itsensä vapauttamiseksi ei ole vielä varsinaista vapautumista, joka on sekä itsestöntä että itseohjautuvaa toimintaa ja lisäksi alku moninaiselle ja vastakkaiselle ajattelutavalle. Vapautetulla hengellä on oikeus elää kokeillen elämän eri vaihtoehtoja onnistuttuaan selviytymään ensimmäisestä kokeestaan. Hän on saanut etäisyyttä asioihin ja itseensä ja tällä tavoin oman vieraantuneisuutensa kautta vapautettu henki lähestyy elämää uudestaan uudella tavalla. Vapautetusta hengestä tulee hyveensä herra, joka tunnistaa elämän eri perspektiivit ja paljastaa mitä paljastettavissa on ilman syyllisyyden taakkaa.¹⁵⁶

Nietzsche julistaa omaelämäkerrassaan tuhoutumisen ja tulemisen puolesta. Taakastaan vapautunut ”leijona” on vapaudestaan hurmioitunut tuhoaja, joka on dionyysisen riemun sanansaattaja ja uuden elämän ruumiillistaja. Nietzsche kirjoittaa: ”Sanoa kyllä elämälle sen oudoimmissa ja ankarimmissakin ongelmissa: Elämäntahto, joka uhraa iloisesti korkeimmat tyyppinsä omalle ehtymättömyydelleen – tätä minä kutsuin dionyysiseksi, tämän minä ymmärsin sillaksi *traagisen* runoilijan psykologiaan. Ei siksi, että päästäisiin eroon kauhusta ja säälistä tai että puhdistauduttaisiin vaarallisesta affektista rajusti purkautumalla, niin kuin Aristoteles asian väärin käsitti, vaan jotta kauhun ja säälin tuolla puolen *oltaisiin itse* tulemisen

155. Nietzsche: *Ecce homo*, 71-72.

156. Löwith: *Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same*, 30.

ikuista iloa – tuota iloa, johon kuuluu myös *ilo tuhota..*’ Tässä mielessä olen oikeutettu ymmärtämään itseni ensimmäiseksi *traagiseksi filosofiksi.*”¹⁵⁷

”Ikuisen paluun” ajatus toistuvana hävittämisen ja uusiutumisen kiertokulkuna on ”dionyysisen leijonan” välttämätön velvollisuus. ”Leijona” ei ole aina uuden elämän synnyttävä, mutta välttämätön edellytys ja ehto uuden arvomaailman luomiselle. Nietzsche opettaa ”ikuista paluuta”: ”Katoavaisuuden ja tuhoutumisen myöntäminen, mikä on ratkaisevaa dionyysisessä filosofiassa, kyllä-sanominen vastakohtaisuuksille ja sodalle, *tuleminen* jopa itse ’olemisen’ käsitteen radikaali hylkääminen – täältä minun täytyy joka tapauksessa tunnistaa lähimmät sukulaisuuteni kaiken tähän mennessä ajatellun joukossa. ’Ikuisen paluun’ oppi, toisin sanoen kaikkien asioiden ehdoton ja loputtomasti kertautuva kiertokulku – Tämä Zarathustran oppi *olisi* loppujen lopuksi *saattanut* olla jo Herakleitoksen opettamaa.”¹⁵⁸

Löwith kirjoittaa: Valo ja varjo kuuluvat yhteen kuin Kyllä ja Ei. Samoin yhteen kuuluvat korkeimman olemisen mataluus ja korkeus sekä syvin tyhjiys. Keskipäivällä kun aurinko on korkeimmillaan on varjo lyhimmillään. Tällöin tietoisuuden aurinko peittää maan, jossa vapaa henki vaeltaa ikuisuuden ajatus näköpiirissään. Zarathustran opetus täydellistyy keskipäivällä ensimmäiseen vapautumiseen, ”sinun pitää” elämästä ”minä tahdon” elämään, sen hetkellisenä ja ohimenevänä ikuisuuden ennustuksena.¹⁵⁹ Löwith jatkaa: Koska uusi olemassaolon hetkellinen ”taakka” on ”ikuinen paluu”, on selvä yhteys jumalan kuoleman, nihilismin sekä ”ikuinen paluu samanlaisena” välillä. Ihminen on vapautunut ”sinun pitää” luomasta taakasta jumalan kuoleman kautta sekä samalla ihminen on vapautunut olemassaolon velvoitteista. (...) Zarathustra on jumalaton mies sen varsinaisessa mielessä. Hän ilmestyy maailmaan jumalan kuoleman jälkeen, koska itsensä ylittänyt humaani ihminen ei voi elää ennen kuin jumalan mies on kuollut. Zarathustran viimeinen tahto on asettaa uusi jumala vanhan jumalan paikalle. Ihminen tahtoo luoda itsensä uudelleen ja luoda samalla oman maailmansa lunastaessaan paikan jumalalta. Zarathustra ”ikuisen paluun” opettajana julistaa elämän tarkoitusta kahden

157. Nietzsche: *Ecce homo*, 73.

158. Nietzsche: *Ecce homo*, 73.

159. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 31-32.

vastakkaisen mahdollisuuden välillä: tahtooko ihminen tulla itsensä ylittäväksi ihmiseksi eli ”yli-ihmiseksi” vai ”viimeiseksi ihmiseksi”? Jumalattoman ihmisen kaksi toisiaan yhdistävää mahdollisuutta on ”itsensä ylittäminen” tai ”itse- tyytyväisyys”. Jumalan kuoleman seurauksena ihminen menettää myös asemansa jumalallisuuden ja elämellisyyden välissä olevana yhdyssiteenä.¹⁶⁰

Jumala kuolema on edellytys itsensä tiedostavan ja tahtovan ”leijonan” synnylle. Teoksessaan ”Näin puhui Zarathustra” Nietzsche ottaa esille jumalan murhaajan kutsuen tätä ”rumimmaksi ihmiseksi”.

Nietzsche kirjoittaa: ”’Kyllä minä sinut tunnen’, hän puhui malmiäänellä: *’sinä olet jumalan murhaaja!* Anna minun mennä.

Sinä et *sietänyt* sitä, joka näki sinut, - joka näki sinut aina ja näki lävitse, sinä ihmisistä rumin! Sinä kostit tälle todistajalle!’ Näin puhui Zarathustra..

(...) ’Hän näki *minut*: sellaiselle todistajalle minä tahdoin kostaa – tai itse luopua elämästä.

Jumalan, joka näki kaiken, *myös ihmisen*: tämän jumalan täytyi kuolla! Ihminen *ei siedä*, että sellainen todistaja elää.’ Näin puhui rumin ihminen.”¹⁶¹

Se mikä oli jumalan murhan lopullinen syy jää avoimeksi kysymykseksi. Joka tapauksessa Jumalan kuolemalla oli seuraamuksensa. Se antoi mahdollisuuden itsensä ja oman elämänsä tiedostavan ihmisen synnylle tai ulkopäin ohjautuvan keskivertoihmisen elämänvastaisen elämän jatkumiselle.

Löwith toteaa: Nietzsche loi yli-ihmisen ”vastakohtaksi” ”viimeisen ihmisen”.¹⁶²

Zarathustra tarjoaa ihmisille ”yli-ihmisen” mallia, mutta huonolla menestyksellä. Sen sijaan ”viimeinen ihminen” on ihmisten mieleen.

Nietzsche kirjoittaa: ”’Anna meille tämä viimeinen ihminen, oi Zarathustra, - näin he huusivat – tee meistä näitä viimeisiä ihmisiä! Niin saat pitää hyvänäsi yli-ihmisen!’ Ja

160. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 42-44.

161. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 368, 372.

162. Löwith: Nietzsche’s philosophy of the eternal recurrence of the same, 45.

kaikki kansa riemuitsi ja maiskutti kieltänsä. Mutta zarathustra tuli murheelliseksi ja sanoi sydämellensä:

'He eivät ymmärrä minua; minä en ole suu näitä korvia varten.'"¹⁶³

Zarathustra, ”ikuisen paluun” opettaja, ei ole vielä löytänyt ”opetuslapsiaan”. Ihmiset tahtovat palata takaisin valheelliseen onnen maailmaansa, jossa heidän oma tahtonsa on tukahdutettu. Itseensä palaaminen on oman tahdon seurausta. Tahtomalla ”ikuista paluuta” ihminen tahtoo saavuttaa elämäntahdon, joka luo hänen elämälleen tarkoituksen. Itsensä ylittävä ihminen tarvitsee ”leijonan” voimaa löytääkseen elämälleen oman tahdon oikean suunnan.

3.6. Ikuinen paluu samanlaisena

”Ikuisen paluun” ajatus pitää sisällään lisäoletuksen paluun samanlaisuudesta. Nietzschen filosofian tutkijoilla on hyvinkin erilaisia käsityksiä ”samanlaisuus”-käsitteen merkityksestä ”ikuisen paluun” ajatuksen muovaajana.

Itse aloitan tarkastelemaan ”ikuisen paluun” ajatuksen monitulkinnallisuutta kahden selitysmallin avulla. Sisällytän ”ikuisen paluun samanlaisena” selitysmallin ”ikuisen paluun” ajatuksen sisäiseksi muita selitysmalleja yhdistäväksi tekijäksi. ”Samanlaisuus”-käsite on sekä hämmentävä että uusia tulkintoja mahdollistava tekijä, jonka kautta ”ikuisen paluun” ajatus ei muodostu pysyvänluonteiseksi ajatusrakennelmäksi. Itse tulkitsen ”samanlaisuuden” ikään kuin ajatusliitokseksi ”ikuisen paluun” ajatukseen, jotka yhdessä muodostavat lopullisen vahvistuksen ihmisen ja maailmankaikkeuden yhteiselle kokemukselle.

Tarkastelen ”samanlaisuuden”-käsitettä osana ”ikuisen paluun” ajatusta seuraavien oletusehtojen puitteissa.

I Kosmologinen selitysmalli

1. Tieteellinen selitys
2. Filosofinen selitys

163. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 19.

II Ihmisen selitysmalli

1. ”Tulla itsensä kaltaiseksi”

Oletan, että ”samanlaisuuden” -käsite liitettynä ”ikuiseen paluun” ajatukseen yhtenäistää ”ikuisen paluun” ajatuksen yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa ajatus ihmisen, luonnon ja maailmankaikkeuden yhtymisestä todellistuvat.

Löwith kirjoittaa teoksessaan ”Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same” luvussa ”The eternal recurrence of the same and the repetition of the selfsame” seuraavaa: ” Tahdon kääntyminen ”tahdosta ei-mihinkään” tahtomaan ”ikuista paluuta” luo vertauskuvallisen kaksoistulkinnan koskien ihmisen ja maailman tulkintaa. Paluu saa kaksoismerkityksen: maailman paluu samanlaisena sekä jokaisen oma paluu itsensä kaltaiseksi.¹⁶⁴ ”Uudelleen ja uudelleen” tarkoittaa maailman uudelleen tulemistä sekä itsensä ylittämistä, joka on yhä uudelleen ja uudelleen edellytyksenä ihmisen ”tahdon olemassaololle”.¹⁶⁵

Löwithin mukaan ”ikuinen paluu samanlaisena” ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan paluuta samanlaisuuden kautta ykseyden monimuotoiseksi kokonaisuudeksi vaan paluuta nihilismin korkeimpaan muotoon ja sen itsensä ylittämiseen. Itsensä ylittämiseen , joka toistuu yhä uudestaan muutoksen hetkessä, suuntana viimeinen muodonmuutos maailmojen leikkiin, joka on aina sama. Tahtova ihminen on osa tätä välttämätöntä maailmojen peliä. Antropologisesti tulkinta avaa mahdollisuuden eettiselle tehtävälle, itsensä uudistamiselle joka hetki ja kuolemattomuuden uudelleen asettamisen kristillisen uskon tilalle. Sitä vastoin kosmologisen tulkinnan mukaan ajatus ”ikuisen paluun samanlaisuudesta” ei luo uutta mahdollisuutta ”uudelle tavalle elää” eikä ” tahdon uudestisyntymiselle”. Ihminen ei ole osallinen päättämään luonnon kierron tuhoisuuden ja uudelleensyntymisen kulusta. Vaikka ihminen on heitetty maailmaan oman onnensa

164. “Same” is “das Gleiche”; “selfsame,” “das Selbe”, Löwith: Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same, 264. (Translator`s Notes).

165. Löwith: Nietzsche`s philosophy of the eternal recurrence of the same , 156.

nojaan, ei se ole tapahtunut sattumalta ja vain kerran. Ihminen on ja tulee aina olemaan ”ikuisen paluun” kierrossa mukana ikuisesti. Lisäksi Nietzsche koettaa ylittää ajan, jonka hän toteaa myötäsyttyiseksi ajalliselle olemassaololle. Ja hänen filosofiansa muutos on kokonaisuudessaan muutosta ohimenevästä hetkellisyydestä ikuisen paluun olemiseen. Nietzsche-Zarathustra, ihmisen ja ajan ylittäjänä, opettaa ”ikuista paluuta samanlaisena” ”ihmisen ja ajan tuolla puolen”.¹⁶⁶

Teoksessa ”Näin puhui Zarathustra” luvussa ”Toipuva” Nietzsche puhuu Zarathustran äänellä ”ikuisen paluun samanlaisuudesta” maailmanselityksenä. Zarathustra liikkuu ajan tuolla puolen pelonsekaisin tuntein julistaen ihmisille uutta sanomaa.

Ylös, pohjattomuuden-ajatus, minun syvyydestäni! Minä olen sinun kukkosi ja aamun-sarastuksesi, sinä uninen raukka: nouse! Nouse! Minun ääneni pitää kiekua sinut hereille!

Irroita korviesi siteet: kuuntele! Sillä minä tahdon kuulla sinua! Nouse! Nouse! Täällä on jyrinää kylliksi, että haudatkin oppivat kuuntelemaan!

Ja hiero uni ja kaikki himmeä, sokea pois silmistäsi! Ku ule minua silmälläsin: minun ääneni on lääke vielä sokeina syntyneillekin.

Ja kun kerran olet valveilla, sinun pitää jäädä valveille ikuisesti. Ei ole *minun* tapani herättää unesta isoäidinäitejä käskeäkseni heidän – jatkaa nukkumistaan!

Sinä liikahtat, oiot jäseniäsi, koriset? Nouse! Nouse! Sinun ei pidä korista – vaan puhua! Sinua huutaa Zarathustra, jumalaton!

Minä, Zarathustra, elämän puoltaja, kärsimyksen puoltaja, kehäkierron puoltaja – sinua minä huudan, pohjattomimman syvyyteni ajatusta!

Terve minulle! Sinä tulet, - minä kuulen sinut! Minun pohjattomuuteni *puhuu*, perimmäisen syvyyteni minä olen kumonnut valoon!

Terve minulle! Tänne! Ojenna kätesi - -haa! Päästä! Hahaa! – Iljetys, iljetys, iljetys --- voi minua!¹⁶⁷

Löwith kirjoittaa: Ihminen ylittää ajan tulemalla yhdeksi ja samalla kaikeksi. Ihmisestä tulee jälleen osa kaikkeuden kokonaisuutta ja hänestä ”tulee tulee sellainen kuin on” eli samanlainen kuin hän itse on. (...) Ego tahtona on aika. Aika yksisuuntaisena, tulevaisuuteen suunnattuna, on egon luomista, koska tahto ei voi tahtoa mennyttä.

166. Löwith: Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same, 157.

167. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 302-303.

Ainoastaan olemalla osana kaikkeutta tahtomatta tulevaa ja elämällä hetkessä tulevan ja menneen kokonaisvaltaisessa olemassaolossa, ihminen luo itseään.¹⁶⁸

Nietzsche kirjoittaa ihmisen suuruudesta: ”Jokaisella suurella ihmisellä on taaksepäin vaikuttava voima: kaikki historia pannaan hänen tähtensä jälleen vaakaan, ja tuhannet menneisyyden salaisuudet ryömivät lymypaikoistaan – hänen aurinkonsa paisteeseen. Ei voi ensinkään arvata, mikä kaikki on vielä kerran olevaa historiaa. Menneisyys on kenties yhä vielä olennaisesti löytämättä! Tarvitaan vielä niin paljon taaksepäin vaikuttavia voimia!”¹⁶⁹

Vaikka Nietzsche käsittelee ihmisen suuruutta ikään kuin suurmiehenä olemisen suuruutena, on asia helposti rinnastettavissa ihmiseen, joka tahtoo kokea elämän tarkoituksenmukaisena ja merkityksellisenä niin itselleen kuin muillekin. Samoin ”suuren ihmisen” ikuisuusarvo on ennustus ja toivo uudenlaisen arvomaailman synnyttäjistä, Zarathustrasta tai ihmisestä yleensä, jolla on tahtoa ja elämänvoimaa syntyä yhä uudelleen ”ikuisen paluun samanlaisuuden” kiertokulkuun.

Nietzsche kirjoittaa: ”Jos tuo ajatus ottaisi sinut valtoihinsa, se muuttaisi sinut toisenlaiseksi ja voisi murskata sinut; aina kaikkialla eteesi nouseva kysymys ’tahdotko tämän vielä kerran ja vielä lukemattomia kertoja?’ lepäisi toimintasi yllä kaikkein suurimpana painona! Tai miten sinun täytyisikään suostua itseesi ja elämään, jotta et enää kaipaisi mitään muuta kuin tätä viimeistä ikuista vahvistusta ja sinetöimistä?”¹⁷⁰

Kaufmann käsittelee Nietzschen ajatusta ”ikuisen paluun samanlaisuudesta” tieteellisenä selitysmallina seuraavasti:

”’Ikuinen paluu’ ei ole tarkoitettu ’yleväksi valheeksi’. Se on ennemminkin ydin hänen ajattelulleen ja Nietzschen omasta mielestä ’ikuisen paluun’ oppi on ’kaikkein tieteellisin hypoteesi kaikista mahdollisista hypoteeseista’.

Se miksi ’ikuinen paluu samanlaisena’ voidaan tulkita ’kaikkein tieteellisimmäksi hypoteesiksi kaikista mahdollisista hypoteeseista’, osoittaa seuraavien oletusehtojen päätelmät.

Kun on olemassa

1. äärellinen määrä energiaa
2. rajallinen tila
3. ääretön aika

niin siitä voi seurata, että rajallinen määrä energian muotoja on mahdollista. Tässä tapauksessa joko lopullinen tila on mahdollista saavuttaa tai samat muodot ovat ilmeisesti toistuvia, toistuen ikuisesti uudelleen. Jos lopullinen tila voidaan saavuttaa ja ei ole ajan alkua, jonka voisi paikallistaa, on lopullinen tila mahdollista saavuttaa nyt ja tässä. Mutta empiirisesti tämä on mahdotonta, koska on olemassa jatkuva muutoksen tila. Tämä on Nietzschen mielestä riittävä peruste 'kaikkein tieteellisimmälle hypoteesille kaikista mahdollisista hypoteeseista'."¹⁷¹

Kaufmann jatkaa: Nietzsche perustelee oman hypoteesinsa pätevyyttä vertaamalla sitä yleisesti hyväksytyyn mekanistiseen selitysmalliin. Hänen mielestään "ikuinen paluu samanlaisena" selitysmalli ei ole ymmärrettävissä mekanistisen tieteellisyyden keinoin. Jos niin olisi mahdollista, olisi tällöin mahdotonta luvata ikuista identtisuuden paluuta vaan ainoastaan lopullinen tila. Ja koska lopullista tilaa ei ole saavutettu, voidaan mekanistinen selitysmalli ottaa huomioon ainoastaan väliaikaisena hypoteesina. Nietzsche itse piti omaa selitysmalliaan tieteellisempänä, koska maailmankaikkeus "vähenevänä" oli ennemminkin mekanistinen kuva maailmankaikkeudesta kuin tieteellinen.

Nietzscheille "ikuinen paluu samanlaisena" oli ensisijaisesti kokeilu, jonka avulla jokainen sai todistaa itselleen opin toimivuuden käytännössä yritysten onnistumisien ja epäonnistumisien kautta. Nietzsche piti tärkeänä sisällyttää "ikuisen paluun" ajatuksen moderniin tieteeseen eräänlaisena vastateorian "häviävää maailmankaikkeutta" edustavalle näkemykselle. Nietzsche halusi tuoda julki teoriansa kaikkein "lamaannuttavimpana" ajatuksena, jossa ajan kesto yhdistää "turhuuden" ilman päämäärää ja loppua.

Nietzsche ei ainoastaan pyrkinyt todistamaan "ikuisen paluun" oppinsa filosofista ja tieteellistä merkitystä, vaan hän uskoi myös luoneensa synteetin Herakleitoksen ja Parmenideen filosofisesta ajattelusta, jossa yhdistyvät ajatus dynaamisen ja staattisen

171. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 326.

maailmankuvan ykseydestä, jossa oleminen ja tuleminen ovat yhtä. Kun kaikki palaa, niin maailman tuleminen lähenee olemisen ykseyttä. Tällöin hetkessä on ikuisuus.¹⁷²

Danto kirjoittaa ”ikuisen paluun” ”kaikkein tieteellisimmästä hypoteesista” seuraavin sanankääntein: jotta Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatusta voisi ymmärtää, niin usko hypoteesin tärkeyteen on olenaisempaa kuin luottaminen niiden selitysten totuudellisuuteen.¹⁷³ Danto tulkitsee ”ikuisen paluun” ajatusta ja yli-ihmistä toisistaan riippuvaisina ja tukevin ajatuksina. ”Ilman päämäärää ei ole elämän tarkoitusta. Samoin maailmankaikkeudella ei ole tarkoitusta ilman päämäärää. Joten ihmisen täytyy antaa kaikelle tarkoitusta. Ikuisen paluun oppi tuo mukanaan asioiden tarkoituksen ja oppi yli-ihmisestä on vastaus tähän merkitykseen jota ihminen on velvoitettu tahtomaan.¹⁷⁴

Zarathustra kuvailee yli-ihmistä tahtonsa velvoittamalla päätöksellä.

Nietzsche kirjoittaa: ”Nähkää, minä olen salaman julistaja ja raskas pisara pilvestä; mutta tämän salaman nimi on *yli-ihminen*.”¹⁷⁵

Nietzschen teoria ”ikuisen paluun samanlaisuudesta” on osa ”ikuisen paluun” ajatusta, joka osaltaan saattaa ”ikuisen paluun” ajatuksen lopulliseen muotoonsa ja tekee siitä vieläkin enemmän elämää puolustavien arvojen synnyttäjän. Lisäksi ihminen tarkoituksen luojana ja merkitysten antajana ikuisen paluun kierrossa vertautuu Nietzschen luomaan yli-ihmiseen. Yli-ihminen on itsensä ylittäjä ja ikuisesti kotiinsa palaava matkamies, joka vaeltaa ikuisesti kohti saavuttamatonta päämääräänsä tullakseen jälleen ihmiseksi ihmisten joukkoon.

172. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 326-328.

173. Danto: Nietzsche as philosopher, 203.

174. Danto: Nietzsche as philosopher, 211-212.

175. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 16.

4. MUUTOS

4.1. Yli-ihminen

Nietzschen ajatus ”yli-ihmisestä” ja ajatus ”ikuisesta paluusta” ovat molemmat elämän puolesta rakennettuja ajatuskokonaisuuksia. Ne yhdessä luovat elämästä kokonaisvaltaisen muutosprosessin, joka kestää läpi elämän. Muutos on itse elämä, joka ei koskaan saavuta lopullista täyttymystään. Samoin ”yli-ihmiseksi” tulemista on mahdotonta saavuttaa, sillä ”yli-ihminen” on ”ikuisen paluun” tavoin päättymätön kiertokulku ilman alkua ja loppua. Elämä on ihmisyyden ja inhimillisyyden etsimistä läpi elämän. Oman elämän merkitys ja lopullinen tarkoitus muodostuvat matkanteosta eikä päämäärän saavuttamisesta.

Tämän asian oivaltaminen on olennaista ”ikuisen paluun” ajatuksen ymmärtämiselle. Elämä ei löydy pelkästään ”ikuisen paluun” ajatuksen kautta vaan siihen tarvitaan ihmistä, joka ymmärtää sen mitä ”yli-ihmisellä” tarkoitetaan. Elämä on ikään kuin ”kokeilu”, jossa vaihtoehtoja kokeilemalla ihminen kiinnittyy erilaisiin toimintatapoihin. Tällöin ihminen itse on osallisena luomassa elämälleen tarkoitusta. Kuitenkaan ”yli-ihminen” ei anna ratkaisua siihen, että kuinka ihmisen tulisi elää. ”Yli-ihminen” ja ”ikuinen paluu” yhdessä antavat ihmiselle mahdollisuuden elämään, joka on nyt ja tässä.

Danto kirjoittaa: Nietzschen nihilismi on ajatus, jonka mukaan maailmassa ei ole järjestystä tai rakennetta objektiivisesti läsnä. Me ihmiset annamme maailmalle sen muodon. Tästä edellytyksestä seuraa se, että ihminen joka hyväksyy itsensä luoman maailman, ei voi halveksia elämäänsä vertaamalla sitä johonkin ikuiseen, muuttumattomaan tai itsessään hyvään. Metafyysisesti maailma on sitä mitä se itse asiassa on – tyhjä kuva, josta ihmisellä ei ole harhakuvitelmia koskien maailmaa sekä häntä itseään. Täten ihminen saa mahdollisuuden varsinaisen tehtävänsä täyttämiseen: uuden humanisuuden luomiseen.¹⁷⁶

176. Danto: Nietzsche as philosopher, 195.

Zarathustra on Nietzschen filosofian julistaja, joka edustaa muutoksen voimaa.

Zarathustra on uuden humanisuuden opettaja.

Nietzsche kirjoittaa: ”Zarathustra on tanssija -; miten se, jolla on kovin, kauhistuttavin ymmärrys todellisuudesta ja joka on ajatellut ’kuilumaisimman ajatuksen’, ei siitä huolimatta löydä siitä vastaväitettä olemassaoloa vastaan – paremminkin hän löytää siitä yhden perusteen lisää *olla itse* ikuinen Kyllä kaikille olioille, ’suunnaton, rajoittamaton kyllä- ja aamen-sanominen’... ’Kaikkiin pohjattomiin syvyyksiinkin vien mukanani siunaavan kyllä-sanomiseni’... ”¹⁷⁷

Danto kirjoittaa: Zarathustra kyseenalaistaa arvomaailman toteamalla moraalisten arvojen virheellisyyden koskien niiden yleispätevää objektiivista luonnetta. Zarathustra on virheiden korjaaja, joka julistaa uutta filosofiaa. Täten Nietzsche valitsi Zarathustran ”pojakseksi” ja kirjalliseksi henkilökseksi, joka puhuisi hänen filosofiansa julki. Zarathustra tuo esille arvojen ja moraalin suhteellisuuden. Jokaisella ihmisellä on mahdollisuus kokeilla erilaisten arvojen toimivuutta ja valita sen perusteella itselleen sopivimmat arvot. Ihmiskunnalla ei ole vielä ollut todellista päämäärää. Zarathustra täyttää tämän moraalisen tyhjiön uuden moraalin avulla, joka luo kaikille yhteisen moraalisen päämäärän – ”yli-ihmisen”¹⁷⁸

Kaikkien ihmisten yhteinen moraalinen päämäärä on ihminen itse. Paluu yhteiseen moraalisiin on paluu itseen. Humanainen arvomaailma kostuu erilaisista ihmisistä ja erilaisista päämääristä, jotka palaavat yhdeksi yhteiseksi samanlaiseksi päämääräksi, joka on itse elämä ”ikuisen paluun” kierrossa. Muutos paluuna itseen ja uuteen humanisuuteen on Zarathustran tahto.

Nietzsche kirjoittaa:

Siellä minä myös poimin tieltä sanan ”yli-ihminen”, ja että ihminen on jotain, minkä täytyy tulla voitetuksi,

- että ihminen on silta eikä mikään tarkoitusperä: itseänsä autuaaksi ylistävä

keskipäivänsä ja iltansa tähden, tienä uusiin aamuruskoihin:

- Zarathustran-sanana suuresta keskipäivästä, ja mitä minä muuten ripustin ihmisten ylle, kuin purppuraisia toisia iltaruskoja.

177. Nietzsche: *Ecce homo*, 102.

178. Danto: *Nietzsche as philosopher*, 196.

Totisesti, uusia tähtiäkin minä annoin heidän nähdä sekä uusia öitä; ja pilvien ja päivien ja yön ylle minä levitin vielä naurun kuin kirjavan teltan.

Minä opetin heille kaiken *oman* haaveeni ja aivoitukseni: opetin heidät yhdeksi tihentämään ja kokoon kantamaan sen, mitä ihmisessä on katkelmaa ja arvoitusta ja kaameata sattumaa, -

- runoilijana, arvoituksenarvaajana ja sattuman lunastajana minä opetin heidät luomaan tulevaisuutta ja – luoden lunastamaan kaiken, mikä *on ollut*.

Lunastamaan sen, mikä ihmisessä on mennyttä, ja luomaan uudestaan kaiken, mikä ”oli” kunnes tahto puhuu: ”Mutta niin minä sen tahtoin! Niin minä tulen sen tahtomaan–”

- Tätä minä sanoin heidän lunastuksekseni, yksin tätä minä opetin heidän lunastukseksi sanomaan.¹⁷⁹ -

Danto kirjoittaa: ”Ihminen on ensisijaisesti selviytyjä ja kärsijä. Ylittäessään itsensä ihminen menee itsensä tuolle puolen jättäen alapuolelleen ylitetyn itsensä. Ihminen tuhoaa jotain itsestään tullakseen joksikin korkeammaksi. Ihmisen elämä on uhraus tai sen tulisi olla uhraus jollekin ihmiselle saavutettavissa olevalle, joka on mahdollista saavuttaa itsensä ylittämällä, eikä uhraus jollekin erikoiselle ja saavuttamattomalle humanisuudelle. Itsensä ylittäminen sen ajatus ei saa ihmistä tuntemaan itseään arvottomaksi, mutta määrittelee arvomme ylimenosiirtymän kautta. Tämän seurauksena ihminen on enemmän kuin oli, mutta vähemmän kuin voisi tulevaisuudessa olla, etsien ihmisyyden korkeinta täyttymystä.¹⁸⁰

Nietzschen ”yli-ihminen” edustaa ihmisen uudelleensyntymistä ja uudenlaisen ihmisen tulemistä. Tämä tuleva ihminen tahtoo löytää itsestään ihmisyyden ja tahdon, jonka avulla kehittyä kohti uudenlaista elämää. Zarathustra on itsensä ylittäjä, joka tahtoo kertoa uudesta tavasta elää myös toisille ihmisille. Nietzsche kirjoittaa:

Tässä minä istun ja odotan, ympärilläni vanhoja särjettyjä tauluja ja myös uusia puoleksi kirjoitettuja tauluja. Milloin tulee minun hetkeni?

- minun alasmenoni, maillemenoni hetki: sillä minä tahdon vielä kerran mennä ihmisten tykö.

Sitä minä nyt odotan: sillä minun täytyy ensin saada nähdä merkit, että on *minun* hetkeni, - nimittäin naurava leijona ja kyyhkysparvi.

179. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 276-277.

180. Danto: Nietzsche as philosopher, 198.

Sillävälin minä puhun niinkuin se, jolla on aikaa, itselleni. Kukaan ei kerro minulle uutta: niinpä minä kerron itse itselleni.¹⁸¹

Nietzsche ajatus ”yli-ihmisen” mallista täydellistyy kun hän rakentaa ”yli-ihmiselle” vastakohtan, jota kutsutaan ”viimeiseksi ihmiseksi”. ”Viimeisen ihmisen” avulla Nietzsche tuo ilmi ”yli-ihmisen” uudet humanisuuden piirteet sekä paljastaa nykyisten arvojen mädännäisyyden ja valheellisuuden.

Danto kirjoittaa: ”Ei edes Zarathustra itse vastaa siihen, millainen ”yli-ihmisen” tulisi olla; yli-ihminen on yksittäinen, ei-ehdoton ja määrittelemätön päämäärä. ”Yli-ihminen” on vastakohta ”viimeiselle ihmiselle”, joka on ja tahtoo olla mahdollisimman paljon muiden ihmisten kaltainen sekä onnellinen onnellisuuden vuoksi. Tämä lauma-ihminen on Nietzschen mielestä halveksittava ihminen. ”Viimeinen ihminen” ei halua muuttua eikä voi muuttua, koska hän uskoo ettei ihminen ole kykenevä kehittymään ihmisenä. Hänelle maailma näyttäytyy pysyvänä ja muuttumattomana.¹⁸²

Nietzsche kirjoittaa muutoksen ja oikean elämän puolesta:

Kun vedessä on paaluja, kun portaat ja kaidepuut vievät virran poikki: totisesti, silloin ei uskota ketään, joka sanoo: ’Kaikki virtaa, kaikki on virrassa!’

Vaan hölmötkin väittävät tuota vastaan. ’Mitä?’ sanovat holmöt, ’olisiko kaikki virrassa? Ovathan paalut ja kaidepuut toki virran *päällä*’

’Virran *päällä* on kaikki kiinteätä, kaikki olevaisten arvot, sillat, käsitteet, kaikki ’hyvä’ ja ’paha’: kaikki se on *kiinteätä*!’

Kun sitten vielä tulee ankara talvi, virrankesyttäjät: silloin sukkelimmatkin oppivat epäilemään, ja, totisesti, silloin eivät sano yksin hölmöt: ’Eiköhän kaikki ole - *liikkumatonta*?’

’Oikeastaan kaikki on liikkumatonta’ - , se on totista talvenoppia, hyvä asia hedelmättömälle ajalle, hyvä lohdutus talvennukkujille pankollaistujille.

’Oikeastaan kaikki on liikkumatonta’-: mutta tätä vastaan saarnaa suojatuuli.

Suojatuuli, härkä, joka ei ole mikään kyntöhärkä, - raivostunut härkä, hävittäjä, joka murtaa jäätä vihasilla sarvillaan! Mutta jää - - *murtaa virranportaita*!

Oi veljeni, eikö *nyt* ole kaikki *virrassa*? Eivätkö kaikki kaidepuut ja portaat ole pudonneet veteen? Kukapa pitäisi enää kiinni ’hyvästä’ ja ’pahasta’?

181. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 273.

182. Danto: Nietzsche as philosopher, 197.

- 'Voi meitä! Terve meille! Suojatuuli puhaltaa!'
- Saarnatkaa näin, oi minun veljeni, kaikilla kujilla!¹⁸³

Löwith kirjoittaa: Ihmiskunnan ja minkään muunkaan asian ei ole mahdollista saavuttaa lopullista tilaa. Jos lopullinen tila olisi mahdollista saavuttaa, niin se olisi Nietzschen mielestä jo saavutettu. Jos tällainen saavutettu tila olisi olemassa, niin siellä ei olisi enää minkäänlaista muutosta. Koska maailma on jatkuvassa muutoksen tilassa, niin lopullista tilaa ei voi saavuttaa eikä niin koskaan tule olemaan.¹⁸⁴ Tässä ajatuksessa yhtyvät ihmisen muutos jatkuvana prosessina sekä maailman muutos luonnon kiertokulkuna. ”Yli-ihminen” edustaa muutosta, kun taas ”viimeinen ihminen” on pysyvyyden ja liikkumattomuuden ilmentymä, joka ei ole mukana ”ikuisen paluun” kierrossa.

Kirjassaan ”Epäjumalten hämärä” Nietzsche hyökkää moralisteja vastaan. Hänen mielestään kukaan ei voi tietää miten elämä tulisi elää. Kukaan ei voi luoda pysyviä moraalisia sääntöjä, jotka olisivat kaikille yleispäteviä. Idealia ihmiskuvaa ei ole olemassa. Ihmisen ei tulisi pyrkiä olemaan jotain sellaista mitä hän ei ole. Ihmisen täytyy hyväksyä itsensä ja löytää itsestään elämänarvoinen elämä.

Nietzsche kirjoittaa: ”Miettikäämme lopuksi, miten naiivia on ylipäättään sanoa: ’ihmisen *pitää* olla tietynlainen!’ Todellisuus näyttää meille elähdyttävän tyyppien rikkauten, tuhlailevan muotojen leikin ja muuntelun ylenpalttisuuden: ja joku sääliittävä nurkassa nyhjättävä moralisti sanoo siihen: ’Ei! Ihmisen pitää olla toisenlainen!’... Hän tietää peräti, *millainen* hänen kuuluisi olla, tuo surkimus: hän maalaa itsensä seinälle ja julistaa: ’Ecce homo!’... Mutta silloinkin, kun moralisti kääntyy vain yksilön puoleen ja sanoo hänelle: ’*Sinun* pitää olla sellainen ja sellainen!’ hän heittäytyy jatkuvasti naurunalaiseksi.”¹⁸⁵

”Nietzschen yli-ihminen” ei määräydy ulkopuolisuuden ehdoin vaan ”yli-ihminen” on yksilö, jolla on rohkeutta kohdata itsensä ja elää omaa elämäänsä. Ihmisen on

183. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 280-281.

184. Danto: Nietzsche as philosopher, 201.

185. Nietzsche: Epäjumalten hämärä, 36.

uskottava itseensä ja luotettava siihen, että hän itse on paras ihminen tuntemaan itsensä eikä kukaan toinen voi vaatia hänen olemaan jotain muuta.

Nietzsche-Zarathustra toteaa: ”... Zarathustra on totuudellisempi kuin kukaan muu ajattelijakaan. Vain hänen opissaan yksin totuudellisuus on ylipäätään hyveenä – toisin sanoen kyse on vastakohtasta sellaisen ’idealistin’ *pelkuruudelle*, joka todellisuuden eteen joutuessaan lähtee pakoon; Zarathustra on sydämeltään urhoollisempi kuin kaikki, ajattelijat yhteensä. Puhua totta ja *ampua hyvin nuolilla*, siinä persialaisten hyveet. – Ymmärretäänkö minua?... Moraalin itsensäylittäminen totuudellisuuden kautta¹⁸⁶. moralistin itsensäylittäminen vastakohtakseen – minuksi – tätä nimi Zarathustra tarkoittaa minun suussani.”¹⁸⁷

Nietzschen julistuksen sanoma on, että pelkureille ja laiskureille ei kunnian kukko laula. Nietzschen mielestä ihmisen tulee olla rohkea ja valpas kohtaamaan elämän todellisuus ja löytää elämälleen tarkoitus. Sillä ihmisen elämän perimmäinen tarkoitus on oppia elämään ja ”tulla sellaiseksi kuin on”.

4.2. Kuinka tulla sellaiseksi kuin on

Tässä kappaleessa kiinnitän tarkasteluni keskipisteen kahteen olennaiseen asiakokonaisuuteen. Ensiksi niihin tapoihin joita Nietzsche ottaa huomioon kun ihminen ”palaa itseensä” ja ”tulee sellaiseksi kuin on”. Nietzschemme aihe on ollut hyvin henkilökohtainen ja hänen koko elämänsä ajan jatkunut käytännönläheinen tarkastelutapansa osoittaa, että pelkkä teoria ihmisen ”tulemisesta sellaiseksi kuin on” ei riitä vaan hänen on opittava elämään käytännössä oikein. Nietzsche ei anna vastausta siihen mitä hän tarkoittaa oikein elämisellä yleensä. Hänen mielestään jokaisen

186. ”Ajatusta, että kristillisen moraalin totuudellisuusvaade saa kristityn lopulta hylkäämään oman uskonsa opinkappaleet, kehitetään ainakin jo teoksissa *Iloinen tiede* (§ 357) ja *Moraalin alkuperästä* (III, § 27). ”*Ecce homo*”: selitykset, 154.

187. Nietzsche: *Ecce homo*, 123.

ihmisen on itse omalla elämällään todistettava itselleen se elämisen oikea tapa, joka on hänelle ominainen. Nietzsche antaa ohjeeksi elämälle ainoastaan raamit tyhjäan tauluun, jonka jokaisen on itse maalattava elämällään.

Toiseksi tuon esille kuinka ruumiin käsite liittyy ihmisen kokonaisvaltaiseen ”ehetyimisprosessiin”. Ajatukseen ”kuinka tulla sellaiseksi kuin on” sisältyy Nietzschen filosofiassa myös vaatimus ruumiin paluusta takaisin osaksi ihmisen koko olemisen merkitystä ja tarkoitusta. Ihmisestä tulee jälleen kokonainen ihminen, kun häneen palaa takaisin se puuttuva osa, jonka puutteesta ihminen on joutunut kärsimään vuosituhansia.

Kirjassaan ”Ecce homo”, joka on alaotsikoitu nimellä ”Kuinka tulla siksi mitä on” Nietzsche kirjoittaa: ”Tässä kohtaa ei enää voi välttää antamasta varsinaista vastausta kysymykseen, *kuinka tulla siksi mitä on*. Ja sen myötä koskettelen itsesäilytystaidon mestariteosta –*itsekkyyttä*... Sillä olettaen, että tehtävä, kutsumus, tehtävän *kohtalo* ylittää selvästi keskimääräiset mitat, ei mikään olisi suurempi vaara kuin nähdä itsensä tässä tehtävässä. Tuleminen siksi mitä on edellyttää, ettei edes etäisesti aavista, *mitä* on. Tästä näkökulmasta myös elämän *harha-askelilla* on oma merkityksensä ja arvonsa: ajoittaisilla sivu- ja harhapoluilla, viivästyksillä, turhilla ”vaatimattomuuksilla”, *varsinaisen* tehtävän sivuun hukatulla vakavuudella. Niissä voi ilmetä suurta älykkyyttä, jopa kaikkein suurinta älykkyyttä: siellä missä *nosce te ipsum*¹⁸⁸ olisi resepti turmioon, tulee itsensä unohtamisesta, itsensä *väärinymmärtämisestä*, itsensä pienentämisestä, kaventamisesta ja keskinkertaistamisesta järkevyyttä itseään.”¹⁸⁹

Nietzsche katsoo, että erehtyvyys ja haavoittuvuus on ihmiseksi tulemista. Ihmisen ei tarvitse yrittää olla jotain muuta kuin on. Hän voi päästää irti ideaaleista ajatusmalleista, jotka pakottavat hänen toimimaan vastoin luontoaan. Ihmisen ei tarvitse takertua totuuksiin, joiden avulla hän uskoo saavuttavansa halutun päämäärän. Ymmärtämällä itsensä väärin, on hyvä lähtökohta aloittaa matka itsein ja ”tulla sellaiseksi kuin on”. Kuitenkin ihmisen luottamus oman elämänsä tarkoitukseen ja usko itseensä ovat välttämättömiä edellytyksiä, jotta ihmisen on mahdollista ”tulla sellaiseksi kuin on”.

188. ”Nosce te ipsum” (lat.), ”tunne itsesi”. ”Ecce homo”, selitykset, 142.

189. Nietzsche: *Ecce homo*, 52-53.

Nietzsche kirjoittaa: ”Organisoiva, vallitsemaan kutsuttu idea kasva jossain syvällä – se alkaa käskeä, se johtaa vähitellen sivu- ja harhapoluilta *takaisin*, se valmistelee *yksittäisiä* ominaisuuksia ja kykyjä, jotka jonakin päivänä osoittautuvat välttämättömiksi kokonaisuudelle – se muotoilee kaikki palvelevat kyvyt kunkin vuorollaan, ennen kuin antaa mitään vihjettä pääasiallisesta tehtävästä, ’päämäärästä’, ’tarkoituksesta’, ’mielestä’. – Tältä kannalta tarkasteltuna elämäni on yksinkertaisesti ihmeellistä.”¹⁹⁰

Ihminen, joka uskaltaa kohdata elämän rohkeasti, on tuleva itseksensä ikään kuin pakotettuna.

Vaeltaja Zarathustra kertoo: ”Ja mikä minua nyt vielä kohdanneekin kohtalona tai elämyksenä, - vaellusta siinä varmaan on ja vuorillenusua: ihmisen elämyksenä on lopulta kuitenkin vain hän itse.

On mennyt se aika, jolloin sattumat vielä saivat kohdata; ja mitä *voisikaan* vielä nyt osakseni sattua, mikä ei jo olisi minun omaani!

Se kääntyy vain takaisin, se tulee vihdoinkin kotiin – minun oma itseni ja se siihen kuuluva, mikä on ollut kauan muualla ja kaikkein olevaisten ja sattumien sekaan hajoitettuna.¹⁹¹

Ihminen ”tulee sellaiseksi kuin on” ei-tietoisena itsestään. Ymmärrys itsestään on hetkellinen kokemus, joka ei ole tietoisesti koettua. Siksi tietoinen takertuminen pysyviin totuuksiin ja uskomuksiin on vastoin ihmisyyden perimmäistä olemusta.

Nietzsche kirjoittaa: ”Koko tietoisuuden pinta – tietoisuus *on* pintaa – on pidettävä puhtaana kaikenlaisista suurista imperatiiveista. Varovaisuutta myös kaikkien suurten sanojen, kaikkien suurten asenteiden suhteen! Ne kaikki johtavat vaarallisen helposti siihen, että vaisto ”ymmärtää itsensä” liian varhain - -¹⁹²

Nietzsche kirjoittaa rohkeudesta, jonka avulla ihminen saavuttaa ikuisen elämän.

Rohkeus näet on paras kuoliaaksilyöjä, - rohkeus, joka *hyökkää*: sillä jokaisessa hyökkäyksessä on helisevää soittoa.

190. Nietzsche: Ecce homo, 53.

191. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 207-208.

192. Nietzsche: Ecce homo, 53.

Mutta ihminen on eläimistä rohkein. Helis evin soitin hän on voittanut jokaisen tuskan; mutta ihmisen tuska on tuskista syvin.

Rohkeus lyö kuoliaaksi huimauksenkin pohjattomien kuilujen partailla: ja missä ei ihminen seiso pohjattomien kuilujen partaalla! Eikö itse näkeminenkin ole – pohjattomuuksien näkemistä?

Rohkeus on paras kuoliaaksilyöjä: rohkeus lyö kuoliaaksi myötäkärsimyksenkin. Mutta myötäkärsimys on kuiluista syvin: niin syvälle kuin ihminen näkee elämän, niin syvälle hän näkee kärsimykseenkin.

Mutta rohkeus on paras kuoliaaksilyöjä, rohkeus, joka hyökkää: se lyö kuoliaaksi kuolemankin, sillä se puhuu: ”Oliko tämä elämä? Hyvä! Vielä kerran!”

Mutta sellaisessa lauseessa on paljon helisevää soittoa. Jolla on korvat kuulla, se kuulkoon. ⁻¹⁹³

Nietzsche katsoo, että ihmisellä on mahdollisuus osoittaa rakkautensa itselleen ja maailmankaikkeudelle elämällä sen niin täytenä kuin mahdollista. Laiskuus elämää kohtaan on samalla loukkaus itseä ja toiseutta kohtaan. Laiska ihminen ei ymmärrä todellisia elämän arvoja vaan hänelle elämä on omien itsekkäiden nautintojen ja toiveiden tyyssija. Sitä vastoin laiskuus on verrattavissa tyhmyyteen, koska tyhmä ihminen ei ole kykenevä vastaamaan omista teoistaan.

Nietzsche-Zarathustra valistaa:

Näin tahtoo jalojen sielujen laatu: he eivät tahdo saada mitään *ilmaiseksi*, kaikkein vähimmin elämää.

Joka kuuluu alhaisoon, se tahtoo elää *ilmaiseksi*; mutta me muut, joille elämä antoi itsensä,

- me mietimme alati, *mitä* meidän on paras antaa *vastalahjaksi!*

Ja totisesti, tämä on ylhäinen puhe, joka lausuu ”mitä elämä *meille* lupaa, sen me tahdomme elämälle täyttää!”

Ei pidä tahtoa nauttia, ellei anna nautittavaa. Ja - ei pidä *tahtoa* nauttia!

Nautinto ja viattomuus näet ovat kaikkein häveliäisimmät olevaiset: ne eivät tahdo, että niitä etsitään.

Ne pitää *omistaa* -, mutta ennemmin on vielä *etsittävä* syyllisyyttä ja tuskia! ⁻¹⁹⁴

Nietzsche toteaa Zarathustran suulla, että elämän tarkoitus ei ole nautintojen etsiminen ainoastaan nautinnon itsensä vuoksi. Sillä elämä itsessään on ihmiselle päämäärä ja palkinto, jota ei voi saavuttaa yrittämällä. Nietzsche vertaa nautintoa ja viattomuutta toisiinsa tahdon perspektiivistä. Molemmat ovat olemiseen

193. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 214-215.

194. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 278-279.

liittyviä käsitteitä, joita ei voi saavuttaa tahtomalla vaan niistä tulee luonnollinen osa ihmisyyttä kun ihminen on oivaltanut elämän tarkoituksen ensisijaisuuden.

Nietzsche kirjoittaa:

Tämä elämä; joka huutaa jokaiselle:” Ole mies äläkä seuraa minua. – vaan itseäsi! Vaan itseäsi!” Myös *meidän* elämämme tulee osoittaa oikeutuksensa meidän itsemme suhteen! Meidänhän tulee kasvaa ja kukkia itsestämme, vapaina ja pelottomina viattomassa itseisyydessä! Ja niin soivat korvissani vielä nyt, kuten ennen, sellaista ihmistä ajatellessani, nämä lauseet:”että intohimo on parempi kuin stoalaisuus ja teeskentely, että on parempi olla rehellinen, pahassakin, kuin hukkua perinnäiseen siveellisyyteen, että vapaa ihminen voi olla sekä hyvä että paha, mutta että epävapaa ihminen on luonnon häpeä eikä saa osakseen taivaallista enempää kuin maallistakaan lohdutusta; vihdoin, että *jokaisen, joka tahtoo tulla vapaaksi, täytyy tulla vapaaksi omasta voimastaan* ja ettei vapaus putoa kenenkään syyliin ihmelahjana”.¹⁹⁵

Mutta ennen varsinaista elämän kokemista on osattava luopua elämänvastaisista arvoista. Ne on tunnistettava rehellisesti ihmisyyden ja oman itsemme vuoksi. Ihmisen on vapautettava itse itsensä vääristä arvoista oman tahtonsa kautta. Ainoastaan vapaa ihminen on vastuullinen omien tekojensa seurauksista. Nietzschen mielestä vapaus luo edellytyksen ”tulla sellaiseksi kuin on”. Nietzschen käsitys vapaudesta liittyy olennaisesti ihmisen arvoihin. Hänen näkemyksensä on, että ihminen on sitä vapaampi mitä vähemmän hän on sidoksissa ulkoisiin arvoihin. Mutta on hyvin oletettavaa, että jokainen ihminen on aina sidoksissa ulkoiseen arvomaailmaan niin ajatustensa kuin tekojensakin muodossa. Ulkopuolinen pakko ei kuitenkaan saisi liiaksi rajoittaa todellista vapautta, jonka voi Nietzschen filosofiassa tulkita ihmisen sisäiseksi mielentilaksi, jonka lopulta määrittelee ihminen itse. ”Tullakseen sellaiseksi kuin on” on itseensä palaamista, jossa ruumiin merkitys täydellistää ihmisen kokonaisvaltaista elämäkokemista. Nietzschen koko tuotannosta heijastuu ruumiillisuuden läsnäolo välttämättömyytenä, jolla on olennainen suhde elämään. Myös Nietzschen oma elämä ikään kuin ruumiillistuu hänen filosofiseen ajatteluunsa.

J.E. Salomaa kirjoittaa Nietzschen suhteesta filosofiaansa seuraavasti:

195. Nietzsche: Iloinen tiede, 97.

”Nietzsche on niitä ajattelihoita, jotka syventyvät koko olemuksellaan käsittelemiinsä kysymyksiin. Hänellä on sydän ja pää, tunne ja tahto intellektin ohella mukana filosofisten kysymysten ratkaisussa. Hän kammoaa kaikkea pelkkää abstraktista, veretöntä ajattelua. (...) Hänen oma minänsä muodostaa hänen filosofiansa ’koe-eläimen’, jota hän säälimättä erittelee. Hän uhraa empimättä filosofialleen onnensa, hyvän nimensä, asemansa yhteiskunnassa ja koko elämänsä. (...) Hänen teoksensa eivät ole hänelle vain ajatuksia, ne ovat *tekoja*. Kun useimmat muut filosofit ovat pyrkineet vapautumaan omasta minästään, lähtee Nietzsche kauttaaltaan omasta persoonallisuudestaan.”¹⁹⁶

Nietzsche kirjoittaa:

Ruumiin halveksujoille minä tahdon sanani sanoa. En minä käske heitä oppimaan toista ja opettamaan toista, vaan ainoastaan sanomaan hyvästi omalle ruumiilleen – ja niin vaikenemaan.

”Ruumista minä olen ja sielua”- näin puhuu lapsi. Ja miksi ei puhuttaisi niin kuin lapset?

Mutta herännyt, tietävä sanoo: ruumista minä olen kokonaan enkä mitään sen lisäksi; ja sielu on vain sana jotakin ruumiiseen kuuluvaa varten.

Ruumis on suuri järki, moneus, jossa on yksi mieli, sota ja rauha, lauma ja paimen.

(...) Sinun ajatustesi ja tunteittesi takana, minun veljeni on mahtava valtias, tuntematon viisas – sen nimi on Itse. Sinun ruumiissasi hän asuu, hän on sinun ruumiisi.

(...) Ruumiin halveksujoille minä tahdon sanan sanoa. Että he halveksuvat, sen tekee heidän kunnioituksensa. Mikä onkaan se, joka on luonut kunnioituksen ja halveksunnan ja arvon ja tahdon?

Luova Itse on luonut itselleen kunnioituksen ja halveksunnan, se on luonut itselleen ilon ja tuskan. Luova ruumis on luonut itselleen hengen tahtonsa kädeksi.¹⁹⁷

Nietzschen filosofian kulmakivi on ruumis, joka opettaa ”miten vasaralla filosofoidaan”. ”Kaikkien arvojen uudelleenarviointi” oli se tehtävä, johon Nietzsche ryhtyi ”suuren muutoksen” hengessä, jonka ”ruumis oli luonut itselleen tahtonsa kädeksi”.

196. J.E. Salomaa: Friedrich Nietzsche, 9-10.

197. Nietzsche: Näin puhui Zarathustra, 40-43.

4.3. Kaikkien arvojen uudelleenarviointi

Nietzschen suunnitelma ”kaikkien arvojen uudelleenarvioimiseksi” sisältää muutoksen virtaavan ajatuksen. Se on jatkuvaa muutosta ”sinun pitää” elää, ”minä tahdon elää” ja ”elän” ajatuskokonaisuuksien välillä. ”Kaikkien arvojen uudelleenarvioiminen” on lisäksi toistuvaa arvojen uudelleen tiedostamista ja kyseenalaistamista, josta seuraa irtautuminen valheellisiksi koetuista arvoista. Jonka jälkeen ihminen palaa takaisin niihin arvoihin, jotka puolustavat todellista elämää, joka kumpuaa ihmisen omasta sisäisestä voimasta ”tullakseen sellaiseksi kuin on” ”ikuisen paluun” kierrossa.

Muutos ”kaikkien arvojen uudelleenarvioimiseen” alkaa jumalan kuolemasta, joka on Nietzschen filosofian sytyttävä kipinä.

Teoksessaan ”Iloinen tiede” Nietzsche kirjoittaa ”hullusta ihmisestä”, joka ilmoittaa jumalan kuolemasta.

Ettekö ole kuulleet siitä hullusta ihmisestä, joka sytytti lyhdyn kirkkaana aamupäivänä, juoksi torille ja huusi huutamistaan: ”Minä etsin Jumalaa! Minä etsin Jumalaa!” - Koska siellä sattui olemaan suuri joukko niitä, jotka eivät uskoneet Jumalaan, hänen sanansa aiheuttivat naurunremakan. Onko hän siis kadonnut? kysyi eräs. Onko hän juossut eksyksiin kuin lapsi? kysyi toinen. Vai pysytteleekö hän piilossa? Pelkääkö hän meitä? Onko hän astunut laivaan? Muuttanut maasta? – näin he kilvan huusivat ja nauroivat. Hullu ihminen hyppäsi heidän keskelleen ja lävisti heidät katseillaan. ?”Minne jumala on joutunut?” hän huusi, ”minä sanon sen teille! *Me olemme tappaneet hänet* – te ja minä! Me kaikki olemme hänen murhaajiaan!”¹⁹⁸

Kaufmann kirjoittaa: Nietzsche samaistaa itsensä ”hulluun ihmiseen” profetiaalisena ennustuksena, jossa jumalan kadottaminen merkitsee hulluutta, joka leviää kulovalkean tavoin kun ihminen on huomannut jumalan kuoleman.¹⁹⁹

Nietzsche jatkaa:

Kuka antoi meille sienen, jolla pyyhimme pois koko taivaanrannan? Mitä teimmekään, kun irrotimme kahleen, joka sitoo tätä Maata sen aurinkoon? Minne se on nyt menossa? Minne olemme menossa me? Pois

198. Nietzsche: Iloinen tiede, 116.

199. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 97.

kaikkien aurinkojen luota? Emmekö syöksy lakkaamatta? Ja taaksepäin, sivulle, eteenpäin, joka puolelle? Onko vielä suunta ylös ja suunta alas? Emmekö harhaile äärettömässä olemattomuudessa? Eikö kasvoihimme tunnu huokuvan tyhjä avaruus? (...) Jumala on kuollut! Jumala pysyy kuolleen! Ja me olemme hänet surmanneet! Kuinka me lohduttaudumme, me kaikkien murhaajien murhaajat?²⁰⁰

Nietzsche esittää ihmiskunnalle kysymyksiä, joihin ei ole vastauksia.

Kaufmann kirjoittaa: Me ihmiset itse olemme tuhonneet oman uskomme jumalaan. On vain tyhjiyttä. Olemme langenneet ja menettäneet arvokkuutemme. Sekä lisäksi olemme vielä kadottaneet arvomme. ²⁰¹

”Hullun ihmisen” viesti jumalan kuolemasta siirtää vastuun elämästä jumalalta takaisin ihmiselle. Mutta onko ihminen kyllin vahva ottamaan vastuutta omista teoistaan?

Tähän ”hullu ihminen” vastaa:

”Minä tulen liian varhain”, sanoi hän sitten, ”aikani ei ole vielä tullut. Tämä valtava tapahtuma on vielä matkalla ja vaeltaa – se ei ole vielä ennättänyt ihmisten korviin. Salama ja jyriä tarvitsevat aikaa, tähtien valot tarvitsevat aikaa, teot tarvitsevat aikaa vielä sen jälkeen kun ne on tehty, tullakseen nähdyiksi ja kuulluiksi. Tämä teko on yhä vielä heistä kauempana kuin kaukaisimmat tähdet – ja kuitenkin he ovat sen tehneet!”²⁰²

Ajatus jumalan kuolemasta aiheuttaa suunnanmuutoksen ja on matkan alku ihmisen itsensä tarkasteluun. Ihmisen on otettava vastuun itsestään ennen kuin hän on valmis ottamaan vastuun omasta sekä toisten elämästä.

Kaufmann kirjoittaa: ”... että ’jumalan kuolema’ ja Nietzschen yritys asettaa arvoja ei perustu minkään yliluonnollisen vahvistukseen.”²⁰³ Ihminen tahtoo itse sinetöidä oman kohtalonsa.

Tietoisuus siitä, että ”jumala on kuollut”, ei riitä uusien arvojen luomiseen. Ensin ihmisen on hävitettävä valheellisiksi ja elämänvastaisiksi kokemansa arvot, jotta

200. Nietzsche: Iloinen tiede, 116.

201. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 97.

202. Nietzsche: Iloinen tiede, 117.

203. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 102.

muutos ”tulla sellaiseksi kuin on” olisi mahdollista. ”Kaikkien arvojen uudelleenarviointi” on prosessi, jossa kaikki arvot ovat samanarvoisia niitä arvioitaessa. Mutta sellaiset elämänarvot joilla ihminen itse tahtoo elää ne hän myös tahtoo määrittellä itse. Jotta elämä olisi jokaiselle niin suuri kokemus kuin mahdollista, siinä muodossa jossa Nietzsche sen määrittelee, tulisi elämänvastaiset elämänarvot tuhota todellisen elämän puolesta.

Kaufmann kirjoittaa: Uudelleenarvioinnissa oletetaan, että moraalimme on sen itsensä kautta arvioituna turmiollista immoralismia. Lisäksi kristillinen rakkaus on impotenttia vihamielisyyden jäljittelyä sekä suurin epäitsekkyyden itseasiassa itsekkyyden turmeltunut muoto. Ja kauna on moraalimme ydin. Näiden ajatusten sisällöllinen anti vahvistetaan hänen keskeneräiseksi jääneessä suunnitelmassaan magnum opus: ”kaikkien arvojen uudelleenarviointi”, joka oli alunperin suunniteltu neliosaiseksi kirjasarjaksi. Ainoastaan osa ”Antikristus” ilmestyi 1888. Kirjasarjan ilmestymätön neljäs osa oli nimeltään ”Dionysos: philosophy of eternal recurrence”.²⁰⁴ Joten Nietzscheillä oli ilmeisesti suunnitelma täydellistää ”ikuisen paluun” ajatustaan. Kirjasarjan ensimmäinen osa ”Antikristus” antaa selviä viitteitä siitä, että Nietzsche halusi järkähtämättömästi todistaa olevansa filosofi, joka tahtoo luoda jotakin uutta tuhoamalla ensin kaiken, jotta sen päälle olisi mahdollista rakentaa jälleen uutta.

Nietzsche kirjoittaa kirjassaan ”Antikristus”:

Kristillinen jumalakäsitys – jumala sairaana jumalana, jumala hämähäkinä, jumala henkenä – on turmeltuneimpia jumalakäsitteitä mitä maan päällä on saavutettu; se muodostaa miltei jumalakäsitteen alenevan kehityksen alhaisimman tason. Jumala rappeutunut *elämän vastaväitteeksi*, sen sijaan että hänen tulisi olla sen selitys ja iankaikkinen myöntäminen! Jumalassa julistettu vihollisuus elämää, luontoa, elämäntahtoa vastaan. Jumala ”tämän maailman” jokaisen pilkkaamisen muotona, jokaisen valheen ”toisesta”! Jumalassa ”ei mitään” jumalallistettuna, tahto ”ei mihinkään” pyhäksi julistettuna!..²⁰⁵

Kirja ”Antikristus” ja yllä oleva teksti kuvastaa sitä tosiasiaa, että ihminen ei ole valmis ymmärtämään moraalialia, niin kauan kun se on liitetty kristilliseen moraalisiin.

204. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 113-114.

205. Nietzsche: Antikristus, 24.

Nietzschen mielestä moraali sinänsä ja ihmisen tulkitsema kristillinen kirkkomoraali eivät ole millään tavoin rinnastettavissa toisiinsa. Tämän vuoksi moraalin tuhoaminen oli Nietzscheille ensisijainen ja tärkein tehtävä.

Nietzsche hyökkäsi kaikkea sitä vastaan, jossa oli piirteitä kristillisen moraalien olemassaolosta. Mutta hän kävi myös elinikäistä hyökkäystä kaikkea sitä vastaan, jossa hän oletti piilevän elämänvastaisia arvoja. Lisäksi Nietzsche laittoi alttiiksi oman uskottavuutensa niin filosofina kuin ihmisenäkin arvostelemalla julkisesti arvostettuja aikalaisiaan sekä edesmenneitä ajattelijoina ja suurmiehiä.

Nietzschen julmasta kritiikistä sai osansa myös tunnettu filosofi Kant, jonka velvollisuusetiikka oli Nietzscheille jatkuvan kritiikin ja pakkomielteisen herjauksen kohde.

Nietzsche kirjoittaa:

Vielä sana Kantia vastaan *moralistina*. Hyveen tulee olla *meidän* keksintömme, *meidän* persoonallinen puolustuksemme ja tarpeemme: kaikissa muissa tapauksissa se on vaara. Mikä ei ole elämämme ehtona, se *vahingoittaa* sitä: hyve, joka perustuu ainoastaan kunnioitukseksi, ”hyve” käsitettä kohtaan, kuten Kant tahtoi, on vahingollinen. ”Hyve”, ”velvollisuus”, ”hyvä itsessään”, hyvä, jolla on persoonattomuuden ja yleispätevyyden leima – houre, jossa rappeutuminen, elämän viimeinen voimain loppuminen, köngsbergiläinen kiinalaisuus saa ilmaisuunsa. Säilymisen ja kasvamisen sisimmät lait vaativat päinvastoin, että kukin keksii itselleen *oman* hyveensä, *oman* kategorisen imperatiivinsa. (...) Oi, että elämä Kantin kategorista imperatiivia ei ole huomattu *elämälle vaaralliseksi*!... Teologivaisto yksin otti sen turviinsa! (...) Mikä turmelee pikaisemmin kuin työnteko, ajatteleminen, tunteminen ilman sisällistä tarvetta, ilman syvästi persoonallista valintaa, ilman *mielihalu*? ”Velvollisuuden” automaattina? Se on aivan yksinkertaisesti dekadenssin *resepti*, vieläpä idioottisuuden... Kant tuli idiootiksi.²⁰⁶

Kaufmann kirjoittaa: ”Uudelleenarviointi saavuttaa huippunsa julistuksessa, jossa niin kutsutun nykyihmisen hyvyys ei ole hyve, eikä niin kutsuttu uskonto ole uskonto, eikä niin kutsuttu totuus ole totuudellinen.”²⁰⁷

Nietzsche arvostelee aikakautensa ihmisten moraalialia kovalla kädellä. Kirja ”Antikristus” osoittaa Kaufmannin mukaan, että Nietzsche arvostelee ensisijaisesti aikakautensa

206. Nietzsche: Antikristus, 15-16.

207. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 114.

moraalia, eikä moraalia yleensä.²⁰⁸

Riippumatta siitä, ketkä ovat Nietzschen arvostelun kohteena, on hän teksteillään osoittanut tahtonsa tuhota myös elämänvastaisia arvoja puolustavien sanojen sisällön.

Hänen kirjoituksensa kirjassa ”Antikristus” julistavat perusteluja, jotka tyhjentävät sanojen sisältöä ja keräävät uutta sisällöllistä merkitystä sanojen muodon sisälle.

Nietzsche haluaa muuttaa elämän elämänarvoisemmaksi luomalla sanoille käyttökelpoisemman ja totuudenmukaisemman sisällön, jotta ne voisivat paremmin palvella uuden moraalin syntyä.

Nietzsche kirjoittaa: ”Niin pitkälle kuin teologivaikutusta riittää, on *arvojen arvioiminen* asetettu päälaelleen, ovat käsitteet ’tosi’ ja ’väärä’ sekoitetut: mikä elämälle on vahingollista, sitä kutsutaan ’todeksi’, mikä nostaa, kohottaa, myöntää, vanhurskauttaa elämän ja tekee sen voitolliseksi, sitä kutsutaan ’vääräksi’.”²⁰⁹

Nietzsche jatkaa: ”Älkäämme väheksykö sitä: *me itse*, me vapaat henget, olemme jo ’kaikkien arvojen uudestaan arvioimista’, ilmielävän sodan- ja voitonjulistus kaikkia vanhoja ’tosi’ ja ’valhe’ käsitteitä vastaan.”²¹⁰

Nietzsche julistaa: ”Väitän, että ihmiskunnan kaikilta korkeimmilta arvoilta *puuttuu* tätä tahtoa, - että alentumisarvot, *nihilistiset* arvot hallitsevat pyhimpien nimien varjossa.”²¹¹

Nietzschen moraalifilosofia puolustaa moraalista todellisuutta korkeimpana todellisuuden muotona. Valheellinen todellisuus on valheellisen moraalin seurausta.

Nietzsche kirjoittaa:

Tämä puhdas valhemaailma eroaa epäedullisesti unelmamaailmasta siinä, että jälkimmäinen *kuvastelee* todellisuutta, jota vastoin edellinen vääristelee, alentaa sen arvon ja kieltää sen. Kun kerran ’luonto’ käsite oli havaittu vastakkaiseksi ’jumala’ käsitteelle, täytyi sanan ’luonnollinen’ merkitä ’hyljättävää’, - koko tämän valhemaailman maaperä on *viha* luonnollisuutta (- todellisuutta! -) kohtaan, se on syvän tyytymättömyyden ilmaisumuoto todellisuutta kohtaan ... *Mutta tämä selittää kaiken*. Kenellä yksin on syytä *valheella vetäytyä pois* todellisuudesta? Sillä, joka siitä kärsii. Mutta kärsiä todellisuudesta, se on

208. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 113-114.

209. Nietzsche: Antikristus, 14.

210. Nietzsche: Antikristus, 18.

211. Nietzsche: Antikristus, 11.

olla epäonnistunut todellisuus... Tämän valheellisen moraalien ja uskonnon synnyttää se, että haluttomuuden tunteet voittavat halun tunteet, mutta tällaisessa voitossa on dekadenssin kaava valmiina...²¹²

Kaufmann kirjoittaa: Uudelleenarviointi on perimmäiseltä tarkoitukseltaan rohkeutta tulla tietoiseksi moraalien valheellisyydestä paljastamalle ne. ”Arvojen uudelleenarviointi” ei ole uusien arvojen lainomaistamista vaan aikaisempien ja nykyisten arvojen kyseenalaistamista.²¹³

Kirjassaan ”Antikristus” Nietzsche ei ainoastaan murskaa ja vastusta vallitsevaa moraalikäsitystä sitä vastoin hän ottaa esille buddhalaisuuden syvimmän olemuksen mallikelpoisena esimerkkinä filosofiasta, joka huomioi ihmisen yksilönä ja kunnioittaa hänen elämänarvojaan ei-elämää vastustavien arvojen kautta.

Nietzsche kirjoittaa:

Buddhalaisuus on sata kertaa realistisempi kuin kristinoppi, - se on perinyt kyvyn asettaa objektiivisesti ja viileästi probleemeja, se seuraa monisatavuotisen filosofisen virtauksen lopputuloksena; ’jumala’ käsite on poistettu, kun buddhalaisuus alkaa. Buddhalaisuus on ainoaposiitivinen uskonto, minkä historia tietää, vielä tietoteoriassaankin (ankaraa fenomenalismia), se ei sano enää ’taistelu syntiä vastaan’, vaan, antaa täyden oikeuden todellisuudelle, ’taistelu kärsimystä vastaan’. Se on – tämä eroittaa sen syvästi kristinopista – vapautunut jo moraalikäsitteiden itsepetoksesta, se on, minun kielelläni puhuaksemme, tuollapuolen hyvää ja pahaa. (...) Buddhan opissa käy itsekkäisyys velvollisuudeksi: ’yksi on tarpeellinen’, ’kuinka vapaudut kärsimyksestä’ tasoittaa ja rajoittaa koko henkisen dieetin (- on ehkä johdettava mieleen tuo ateenalainen, joka samoin soti puhdasta ’tieteellisyyttä’ vastaan, Sokrates, joka myös probleemien maailmassa kohotti personaali-egoismin moraaliksi).²¹⁴

Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatuskokonaisuuden ydin sisältää ajatuksen virtaavasta muutoksesta paluuna itseän. Nietzsche katsoo, että ”ikuisen paluun” ajatuksessa on vapauduttu moraalikäsitteiden itsepetoksesta sekä annettu oikeus todellisuudelle. Moraali, joka toteutuu ”ikuisen paluun” ajatuksessa on tahdon seurausta, tahdon, joka

212. Nietzsche: Antikristus, 20-21.

213. Kaufmann: Nietzsche: philosopher, psychologist, antichrist, 111.

214. Nietzsche: Antikristus, 25-27.

tahtoo ”ikuista paluuta”. Moraali, joka on ”moraalin tuolla puolen” on uuden sisällön saanutta moraalista, jossa ihminen elää; kokemalla elämän hetkessä, muutoksen ikuisessa kiertokulussa. Tämän vuoksi Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus sisältää moraalisen itseasetetun velvoitteen, joka on ensisijaisesti ”tahtoa valtaan” itsessämme ”tullaksemme sellaiseksi kuin olemme” ja on siten heijastusta omasta itsestämme eikä ainoastaan meille annetuista ja yleisesti hyväksytyistä totuuksista ja moraalisäännöistä.

5. PÄÄTELMÄT

Pro gradu-työprosessini aikana sain todeta, että Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus luo hyvinkin erilaisia tulkintavaihtoehtoja, koska Nietzschen tapa kirjoittaa on ollut hyvin vertauskuvallinen ja siksi tekstin sisällöllinen merkitys jää aina lopulta arvoitukselliseksi. Ja hyvä niin. Mitä enemmän olen tutustunut hänen tuotantoonsa, olen todennut, että tulkinnassa on juuri se voima, joka saa lukijan irrottautumaan tekstistä ja ohjaa hänet käyttämään omaa ajatteluaan. Parhaimmillaan Nietzschen tekstit saavat lukijan pohtimaan oman arvomaailmaansa totuuksia tai jopa kyseenalaistamaan ne. Tämän vuoksi olen valinnut työhöni käsitteet hetki, kokemus ja muutos. Sillä näiden käsitteiden avulla on tarkoituksenmukaista lähestyä ihmisen elämän perusasioita, koska ne ovat osa ihmisyyttä ja jokapäiväinen elämämme on sidoksissa näihin käsitteisiin. Lisäksi jokainen ihminen voi näiden käsitteiden avulla pohtia oman elämänsä merkitystä suhteessa itseensä ja muihin sekä elämänsä lopullista tarkoitusta.

Kuitenkaan Nietzschen filosofia ja etenkin ”ikuisen paluun” ajatus ei anna vastauksia siihen, kuinka ihmisen tulisi elää. Hänen filosofiansa on pääosin tahdon filosofiaa. Samoin Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus tuo ihmisen elämän syntysijoille ja antaa jokaiselle mahdollisuuden kokea elämänsä sellaisena kuin itse sen tahtoo. Mutta Nietzschen ajatus ihmisestä ei ole kuitenkaan pelkkä oman tahdon kysymys vaan ihminen on aina myös kohtalon armoilla. Ihmisen on kuitenkin ensin tahdottava oman elämänsä arvot ja opittava tuntemaan itsensä ennen kuin hänellä on mahdollisuus löytää elämä siinä todellisessa inhimillisessä ymmärryksessä, jonka Nietzsche käsittää todellisena ykseytenä ja elämän läsnäolona. Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus on palaamista ihmisyyden perimmäisten kysymysten äärelle. Se on taistelua itsensä löytämiseksi. Ihmisen on kyseenalaistettava vanhat arvonsa ylittämällä itsensä ja kyettävä tahtomaan elämänmyönteisiä arvoja. Tällä tavoin ihminen palaa takaisin osaksi elämän kokonaisvaltaista kokemusta. Olemassaolon merkitys ja elämäntarkoitus syntyvät kun ihminen oppii elämään hetkessä ja kokemaan elämän todellisena sekä ymmärtämään muutoksen perimmäisen luonteen ikuisen paluun kiertokulussa. Nietzschen ”ikuisen paluun” ajatus antaa mahdollisuuden sellaisen elämän synnylle, jossa ihminen elää.

6. LÄHTEET

Arthur C. **Danto**: *Nietzsche as philosopher*, Columbia University Press Morningside Edition 1980.

Walter **Kaufmann**: *Nietzsche: Philosopher, psychologist, antichrist*, Princeton, New Jersey Princeton University Press 1974.

Pierre **Klossowski**: *Nietzsche and the vicious circle* (Nietzsche et le Cercle Vicieux, 1969), translated by Daniel W. Smith, The Athlone Press 1997.

Tarmo **Kunnas**: *Nietzsche – Zarathustran varjo*, Helsingin kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 1981.

Karl **Löwith**: *Nietzsche's philosophy of the eternal recurrence of the same* (Nietzsches Philosophie der ewigen Wiererkehr des Gleichen, 1978), translated by J. Harvey Lomax, University of California Press 1997.

Julián **Marías**: *History of philosophy* (Historia de la Filosofía, 1966), translated by Stanley Appelbaum and Clarence C. Strowbridge, Dover publications, Inc. New York 1967.

Friedrich **Nietzsche**: *Antikristus* (Täydennetty näköispainos vuonna 1908 ilmestyneestä alkuperäisteoksesta), suomentanut Aarni Kouta, Karisto Oy:n kirjapaino, Hämeenlinna 1991.

Friedrich **Nietzsche**: *Ecce homo, kuinka tulee siksi mitä on*, suomentanut Antti Kuparinen, Kustannusosakeyhtiö Summa, Helsinki 2002.

Friedrich **Nietzsche** : *Epäjumalten hämärä eli miten vasaralla filosofoidaan* (Götzen-Dämmerung), suomentanut Markku Saarinen, Unio Mystica, Karisto Oy, Hämeenlinna, 1995.

Friedrich **Nietzsche** : *Historian hyödyistä ja haitoista* (Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben 1874), suomentanut Anssi Halmesvirta, Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuyksikkö JULPU, Yliopistopaino, Jyväskylä 1999.

Friedrich **Nietzsche** : *Hyvän ja pahan tuolla puolen. Erään tulevaisuuden filosofian alkunäytös* (Jenseits von Gut und Böse 1886), suomentanut J. A. Hollo, Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 1984.

Friedrich **Nietzsche** : *Iloinen tiede* (Die Fröhliche Wissenschaft "La gaya scienza" 1882), suomentanut J. A. Hollo, Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 1989.

Friedrich **Nietzsche** : *Näin puhui Zarathustra. Kirja kaikille eikä kenellekään*, (Also sprach Zarathustra 1883-1891), suomentanut J. A. Hollo, Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 1995.

J. E. **Salomaa** : *Friedrich Nietzsche* (alkuperäinen teksti julkaistu "Sivistys ja Tiede" – kirjasarjan teoksessa *Nykyajan filosofeja* v. 1924) Kampus Kustannus, Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisusarja 42, Jyväskylän Yliopistopaino, Jyväskylä 1998.

Richard **Schacht** : *Nietzsche*, edited by Ted Honderich. Published by Routledge and Kegan Paul, London, Boston, Melbourne and Henley 1983.

Hannu **Sivenius** : *Pahan tällä puolen. Nietzsche ja pahan geneologia*. Kokoelmasta Immanuel Kant. Radikaali paha. Paha eurooppalaisessa perinteessä, Toimittaneet Ari Hirvonen ja Toomas Kotkas, suomentanut Markku Lehtinen. Loki-kirjat Helsinki 2004.